19 TEMMUZ 1958

SAYI : [illegible]

IRAK HADİSELERİ

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

FİYATI : 100 KURUŞ

AKİS'in
Müsabaka Şartları

* — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için, mevzu şudur:

"MİLLETLERİN İKTİSADÎ KALKINMASI NİÇİN HÜRRİYET İÇİNDE OLMALIDIR?"

* — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıda bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etniyecektir.

* — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

* — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1958 de başlanacaktır. 30 Nisan 1959 dan sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

* — AKİS'te neşredilen yazılar 1959 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenerek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, ikinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1959, Mayısının ortasında çıkacak olan Altıncı yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

* — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

AKİS
Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: 3, Cilt: XIII, Sayı: 219
Yazı İşleri:
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18991 P. K 582 - Ankara
İDARE:
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221
Fiyatı 100 Kuruş
*
Başyazar:
Metin TOKER
Neşriyat müdürü
Yusuf Ziya ADEMHAN
*
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU
*
Umumi Neşriyat Müdürü
İlhami SOYSAL
*
Karikatür:
TURHAN

Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe
Ankara Klişe
*
Müessese Müdürü
Mübin TOKER

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha): 10 lira
6 aylık (25 nüsha): 20 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40 lira
*
İlân şartları:
Santimi: 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira
*
Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 17.7.1958

Kapak resmimiz:
Nuri Said
Son veda

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta AKİŞ bütün dünyanın üzerinde en ziyade durduğu Irak hadiseleri ve onların akisleri, neticeleriyle doludur. Irakta Nuri Said Paşa idaresinin devrilmesi dış politika hâdiselerini iyi takip edenleri zerre kadar şaşırtmamıştır. Zira bu idarenin uğradığı, mukadder akıbetinden başka şey değildir. Fakat böyle bir ihtimali göz önünde tatmayanlar, bir sürprizle karşılaşmışlar gibi davranmışlardır. Irak hâdiselerine ayrılan kısımda bu hafta Bağdatta isyanın nasıl çıktığının en sahih hikâyesinden başka hâdisenin Türkiyedeki akislerini de bulacaksınız. Mecmuanın İstanbuldaki ve Ankaradaki muhabirleri Devlet Başkanları Konferansını da gayet yakından takip etmişler, bütün güçlüklere rağmen en alâka uyandırıcı malûmatı toplamaya muvaffak olmuşlardır. Okuyucularımız bir defa daha AKİS'in istihbaratının eşi bulunmadığını göreceklerdir. Bu vazifemizi başardığımızdan dolayı büyük bir iftihar duymaktayız.

Gelecek sayımızda ise bu hafta pek çok kimsenin kendi kendisine sorduğu bir sualin basit cevabını bulacaksınız. Niçin dış politikada daima AKİS'in yazdıkları çıkar da, en ziyade malûmat sahibi olmaları gerekenlerin ifadeleri hep hâdiseler tarafından tekzip olunur? "Dış politikanın alfabesi" adını taşıyan yazı, ümit ederiz ki, bir çok alâkalının işine yarayacaktır. Tabii onlara faydalı harekette bulunmak, nihayet hepimize faydalı olmaktır.

Bu sayımızda Başmakalemiz de Orta Doğudaki hâdiselerle alâkalıdır. Metin Toker "Hatalar zincirinin yeni halkası" başlıklı yazısında Amerikan 'birliklerinin Lübnana Çıkması hâdisesine dair fikrini söylemektedir. Okuyucularımız Afetin Tokerin o mevzudaki düşüncelerinin başkalarının düşüncelerinden biraz değişik olduğunu göreceklerdir. Fakat hâdiselere realist bir gözle bakıldığında ve bilhassa bir takım peşin hükümlerin, klişeleşmiş fikirlerin dışına çıkıldığında Lübnana Amerikan müdahalesi karşısında başka türlü düşünmeye imkân yoktur. Nitekim Batı dünyasının pek çok tarafından gelen haberler AKİS'in bu haftaki Başyazısında belirtilen hususların dikkatle göz önünde tutulduğunu göstermektedir. Zaten "Irak hâdiseleri" başlığını taşıyan kısımda o haberler de nakledilmektedir.

Her halde dünyanın büyük alâkayla takip ettiği hâdiselerin AKİS'te geniş tafsilatıyla yer alması karışık gazete haberleri karşısında duyulan kararsızlığı dağıtacak, derli toplu, esaslı malûmat yerine geçecektir.

Bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER kısmımız 11. sayfada) başlamaktadır. Okuyucularımız yeni Basın - Yayın ve Tarhun Bakanı Server Somuncuoğlunun imzasını taşıyan yazıyı büyük bir alâkayla okuyacaklardır. Bu yazı okunduktan sonra hatırda kalan, günlerin geçtiği ve günlerle beraber fikirlerin de, insanların da tekâmül ettiğidir. Aynı sayfalarda bilhassa iki eski C. H. P. linin Menderes Kabinesine alınması karşısında D. P. teşkilâtının ve Meclis Gruba üyelerinin - ne düşündükleri etraflı şekilde anlatılmaktadır "D. P." başlıklı yazıda AKİS okuyucuları istikbale ait bazı hazırlıklarını merak çekici hikâyesini de bulacaklardır.

YURTTA OLUP BİTENLER kısmının bir diğer kısmı, öteki ciddi parti C. H. P. ye ayrılmıştır ve orada bilhassa İsmet İnönünün nelerle meşgul olduğu anlatılmaktadır. Gene bu yazının içinde C.H.P. deki iç çekişmeler, Kurultay öncesi hazırlıkları ve iktidarın 1 numaralı namzedi olan bu partinin zayıf ve kuvvetli tarafları dile getirilmektedir. Son günlerde ağızlardan hemen hiç düşürülmeyen 106 C. H. P. milletvekilinin yurt dışına gitmesi meselesinin iç yüzü de gene bu yazıda, beraberinde getirdiği münakaşalar ve hâdiselerle birlikte gözler önüne serilmektedir.

Bir yıldırım hızıyla gelişen dış politika hâdiselerini bütün teferruatıyla ve en iyi şekilde verebilmek kaygısı bu hafta AKİS'te yar alması mutat Tiyatro, Cemiyet, Çalışma, Tıb gibi bazı sayfalarımızı koymamıza engel oldu. Ancak dikkatlerin Güney hudutlarımızdaki komşumuz Irakta ve Orta Doğuda cereyan eden hâdiselere çevrik olduğa şu sırada, bu hâdiseleri en etraflı bir şekilde, okuyup öğrenebilmek biç şüphe yok ki okuyucularımızı daha çok memnun edecektir. Böyle düşündüğümüz içindir ki sayfalarımızın genişçe bir kısmını bu hâdiselere ayırdık,

Saygılarımızla
AKİS

Orta Doğu

Bağdatsız Bağdat Paktı

Bu haftanın ortasında çarşamba günü, vaktin öğleye yaklaştığı bir sırada Ankaradaki Esenboğa hava meydanı iki gün evvele nazaran bambaşka 'bir manzara gösteriyordu.. Doğrusu istenilirse hiç bir şey de, hadiselerin seyir istikametini bu değişiklikten daha iyi gözler önüne seremezdi. Pazartesi günkü şaşkınlık, karışıklık, hazırlıksız durum ve panik havası yerini intizama, tedbire, tabii şatafata ve gösterişe bırakmıştı. Bu, Bağdat Paktı için "normale avdet" manasını taşıyordu.

Hakikaten çarşamba günü Esenboğa hava meydanında bulunanlar kadın elbiselerindeki meşhur çuval modasının bütün inceliklerini tetkik etmek fırsatım ele geçirdiler. Rüzgâr, Hava Yolları tarafından Devlet erkânının gezilerine tahsis edilmiş olup pistin kenarında duran meşhur Viscount uçağından gerilere doğru Paris parfümlerinin baş döndürücü kokusunu getiriyordu. Uçağın yanına, o gün İstanbula gidecek İran, Pakistan ve Türkiye Devlet Başkanlarıyla onların refakatindeki zevata teşyie gelen kadınlı erkekli kalabalık dizilmişti. Saat 11.50'de Viscount, yolcularını alarak havalandı.

Devlet Başkanları meydana, mutad veçhile bayraklar asılmış Ankara caddelerinden çok sıkı bir emniyet tertibatı içinde geçerek geldiler. Trafik durduruldu, yollar tutuldu. Trafik yalnız şehirde değil, havalarda bile sekteye uğradı. Dört saat müddetle "hava muhalefeti" yüzünden Esenboğadan uçak kaldırılmadı, Esenboğaya uçak indirilmedi. Hava, ancak Viscount uçtuktan sonra muhalefetinden vaz geçti ve normal seferler başladı.

Pazartesinin aksine meydanda her şey hazırdı. Merasim kıtası, başında bandosu ve alay sancağı olduğu halde yerini almıştı. Devlet Başkanlarının üzerine çıkacakları platform kurulmuştu. Şahın geldiği gün olduğu gibi, direklere İran bayrağı yerine Irak bayrağının çekilmesi tarzında lâubaliliklerden dikkatle sakınıldı.

Uçağın muteber yolcuları hareket saatinden pek az evvel meydana dahil oldular. Hazır bulunanların alâkasını en ziyade. Şahın güzel kızı çekti. Bilhassa hanımlar kendisini inceden inceye gözden geçirdiler. Prenses Şehnaz lâciverte yakın mavi renkte, beyaz benekli bir elbise giymişti. Şapkası, çantası Ve çok uzun topuklu ayakkabıları ile elinde tuttuğu mantosu beyazdı. Begüm Mirza da dikkat topladı. Onun üzerinde beyaz çiçekli, yeşil bir sari vardı. Bayan Gedik ile bayan Uçaner Prensesle Begüme birer buket takdim ettiler. Mutad merasimden ve İranlı uğurlayıcı erkeklerin Sahan elini öpmelerinden sonra -kadınlar reverans yaparak el sıktılar, uçağa evvelâ İran, sonra Pakistan, sonra da Türkiye Devlet Başkanları girdiler, onları Koraltan, Menderes ve Zorlu takip etti. Sec adını taşıyan uçak İstanbula müteveccihen havalandı.

Sanki iki gün evvel Bağdatta esen bir rüzgâr bir tahtı devirmemiş. bir kralı, bir veliahtı ve bir başbakanı silip süpürmemişti. Tabii gözler küçük Faysalı, ince Abdüllillahı ve babacan Sir Nuriyi aramadı değil ama, aradan gecen iki günün sükûnet getirdiği müşahede edildi. Bu, millet için de huzur verici bir manzara oldu. Devlet Başkanları İstanbula gittiklerine göre demek havadaki gerginlik azalmıştı.

Uğursuz pazartesi

Halbuki pazartesi günü bütün Türkiye son derece heyecanlı saatler yaşadı. Hikâye, sabahleyin Yeşilköy hava meydanında başladı. O gün saat 9.10'a kadar her şey normal cereyan etti. Meydan Irak, İran, Pakistan ve Türkiye bayraklarıyla süslenmiş, halılar getirilmiş, platform kurulmuştu. Şehirdeki hazırlıklar ise çok daha evvelden başlamıştı. Hilton otelinde kırk daire, resmi acılısı henüz yapılmamış Çınar oteli ile Park Otelde odalar ayırtılmıştı. Hiltondaki daireler arasında, servis ücreti hariç günlük kirası 350 lira olan meşhur Karadeniz dairesi de mevcuttu. Aynı meziyete sahip Akdeniz dairesi ise, içindeki Amerikalı çıkmayı reddettiğinden maalesef tutulamamıştı. Hiltonda ve Çınarda eşlerini alıp Ankaradan gelmiş hariciye memurları yerleşmişlerdi. Bunlar, "Prensesin hesabına" bir kaç hafta geçireceklerinden pek memnun görünüyorlardı. Devlet Başkanlarından Şaha Şale köşkü Mirzaya Küçüksu kasrı, tahsis edilmişti. Irak Kralı Bebek koyunda demirli Kraliçe Aliye yatında kalacaktı. Pazar günü Yeşilköy meydanına inen Irak Hava Kuvvetlerine mensup bir askeri nakliye uçağı Kralın eşyalarım bu arada geçen sene Boğaziçi sahillerinde büyük 'sükse yapan Crist - Craft marka zarif deniz motörü ile su kayağı takımlarını getirmiş ve bunlar yata gönderilmişti. Faysal, mürettebatı silme İngiliz olan Kraliçe Aliye yatıyla İstanbul konferansını takiben Fransız riviyerasına gidecek ve yazın bir kısmını orada geçirecek, nişanlısıyla buluşacaktı. Devlet Başkanlarının ağırlanması için Dışişleri Bakanlığı 200 bin lira civarında para sarfetmişti. Programa göre Beylerbeyi saraylıda, Fatma. Tatari ve kerimesi Ayferin de dahil bulunduğu İstanbul

Haftanın içinden

Hatalar Zincirinin Yeni Halkası

Metin TOKER

Amerikan silâhlı birlikleri Lübnanda harekete geçmiş bulunuyorlar. Cumhurbaşkanlığından ayrılması gerektiği halde ayrılmamak için Anayasayı değiştirmeye kalkışan Camille Chamoun'a ayaklanmış Lübnanlılar, bundan böyle karşılarında kırkdokuz yıldızlı bayrağı taşıyan deniz piyadelerini bulacaklardır. Tıpkı Avam Kamarasında salı günü İşçi Milletvekillerinin bağırdıkları gibi, insanın aklına ister istemez Budapeştede ayaklanmış Macarların, karşılarında orak - çekiçli bayrağı taşıyan tankları bulmaları geliyor. Medeni Amerikalıların hunhar Rus askerlerinin Macaristan'da yaptıkları vahşeti Lübnanda tekrarlamayacakları şüphesizdir. Hatta asileri tenkil hareketi mümkün nisbetinde kan dökülmeden tamamlanmaya çalışılacaktır. Ama bütün bunlar, Eisenhower Amerikasının Orta Doğuda yeni bir hata işlediği hakikatini ortadan kaldıramayacaktır. Düşünülmeden, uzun vadeli bir politikanın icabı değil de Irak hadiselerinin doğurduğu paniğin neticesi olarak atılan bu adan yalnız Amerikaya değil, bütün Batı âlemine tarifsiz zararlar verecektir. Zira hareketin akisleri hem aleyhte, hem de son derece derin olacaktır. Üstelik, uzun vadede, böyle bir müdahalenin başarı şansı yoktur.

Orta Doğu Batı âlemi için hayati bir ehemmiyet taşımaktadır. Bu bölgenin Sovyetler eline geçmesi, hatta sadece Sovyet nüfuzuna girmesi dünyada mevcut muvazeneyi Moskova lehine bozacaktır. Orta Doğunun Batı âlemi yanında muhafaza edilmesine kati zaruret vardır. Petrol kaynaklarından istifade imkânı elden kaçırıldığı takdirde başta Avrupa, yeryüzünün bir çok bölgesi tamiri kabil olmayan zararlara uğrayacaklar, büyük sıkıntılara düşeceklerdir. Bunu, Batı âlemi gibi Kremlinin sakinleri de mükemmelen bilmektedirler. Hudutlarımızın hemen güneyinde cereyan eden mücadele bu hakikatin her iki tarafça malûm olmasının neticesidir.

Fakat ortada Rusların bilir görünüp Batı âleminin gözlerini kapadığı bir başka hakikat vardır. Orta Doğuda sadece petrol ve kum yoktur. Orta Doğuda insanlar oturmaktadır ve bu insan kütlesi bir muayyen istikamette seyretmektedir. Bu insan kütlesi pompaya basınca yerden fışkıran petrol veya rüzgârın oradan kaldırıp öteye kümelediği kum gibi kolay idare edilir, hareketsiz ve tepkisiz' bir cisim değildir. Diğer insanlar arasında bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra gelişen fikirlerin, temayüllerin, inançların ve ideallerin Orta Doğulular üzerinde hiç bir tesir bırakmadığına İnanmak için lüzumundan fazla safdil olmak lâzımdır. Bizzat batılıların yaydıkları, şampiyonluğunu yaptıkları bu fikirler, bu temayüller, inançlar ve idealler hemen güneyimizdeki bölgede derin akisler uyandırmıştır. Bu bölgede petrol faktörü kadar insan faktörünü de göz önünde bulundurmayacak bir politika ancak hüsran getirir.

Her hareketi, Sovyetlerin her hareketi kapitalizmin kışkırtması saydıkları gibi, komünizmin tahrikleri neticesi sanmak kolaydır. Ama asıl yapılması gereken bu hareketleri anlamaya çalışmaktır. Zira mukabil tutum, ancak o takdirde müsbet olur, başarılı olur. Orta Doğuda gittikçe kuvvetlenen bir cereyan vardır, bu cereyan solculuk değildir, bu cereyan Batı düşmanlığı değildir, bu cereyan hürriyet aleyhtarı değildir. Fakat Batının anlayışsızlığı karşısında büyük kütlelerin hisleri gittikçe arzulanmayan bir İstikamette gelişmektedir. 'Beyrut sokaklarında dolaşan deniz piyadeleri bu hisleri biraz daha kamçılamaktan ve güneyimizdeki bölgeyi Sovyetlere doğru biraz daha İtmekten başka hiç bir işe yaramayacaktır.

Amerikanın hareketi evvelâ haksızdır. Lübnana dışardan müdahale oluyormuş, Nâsırcılar silâh, malzeme, hatta insan yardımı yapıyorlarmış, yabancı radyolar tahriklerde bulunuyorlarmış, Chamoun Hükümeti meşru hükümetmiş. Bunların hepsi güzel Fakat Washington lütfen söyler mi, bugün yardımına koştuğu Chamoun niçin şimdiye kadar kendi ordusunu, Lübnan ordusunu dahi âsilere karşı sevketmek cesaretini veya kudretini gösterememiştir? Bir memleketin bağımsızlığına yöneltilen tecavüzleri önce o memleketin silâhlı kuvvetleri bizzat karşılamaya çalışır. Hükümetler kendi silâhlı kuvvetleri âciz kalırsa dışardan imdat istemek hakkına sahiptirler. Elbette ki sebepler bambaşkadır, şartlar değişiktir; ama nasıl Macar ordusu "meşru hükümet" e değil, "âsiler" e sempati göstermiş, onun yanında variyet almışsa Lübnan ordusu da Chamoun aleyhtarlarına karşı 'yürümeyi reddetmiştir. Sadece bu, Lübnanda olup bitenlerin bir "dış tahrik" neticesinden ibaret olmadığını göstermez mi?

Amerikanın hareketi ayrıca, şampiyonu bulunduğu adalet ve hakkaniyet kaidelerine de aykırıdır. Birleşmiş Mületler müşahitleri Lübnan hâdiselerinin bir "İç mesele" olduğu yolunda rapor vermişler ve Amerika bu raporu kabul etmiş, hatta desteklemiştir, Irak hâdiselerinin doğurduğu panik neticesinde Birleşmiş Milletler prensiplerini unutmak Ruslara pek yakışsa bile hür dünyanın liderine, hepimizin samimiyetle inandığımız fikirlerin müdafii bildiğimiz Amerikalılara yakışmıyor. Nitekim Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyelerinin pek büyük çoğunluğu, görülecektir, bu meselede Amerikanın yanında yer almayacaktır.

Amerikanın hareketi, bundan başka, Rusların başarıyla flört ettikleri "yeni uyanan milletler" nezdinde Batı âleminin itibarını ziyadesiyle zedeleyecektir. Macaristan hâdisesini, Süveyş hâdisesini takbih et. Lübnan hâdisesini yarat! Bunun maşası yoktur ve Beyruta çıkan deniz piyadeleri Budapeşteye veya Kanala inen yumruktan başka türlü telâkki edilmeyeceklerdir. Batının hakiki kuvveti, insanlığın tarihi gelişmesine ayak uydurmasındadır. O kuvvet kayboldu mu, zorbalık metodları -başka çıkar yol kalmadığı zehabına kapılınınca- benimsendi mi, Batı "yeni uyanan milletler" için bütün cazibesini kaybeder.

Amerikanın hareketi, nihayet, fiyaskoyla neticelenmeye bugünden mahkûm bir fevri teşebbüstür. Deniz piyadeleri Lübnanda ne yapacaklardır? Asilerle bitip tükenmez bir gerilla harbine mi girişeceklerdir? O takdirde talihsiz G. I. ların şimdiden Cezayir deki Fransız ve İsmailiyedeki İngiliz kıtalarının âkıbetini göze almaları lâzımdır. Yoksa Amerika Lübnanı işgal edip orada daimi kuvvet bulunduracak, yahut o toprakları Alaskadan sonra Amerikan bayrağının ellinci yıldızı mı yapacaktır? Böyle ihtimallerin ciddiyeti yoktur. Deniz piyadeleri, geldikleri gibi çekilip gideceklerdir. Yalnız gittiklerinde arkalarında bırakacakları. Batılılara karşı biraz daha fazla hiddetten başka şey olmayacaktır ve Chamoun gene de devrilecektir.

Eğer, müdahale etmeme kararına vardığı büyük memnuniyetle anlaşılan Cumhuriyet Hükümeti büyük müttefikimiz Amerikaya lüzumsuz ve acele tasvip ifade etme yerine- Orta Doğuda yaşayan insan kütlesini iyi tanıyan bir dost olarak bu ikazları yapmış olsaydı daha da basiretli davranmış sayılırdı.

sosyetesinin davetli olacağı mükellef bir suvare verilecek -buna, böyle toplantılardan hiç hazzetmeyen Menderes her hâlde gitmeyecekti- ayrıca Deniz köşkünde, Yeşilköydeki Turizm lokalinde, Çadır köşkünde ve Umur yatında -resmi sıfatı motor, yemekler yenecekti.

Pazartesi günü saat 9.10'da. İstanbul sokaklarına son Irak bayrakları asılırken Irak Hava Yollarına ait Viscount tipinde, dört motörlü Yiacl Uçağı Yeşilköy'e indi. Uçaktan, yolculardan evvel Dowdy adındaki ikinci kaptan, adeta atladı. Büyük bir telâş içinde olduğu göze çarpıyordu. Önüne ilk çıkan adama Irakın Ankara Büyük Elcisi Necip el Raviyi görmek istediğini, ona mesaj getirdiğini bildirdi. Uzunca boylu, esmer ye toplu, siyah gözlüklü adam Büyük Elçinin meydanda bulunmadığını söyledi. Bunun üzerine tulumunu dahi çıkarmamış olan Dowdy muhatabından Türkiye Dışişleri Bakanlığına mensup bulunup bulunmadığını sordu. Adam "Oo, tabii!" dedi. -Aslında, Hürriyet gazetesinin muhabiri Firuz Makulu idi- İkinci kâptan Irakta büyük ka--ışıklıklar olduğunu, ordunun Haşi--i tahtını devirdiğini, Faysal ile Nuri Said Paşanın akıbetlerinin. meçhul bulunduğunu, İstanbula gelemeyeceklerini bildirdi. Haberi alan Firuz Makulu telâş içinde olan Dowdy'yi Irak Başkonsolosu Sefa beye götürdü, onun emin elleri arasına bıraktı.

Haber bir bomba tesiri yaptı.

Meydanda karışıklık

Dowdy'nin ihtilâl haberini verdiği saatte BBC'yi dinleyenler, Londra radyosu spikerinin ağzından hâdisenin teyid edildiğini öğrendiler.. Haber yıldırım' süratiyle şehirde yayıldı. Saat dokuzu biraz geçiyordu ki Cemil Sait Barlas Heybeliadâya telefon ederek vaziyetten İsmet İnönüyü haberdar etti. Fakat asıl karışıklık Yeşilköyde hüküm sürüyordu.

Irak Kralı saat 10.30'da gelecekti. Kendisini karşılayacak olanlar vaziyeti duyunca renkten renge girdiler. Bilhassa Nacip el Ravi büyük teessür içindeydi. Saat 10.20'de, kendisine haber verilmesi ihmal edilmiş olduğu anlaşılan Koraltan frakı içinde bütün heybetiyle göründü ve doğruca Şeref salonuna giderek orada bekleyenlerle buluştu. Haberi duyduğunda gür sesiyle "Olmaz efendim, olmaz, doğru değildir, yanlıştır" dediği işitildi. Pakistan, İran ve Lübnan elçileri de Yeşilköye gelmişlerdi. Fotoğrafçılar harıl harıl flaşlarını parlatıyorlardı. Saat 10.30'da itina ile giydirilmiş tığ gibi Mehmetçiklerden müteşekkil ihtiram kıtası, başında bandosu meydanda yerini. aldı. Saat 11'de de Menderesin tabiriyle "Hiltoncular" siyah, eski bir Ford arabasıyla göründüler. Zorlunun yanında Esenbel ve Tepedelenli vardı. Hilton otelinden son süratle gelmişlerdi. Ford, tayyarelerin manevra sahasına girdi. Zorlu evvelâ otomobilden hiç inmedi. Menderesin meydanda olmadığını öğrenmişti. Bu sırada Ziya Tepedelenliye ait bir bavul otomobilin bagajından bir türlü çıkarılamıyordu. Büyük bir asabiyet içinde bulunan Zorlu arabadan atladı, "haydi, çıkarın sunu be birader" diyerek Tepedelenlinin bavulunu kaptığı gibi bagajdan çıkardı. Sonra tekrar arabaya binildi ve Floryaya hareket edildi. Bu sırada Koraltan da gitmişti.

Deniz köşkünde Bayar, Koraltan, Menderes, Zorlu, Esenbel ve el Kavinin iştirakiyle kısa bir toplantı yapıldı. Toplantıda Ankaraya gidilmesi kararlaştırıldı. Bu sırada meydanda "Hiltoncular" ın protokol kısmı memurları resmi karşılayıcılara Irak heyetinin "mazeretine binaen" gelemeyeceğini bildirdiler. Hava meydanının harem bölümü haline getirilmiş milletlerarası bekleme salonunda Iraklı kadınlar ve Prenses Fazılanın akrabaları ağlaşıyorlardı. Saat 11.50'de Devlet büyüklerinin Floryadan yola çıktıkları haberi alındı. Bir sözcü Bağdat Paktı toplantısının Ankarada yapılacağını gazetecilere açıkladı. Sonradan anlaşıldı ki Irak hadiseleri dolayısıyla icabında dünyanın her tarafı ile temas edilmesi gerektiğinden toplantıların plaj ve sayfiye şehri İstanbulda değil, Anayasada başkent olarak derpiş edilen Ankarada yapılması muvafık görülmüştür. Dışişleri Bakanlığının telsizi, şifre memurları, mütehassısları ve bütün dünya memleketlerinin siyasi temsilcileri Ankarada bulunmaktadır. Böylece, memleketin Ankaradan idare edilmesi gerektiği meydana çıkmıştır.

Nuri Said tüfekle
Ateş almadı

Büyüklerimizin üzüntüsü

Saat tam 12'de Cumhurbaşkanlığı forsunu taşıyan plâkasız, siyah Cadillac son süratle manevra sahasına girdi, evvelâ Şeref salonuna doğru ilerlerken sert bir virajla sola döndü. Solda üç askeri uçak duruyordu. Arabanın içinde sağda Bayarı, solda Koraltanı, ortada Menderesi görenler uğurlamanın icaplarını yerine getirmek için yaşlarından ve hallerinden beklenilmeyen bir çeviklikle piste fırladılar ve Cadillac'ın arkasından koşmaya başladılar. Koşanlara evvelâ, ne olup bittiğinin pek farkında görünmeyen polisler de katıklılar fakat sonradan akılları başlarına geldi ve ilk iş olarak gazetecileri durdurdular, fotoğrafçıların resim çekmelerine mani oldular. Koyu renk elbiseler giymiş olan Bayar da, Menderes de üzgün ve şaşırmış görünüyorlardı. On. dakika sonra onlara Zorlu da katıldı ve askeri uçak hemen havalandı.

'Bu Sırada, bir taraftan bayraklar ve halılar toplanır, Irak Kraliyet forsu, İran Şahının forsu, Pakistan ve Türkiye Cumhurbaşkanlığı forsları direklerden indirilirken, diğer taraftan Bayarın misafir Devlet Başkanları ile milli marşlar çalınırken sırasıyla ayakta duracağı kırmızı çuha zeminli ve madem parmaklıkları altın gibi sapsarı cilalanmış platform askerler tarafından sökülmekteydi. Bu işler yapılırken, Türk ve yabancı diplomatların, Devlet adamlarının Ankaraya gitme zaruretleri Yeşilköy hava alanında büyük bir keşmekeş yarattı. Askeri uçaklar temin edildikçe peyderpey sevkiyat başladı. Şeref salonunun büfesine yerleştirilmiş, kristal sürahiler içindeki buzlu şerbetler da geri gönderildi.

Saat 13.30 da Ankaradan gelen T. H. Yollarının Baz uçağıma hostesi Münevver hanım, üzerlerinde "Sayın Fatin Rüştü Zorlu . Hariciye Vekili" yazılı, kırmızı mühürlü üç büyük ve kalın zarf ile iki paket getirdi. Zarf ve paketlerde ayrıca, bakla gibi kırmızı majiskül harflerle vadi "ÇOK ACELE" ibaresi de bulunuyordu. Münevver hanım bunları derhal T. H. Yolları Bürosuna teslim etti. Zorlu İstanbuldan Ankaraya saat 12.10 da hareket ettiğine göre, vesikalarla Zorlu havada karşılaşmışlardı. Biri gidiyor, diğeri geliyordu.

Yeşilköy hava meydanını en son terkedenler, karşılama ve uğurlama törenlerinde beklemeye antrenmanlı D. P. İl İdare Kurulu Üyeleri oldular.. İki saat sonra İstanbul sokaklarındaki bayraklar indirildi.

Ankaradaki keşmekeş

Karışıklık Ankarada devam etti. İlk uçaktan inen Bayar, Mende-

res, Koraltan, Zorlu doğruca Şeref salonuna girdiler: Dr. Namık Gedik de Başbakanın yanındaki yerini aldı. Saat 13.45 idi. Bilhassa Menderes pek müteessir görünüyordu. Yemek orada yendi.

İskender Mirzanın uçağı meydana indiğinde saat 14.06 idi. Protokol icaplarının hiç biri yerine getirilemedi. Bayar misafir Devlet Başkanını aldı ve ikametine tahsis edilen Dışişleri Bakanlığı köşküne götürdükten sonra tekrar meydana döndü. Tam iki saat sonra İran Şahının uçağı geldi. O sırada iki takım asker getirtilmiş, bando bulunmuştu.

Ankaraya indikleri zaman iki Devlet Başkanı da Irak hâdiselerinden haberdardılar. İskender Mirza uçağında bulunan beyaz ahizeli telsiz telefonuyla Afganistan - İran hududunda Karaşiyle görüşmüştü. İhtilâli duyunca evvelâ pilotuna geri dönme emrini vermiş, sonra yeni temaslar neticesinde rota değiştirilerek tekrar İstanbul istikameti tutulmuştu. İran Şahı da uçağının telsiziyle onda telsiz telefon yoktur-Irak Kralının hazin akıbetinden haberdar olmuştu. Devlet Başkanları Esenboğadan Çankayaya giderlerken bütün yol boyunca, her elli metreye bir askerin yerleştirilmiş olduğunu gördüler. Ankaradaki sıkı emniyet tertibatım Kemal Aygün almıştı.

O akşam yemek Klüp 47 ve Klüp Ambasadörden temin edildi. Cumhurbaşkanlığı köşkünün yemek isi 47'ye, Dışişleri Bakanlığınınki Ambasadöre bırakılmıştı. İlk gece için Klüp 47'ye kırk kişilik yemek hazırlatılmıştı. Misafirlere levrek portügez, piliç kızartması, dondurma ve meyva ikram olundu. Ertesi gün klüplerin ahçıları Çankaya köşkünün mutfağında çalıştılar.

Devlet adamlarımızla misafirler bütün gece Irak hâdiselerini görüştüler ve bir politikanın tesbitine çalıştılar.

İkinci Bastille

Irakta hadiseler, Parislilerin Bastille zindanının bundan tam 169 sene evvel halk tarafından zaptı hâdisesinin yıldönümünü sokaklarda dansederek kutlamaya hazırlandıkları 14 Temmuz sabahı başladı. Halbuki Orta Doğuda Metternich sistemini ihyaya çalışan Irak Başbakanı geçen hafta İstanbuldan ayrılırken "14 Temmuz günü kralla birlikte geleceğiz" demişti. Bunu söylerken kendinden emin yetmişlik adam, 14 Temmuzun ne netameli gün olduğunu aklından bile geçirmedi. Geçiremezdi de... Zira Nuri Said 14 Temmuz 1789 günü Pariste Bastille zindanlarını yıkan halkın tam 169 yıl sonra sesini Bağdatta yükseltebileceğini düşünemiyecek kadar halkı küçümsüyordu. Onun için silâhla susturulamayacak, parayla satın alınamıyacak insan yeryüzünde mevcut değildi. Nuri Saidin dünyasında adına halk denilen kalabalık, bu silâhla susturulabilen ve parayla satın alınabilen adamların aritmetik toplamından ibaretti. Bağdat hapishanelerini, Kral Louis'lerin Bastille'lerine çevirmişti. Hapishanelerde tam 10 bin siyasi mahkûm, gazeteci vardı.

Böyle bir adam istihfaf ettiği Bağdat halkının birgün Bağdat zindanlarına yürüyebileceğini nasıl olur da aklına getirebilirdi? Fakat ihtiyar Devlet adamının aklına gelmiyen başına geldi. Kral Faysalın ve Nuri Saidin saraylarına yürüyen halk, aynı anda Bağdat zindanlarının kapılarını açtı.

Irakta Cumhuriyet

Batı baş şehirleri Irakta Cumhuriyetin ilânını, tesadüfen, İranlı petrol işçileri sayesinde öğrendiler. Pazartesi sabahı işlerine giden işçiler Irak hududunda Kraliyet bayrağının yerini Birleşik Arap Cumhuriyeti bayrağının aldığını görünce komşu memlekette anormal hâdiselerin vuku bulduğuna kanaat getirdiler. Derhal haberdar ettikleri İran makamları haberi Batıya ulaştırdılar. Nitekim biraz sonra Amerikan ve İngiliz elçiliklerinin telsizleri Washington ve Londraya Irakta bir hükümet darbesi yapıldığı haberini bildiriyordu.

Kral Faysal
Sir'ün kurbanı oldu

Irakta bir devri kapamaya namzet görünen tarihi hâdiseler nasıl cereyan etmiştir? Bu satırların yazıldığı hafta ortasında Cumhuriyetin ilânı ile neticelenen kritik günler hakkında hiç bir şey bilinmiyordu. Irakın dış âlemle olan münasebeti kesilmiştir. Dışarıya açık tek kapı Cumhuriyetçilerin elinde bulunan Bağdat radyosudur. 24 saat üzrinde 24 saat neşriyat yapan bu radyo da, hâdiseleri aydınlatacak bir ışık getirmemektedir.

Muhakkak olan tek nokta, hükümet darbesinin plânlı bir şekilde yürütüldüğü ve Nuri Saidin tamamiyle gafil avlandığıdır. Hükümet darbesinin müellifleri Sarayı, radyoyu ve hava meydanını kolayca ele geçirebilmişlerdir. Sadece nehrin öbür tarafında oturan Nuri Said kaçabilmek için bir iki dakika vakit kasana bilmiştir. Veliaht Prens Abdüllillah idam edilmiş ve adalet sarayının penceresinden halka teshir edilmiştir. Genç Kral Faysalın da âsilerin elinden kurtulamadığı bilinmektedir. Bazı haberler Kralın yaralı olduğunu bildirmekteyse de, onun da öldürüldüğünü düşünmek için kuvvetli sebebler mevcuttur. Bağdat radyosuna göre, kadın kıyafetine giren Nuri Said yakalanmış ve öldürülmüştür. Bir ara Nuri Saidin kurtulduğunu düşünen Ankara, Londra ve Washington da artık Bağdat radyosunun haberine iştirak etmeğe mütemayildirler. Ölümü muhakkak olanlardan biri de Irakın Devlet Bakanı, müfrit Nasır düşmanı Fazıl Cemalidir.

Hükümet darbesi, halkın da tasvibiyle, Nuri Saidin memleketinde yegane organize kuvvet olan ordu tarafından yapılmıştır. Ortada 1 numaralı adam olarak, Nuri Saidin sadakatinden şüphe etmediği Tuğgeneral Abdülkerim Kasım görülmektedir. Tuğgeneral hakkında bütün bilinen, 1948'de İsraile karşı girişilen harpte Irak kuvvetlerinin başında bulunduğu ve ateş kes emrini* dinlemeyerek harbe devam ettiğidir. Koyu bir milliyetçi . olmasına rağmen Nuri Saide itimat telkin etmeye muvaffak olmuştur.

Hükümet darbesinin tamamıyla Iraklıların eseri olduğu hususunda en ufak bir şüphe yoktur. Tam bir polis idaresinin hüküm sürdüğü ve hudutlarının sıkı bir. muhafaza altında bulunduğu Irakta sızmalardan, dışarıdan yardımdan vesaireden bahsetmek aklı selimi hiçe saymaktan başka bir manaya gelmeyecektir. Nasıl Nasır ve etrafındaki genç subaylar halkın da desteğiyle Faruğu devirdilerse, Iraklı genç subaylar da saltanata son vermiş ve Cumhuriyeti ilân etmişlerdir. Olan bitenler tamamiyle Irakın bir iç meselesidir. Irak 168 sene bir rötarla Fransanın 1789 da geçtiği yoldan geçmektedir.

Henüz sadece Kahirenin tanıdığı yeni Cumhuriyet, Bağdatta duruma tamamiyle hakimdir. Teni hükümetin kuzeydeki aşiretlerin ve bazı subayların mukavemeti ile karşılaşması muhtemeldir. Ürdünde henüz bir kıpırdanma yoktur. Arzularını hakikatlerin yerine almayı itiyat edinen

IRAK HADİSELERİ

Havadis gazetesinin Ürdün kuvvetlerinin Bağdat kapılarına dayandığını bildiren haberleri tamamiyle hayal mâhsulüdür. Yeni hükümetin dışardan bir müdahele olmadıkça -Ürdüne İngiliz ve Amerikan askerlerinin gönderilmesi gibi- durumu

Nuri Saidin öldürülmesiyle Orta Doğuda bir devir kapanmaktadır.

Bir devrin adamı

Öte tarafa bir devri de beraberinde götüren adam, 1888 yılında Bağdatta dünyaya geldi. Babası Said efendi arazi sahibi, zengin bir adamdı. Oğlunu, iyi bir şekilde yetiştirmek için hiç bir şeyi esirgemedi. O zamanlar en gözde meslek askerlikti, Bu sebeple Said efendi oğlunu İstanbula Harbiye mektepine gönderdi. Harbiyeyi tamamlıyan Nuri Said İran hududunda bir kasabaya takım kumandanı olarak tayin edildi. Muhteris bir genç olalı teğmen Nuri mesleğini çok seviyordu, Mesleğinde yükselmek için bir müddet sonra İstanbula döndü ve Harp Akademisine girdi. Fakat bu arada Balkan Harbi patlak verdi ve genç subay cepheye sevkedildi. İyi bir askerdi, harpten bir madalya ile döndü.

Muhteris subay madalyasına rağmen hayatından memnun değildi. Çabucak yükselmek istiyordu. Bazı sınıf arkadaşlarının normalin üstünde terfi ettiğini görünce memnuniyetsizliği daha da arttı. Kendini şüphe ve vehimlere kaptırdı. Arap olduğu için, terfiinin önlendiğini düşünüyordu. Hizmet ettiği ordudan ve Türklerden nefret etmesi için muhteris subaya bu kadarı kafi geldi. Çabuk yükselse idi bugün belki de emeklibir Türk generali olarak, köşesinde hayatının son günlerinin dolmasını beklerken görecek olduğumuz Nuri Said bunun üzerine Türkler aleyhine mücadeleye girişti. Osmanlı İmparatorluğunu yıkmak gayesi ile kurulan gizli cemiyetlerde çalıştı.

1914 yılında yakalanacağından şüphelenen Nuri Said Basraya kaçtı. O sıralarda ilk dünya harbi patlak verdi ve Basra İngilizler tarafından işgal edildi. İngilizler, üzerinde hâlâ Osmanlı Ordusunun üniformasını taşıyan genç subayı Hindistanda bir esir kampına gönderdiler. Fakat Nuri Said hayatını esir kamplarında geçirecek bir adam değildi. İngilizlere hizmet teklif etti. O günlerde Arap dünyasını Şerif Hüseyin idaresinde Türkiyeye karşı ayaklandırmakla meşgul bulunan İngilizler bu fırsatı kaçırmadılar ve dünkü silâh arkadaşlarını arkadan vurmağa gönüllü bu genç subayı çöle saldılar.

Nuri Said İngilizlerle yaptığı anlaşmaya hayatının sonuna kadar sadık kaldı. Hakikaten İstanbul Hükümetine ihanet eden Nuri Said. 44 yıl müddetle Londraya ihanet etmeği bir an bile düşünmedi. Foreign Office ne derse onu yaptı. "İngiltrenin Orta Doğuda neler tasarladığını anlamak istiyorsanız Nuri Said ne yapıyor, ona bakınız" diyen Kudüs müftüsünün sözleri son dakikaya kadar doğru çıktı.

Lawrence'in çırağı

Çöle çıkan Nuri Said, çok geçmeden Orta Doğuyu İngiltereye hediye etmek sevdası peşinde koşan meşhur maceracı Lawrence ile karşılaştı. İki adam birbirlerinden hoşlandılar. Lawrence, piposunu ağzından düşürmeyen ve çizmeleri daima pırıl pırıl parlayan genç subayı çok beğenmişti. Gözünü budaktan sakınmayan, iki dirhem bir çekirdek genç askeri çabucak ordusunun kumandanlarından biri yaptı. Lawrence hatıratında onun hakkında, "insanların çoğu ateş altında daha çabuk konuşur, neşeli bir tavır takınır ve hiç bir şey yokmuş gibi hareket etmeğe çalışır. Bu hareketler onları çabucak ele verir, halbuki Nuri Said ateşi görünce sakinleşirdi" demektedir. Lawrence hayran kaldığı genç askeri Orta Doğudaki İngiliz ordusu kumandanına da tavsiye etti. Ordu Kumandanı, iyi bir asker olduğu kadar iyi bir politikacı da olan genç adamı Arap işleri müşaviri yapmakta gecikmedi. Çabuk terfi edemediği için, Osmanlı Ordusuna kılıç çeken muhteris çöl adamının yıldızı hakikaten birden bire parlamıştı.

Nuri Said yıldızını parlatanların emrinde eski silah arkadaşlarına karşı hakiki bir çöl sırtlanı gibi dövüştü. Bazı emekli Türk subayları, harbin sonlarına doğru teşkil ettiği Çetelerin başında Nuri Saidin Şamda yaptığı gaddarlığı bugün bile unutamamışlardır. Ateş kes emri verildiği halde makineli tüfeklerim susturmayan ve müdafaasız bir çok Türk askerinin kanını döken Nuri Saidi nasıl unutabilirlerdi ki? Nitekim Musul Konferansı sırasında, bir delege olarak İstanbula gelmek cüretini gösteren Nuri Saidi bu subaylar tanıdılar ve onu eski Türk başşehrinde barındırmadılar. Nuri Saidin talebeliğini geçirdiği şehrin bütün nimetlerine kavuşabilmesi için 1954 yıllarım beklemesi lazım geldi.

Rakipsiz devlet adamı

Harbin bitmesi ve İngilizlerin Şerif Hüseyinin oğullarına çölde gelişigüzel araziler bölerek krallıklar icat etmesi, asker Nuri Saidin kariyerine son vermedi. O tarihlerde bir İngiliz siyaset adamı onun için "ya bu adamı kullanmaya muvaffak olmalıyız, ya onu tepelemeliyiz" diyordu. Nuri zaten kullanılmak için can atıyordu. Bu sebeble İngilizler harpten sonra da onu kullandılar.

Çölde çetelerin basında dövüşen adam, iyi bir siyasi oldu. 1930 yılından itibaren tam onbeş defa başbakanlık koltuğunu işgal etti. İyi koku almasını bilen Nuri Said, işler kötüye gider gibi olunca sahneden muvakkaten çekiliyor yerini -tabii gene muvakkaten- koltuğun boşalması için can atan onüç sabık başbakan ve bakana bırakıyordu. Hükümetin başından uzak olduğu günlerde bile işleri idare etmekten vaz geçmiyordu. Hava düzelince rakip-

Orta Doğuda Irak

Çöken polis rejimi

siz sahibi bulunduğu koltuğa tekrar oturuyordu.

Şarkta seçim sanatının 1 numaralı üstadı haline gelmişti. Nuri Saidin seçimlerinde halk, ya sıkı yönetim altında rey verirdi, bu takdirde mesele yoktu, ya serbestçe reyinin kullanırdı, bu takdirde seçilen Meclis fesh edilirdi! Irakın tanıdığı son iki seçim bu bakımdan iki şaheser sayılabilir. Bu iki seçimde de hükümetin tayin ettiklerinden başka aday bulunmadığı için daha seçim yapılmadan Meclisin onda dokuzu seçilmişti! Son yıllarda basın tam bir disiplin altındaydı. Partiler fesh edilmişti. Üniversitenin kapısı bir açılıyor, bir kapanıyordu. Halka metelik vermeyen Nuri Saidin tek endişeşi ordudan geliyordu. Ordu sıkı bir nezaret altındaydı. "Şüpheli" subaylar sık Sık temizleniyordu.

Baraj mı, hürriyet mi?

1950 den beri Nuri Saide yeni bir merak geldi: İktisadi kalkınma Askerlik ve siyaset sahasında üstat kesilen Nuri Said, iktisadi sahadaki bilgisizliğini kabul ediyordu. Bu sebeble işi kendi yürütmeğe kalkışmadı. Bir çok ecnebi mütehassısı sinesinde toplayan geniş selâhiyetli bir kalkınma direktörlüğü teşkil etti.

Yalnız, Nuri Saidin unuttuğu bir iki ufak nokta vardı. Hakikaten ilmi bir şekilde yürütülen -bu belki de Nuri Saidin aktifine yazılacak tek müsbet iştir- yatırımların meyve, vermesi için daha en az beş on yıl beklemek lâzımdır. Halk o tarihe kadar bekleyecek miydi? Bir Bakanın söylediği gibi "halkın barajları yemesi veya köprülerle ısınması" mümkün değildi. İşin daha hazini, Nuri Said iktisadi kalkınmayı orta çağ düzeni içinde yürütmeğe çalışıyordu. Bütün Irakın ekili arazisi iki, üç yüz şeyhin elindeydi. Rekoltenin yansını onlar alıyordu. Siyâsi otorite bu adamların elindeydi. Kalkınma bu adamların ceplerini dolduruyordu. Beş milyon Iraklının üç milyonu topraksız, aç ve sefil yaşarken şeyhler zenginleşiyordu. Buna rağmen bu adamlar, sulama tesisleri dolayısı ile bereketi artan topraklarından alınacak bir cins şerefiyeyi ödemeyi reddettiler. Ecnebi mütehassısların hazırladığı bu vergi projesi Parlâmentonun önüne bile getirilemedi! Gelgelelim, bizatihi kalkınma şeyhler saltanatı için en büyük tehditti. Kalkınma şehir halkının, doktorun, profesörün, mühendisin, kafası işleyen işçinin sayısını arttırıyordu. Bu çağın yeni adamları, eski nizama, o nizamın temsilcisi Nuri Saide ve onun arkasındaki İngiltereye karşı büyük bir kin duyuyorlardı. Bu adamlar sosyal nizamın adaletsizliği kadar despot idareye de düşmandılar. Adalet gibi hürriyet de istiyorlardı

Milliyetçilik virüsü

Nuri Saidin memleketinde için için gelişen sosyal ihtilâl ergeç, eski nizamla birlikte onu yutacaktı. Fakat Nuri Said muhtemelen daha

Prens Abdüllillah
Hayatı o kadar severdi ki..

on, onbeş yıl dayanabilirdi. Ama Arap dünyasını altüst eden ikinci bir cereyan daha vardı: Milliyetçilik. Londradan başka Kabe tanımayan Sir Nuri Majesteleri bütün sadık bendeleri gibi ona da bu payeyi vermişti- bu cereyana kulak asmadı. Nasırın en çok resminin bulunduğu bir memleketin Başbakanı olduğu halde, İngiltereye yaslanarak Nasıra karşı cephe almaktan ve hatta eski rüyası "Mümbit Hilâl" i gerçekleştirmeye kalkışmaktan çekinmedi. Nuri Saidin kaybıyla kapanan bu hikâye Bağdat Paktının teşkili ile başladı. İngiltere, Bağdat Paktını, Orta Doğu petrolünü muhafaza için bir kalkan olarak düşünüyordu. O zamanlar Londranın meşhur Times'i. Paktın hararetti taraftarlarından Menderesten ikinci Mendes - France diye bahsediyordu. Nuri Sâid bu kalkanı "Mümbit Hilâl" i, yani Irak Kralının idaresi altında Ürdün, Lübnan ve Suriyeyi toplamak rüyasını gerçekleştirmek gayesiyle kullanmayı düşünüyordu. İşte Bağdat Paktı kurulduğu tarihten sonra Nuri Said kâh okşama, kâh tehdit yoluyla komşu memleketleri ele geçirmeğe çalıştı. Binbir cambazlığa kalkıştı. Talihsiz Süveyş seferinden sonra İngilterenin de tasvibiyle, sadık bendesi bulunduğu Majestelerinin hükümeti ile bir masaya oturmaya yanaşmadı. İsrailden korumak için Ürdüne asker gönderdi. İsrail düşmanlığının amansız bir şampiyonu kesildi. Hatta Batılı dostlarına bile İsrail düşmanlığını benimsetmeğe çalıştı. Son Ankara Konferansında Nuri Said İsrailden başka lâf konuşmadı. Türkiye, bu son derece kaprisli dost için sadık bir destek oldu,

Fakat bütün gayretlerine rağmen Nuri Said, gençlik rüyası "Mümbit Hilâl" i gerçekleştiremedi. Bilakis Orta Doğruda Nasır gittikçe kuvvetleniyordu. Nasır kuvvetlendikçe, Irakın 1 numaralı adamı, ihtiyarlığın da verdiği bir hırsla, ölmeden evvel rüyasını hakikat yapmak için cüretini artırıyordu. Koku alma hissini artık tamamiyle kaybetmişti.

Suriyenin Nasır tarafından ilhâki, Nuri Said için hakiki bir darbe oldu. Rüyasının yıkıldığını hissediyordu. Ürdünle Krallar Federasyonunun teşkili, Suriyenin kaybına karşı bir teselli vermekten uzaktı. Rüyasının gerçekleşmesi için Batılıların tekrar silâha baş vurarak Nasırı devirmesinden başka çare yoktu. Talihsiz Süveyş Seferinin Amerika tarafından yarıda durdurulması büyük bir hata olmuştu. Nuri Said bu rüyaları kurarken Lübnanda karışıklıklar baş gösterdi. Sir Nuri derhal Londraya koştu, Kuvvet kullanılmasını istedi. "Chamoun giderse sıra bende... Dostluğunuzu gösterin" diyordu. Bu işlerle meşgul olurken Nuri memleketindeki halkın ve o halkın bir parçası olan ordunun hislerini tamamiyle unutmuştu, Bu unutkanlık pahalıya mal oldu. Kırk yıl Irakı elinden tutan adam, kurtarmaya çalıştığı Chamoun'dan evvel devrildi.

Batıda panik

Batının Orta Doğu siyasetinin mihveri haline gelen Nuri Said Irakının çökmesi Batı başşehirlerinde müthiş bir panik uyandırdı. Borsalarda Orta Doğu petrol tahvilleri büyük bir düşüş kaydetti. Ciddiyeti ile tanınmış Amerikan gazeteleri bile bu haftanın başında sanki Amerikanın üzerinde bir atom bombası patlamış gibi, telâş ve dehşet içindedirler. New . York Herald Tribune'un başmakalesinin başlığı "Batının hayât damarı tehdit edilmiştir. şeklindedir. Ağır başlı New - York Times "Irak ihtilâli Batı demokrasilerine ağır bir darbe olmuştur" demektedir. Evet, bir Nuri Saidin polis idaresinin yıkılması. Demokrasiler ipin ağır bir darbe teşkil etmektedir! Bu, Batının Orta Doğuda yanlış bir politika takip ettiğinin ve bölgeyi adeta Ruslara hediye etmek için gaf üstüne gaf yaptığının en hazin, fakat en de açık itirafıdır.

Gazetelerdeki bu panik havası, Londra ve Washington Hükümet çevrelerinde daha bariz bir şekilde görüldü. MacMillan ile devamlı muhabere halinde olan Eisenhower derhal 12 Cumhuriyetçi ve 12 Demokrat lideri topladı. Amerika tarihi bir karar arefesindeydi. Bu toplantıda alınan kararların mahiyeti, salı günü 5 bin deniz piyadesinin Lübnana çıkartılmasıyla anlaşıldı. Dünyanın en büyük demokrasisi Orta Doğudaki sultanlara dayanan eski nizamı korumak için silâha baş vurmaya karar vermişti. İkinci Dünya

Harbinden beri ilk defa olarak Orta Doğuya asker çıkaran Amerikanın bu hareketi, talihsiz Süveyş seferinin ikinci yıldönümüne rastladı.

Amerika ilk iş olarak Lübnanı silâh kuvvetiyle elde tutmak kararını vermiştir. 'Böylece yıkılmakta olduğu anlaşılan bina, yeni bir ev buluncaya kadar ayakta tutulmak istenmektedir. Amerikayı bu kararı almaya sevk eden sebebleri anlamak zor değildir. Eisenhower Doktrinini ortaya atan Amerika, himayesi altına aldığı hükümetleri hakikaten koruduğunu ispat etmek zorundadır. Âciz gösterirse, sadece Orta Doğuda değil, dünyanın dört bucağındaki dostlarının itimadını kaybedeceğini ve Amerikan düşmanlarının cüretini arttıracağını düşünmektedir. Bu sebeble, dostlara sahiden dost olduğunu göstermektedir. Ne var ki, dostlarını yanlış seçtiği için bu himaye siyaseti beklenenin tam tersine netice vereeektir. Krutçef Arap halkının dostunun Rusya, sevilmiyen kralların dostunun Amerika olduğu zehabını verdiğinden dolayı Eisenhower'e ve Dulles'e müteşekkirdir! Amerikayı böyle neticesi vahim kararlar almaya sevk eden sebeb sadece" bunlardan ibaret değildir. Bağdat Paktının mucidi İngiltere ve Orta Doğulu dostlar onu bu yola sevk etmek için bütün ikna vasıtalarım seferber etmişlerdir. Nuri Said sayesinde Orta Doğu petrolünü kontrol etmek sevdasında olan Majestelerinin mazide yaşıyan Muhafazakâr Hükümeti, Bağdat darbesi ve Güneydeki petrol şeyhliği Lahec'deki ayaklanmalar karşısında ikinci- bir Süveyş denemesinden başka hal çaresi görememektedir. Tabii ki bu ikinci Süveyş seferi hâdiselerden maşallah çok iyi ders alındığı için- Amerikanın koltuğunda yapılacaktır.

Askeri turistler

Bu haftanın ikinci günü Amerikanın atletik ve yakışıklı silahendazlarının turistik Beyrut sahillerine çıkartılması nefis ve güneşli bir havada yapıldı. Plajlarda denizin tadını çıkartmakla meşgul bir takım Beyrutlular bu tepeden tırnağa kadar silahlı beklenmedik misafirlere aldırış bile etmediler. Beyrutta tam bir sükûnet ve mütareke havası hüküm sürdü.;

Halbuki Lübnana asker, çıkartmayı haklı göstermek için Eisenhower'in çizdiği tablo, bu sakin havayla taban tabana zıttır.

Çıkartmanın akisleri

Amerikanın çıkartma haberi Avam Kamarasında yıllardan beri görülmemiş bir fırtınaya sebep oldu. Silâha baş vurmanın en kütü siyaset olduğuna inanan İşçi Partisi milletvekilleri hükümet sıralarına dönmüşler "utanın, utanın" diye bağırıyorlardı. "İkinci Süveyş" sesleri sık sık işitiliyordu. Bir milletvekili, Amerikanın hareketini tam manasıyla desteklediğini söyleyen Dışişleri Bakam Selwyn Lloyd'dan 1956 'da Macar hükümetinin Rusyayı müdaheleye çağırması ile Amerikanın Lübnan Cumhurbaşkanının daveti üzerine harekete geçmesi arasında ne fark olduğunu sordu.

Partilerin izinli sayıldığı General de Gaulle Fransasından ise hiç bir tenkit sesi gelmedi. Bilâkis, Akdeniz Filosunu Beyrut istikametinde sefere çıkartan Fransa kendisini askeri harekâtın dışında bırakacaklar diye korku içindedir. Amerikan silâhendazlarının yanında yer alabilmek için sabırsızlanmaktadır. *

Siyah bulutlar

Bu haftanın ortasında Amerikan müdahelesinden sonra Orta Doğuda hasıl olan durumu realist bir gözle inceleyenler endişelerini saklamamaktadırlar. Endişeler Amerikan müdahelesinin Lübnana münhasır kalıp kalmayacağının bilinememesinden ileri gelmektedir. Müdahele Lübnan hudutlarını aşmazsa, korkacak birşey yoktur. Rusyanın Lübnan için propaganda mahiyetinde sözlerden ileri gitmeyeceği muhakkaktır. Fakat Amerikanın, hukuken Krallar Federasyonunun başına geçen Kral Hüseyinin yardımına koşması ve "takviyeli" Ürdün ordusunun Bağdata yürümeye kalkışması herşeyi değiştirebilir ve dünyayı üçüncü bir harbe sürükleyebilir.

Washington'dan son gelen haberler böyle bir endişenin yersiz olmadığım göstermektedir. A. P. Eisenhower'in Kongre liderlerine. Kral Hüseyin yardım isterse Amerikan askerlerinin Ürdüne gönderileceğini söylediğini bildirmektedir. Amerikanın giriştiği büyük ölçüdeki askeri hazırlık da bu haberi az çok teyit etmektedir. Nebraska'daki, Omaha'-daki hidrojen bombalarıyla yüklü stratejik hava kuvvetlerine hazır ol emri verilmiştir. Bu hazırlık, Rusyaya gönderilen "yaklaşma vakarım" tarzında bir ihtar mahiyetindedir. Atlantik ve Pasifik filoları da ayni emri almışlardır. Taktik hava kumandanlığı uçakları meçhul bir istikamete doğru harekete geçmişlerdir. Büyük ölçüde yük uçakları Atlantiği aşmıştır. Kenyadan Adene asker sevk eden İngilterenin muazzam Eagle uçak gemisi Beyrut açıklarına doğru ilerlemektedir.

Camille Chamoun
Sebebi hikmet

Adanada Amerikalılar

Bu arada çarşamba günü Adanalılar büyük Amerikan uçaklarının onbin kadar Amerikan askerini bütün teçhizatı ile birlikte vilâyetlerinde bulunan NATO üssüne taşıdığına şahit oldular. Öğleyin saat birden, itibaren uçaklar öylesine sık şekilde gelip gitmeye başladı ki bütün halk endişe içinde yollara döküldü. Hükümetin hemen o gün bir tebliğle durumu açıklayıp halkın heyecanını teskin etmemesi hatalı oldu. Amerikan askerleri yem bir müdahele teşebbüsünden ziyade bir Rus mukabil müdahelesi ihtimalini bertaraf etmek için Adanaya yerleşiyorlardı. Amerika Rusyanın Macaristandaki hareketine müdahele etmemişti, Rusyanın da Orta Doğuyu Amerikanın hayat sahası tanımasını istiyordu.

Bu büyük çaptaki hazırlık, askeri müdahelenin Lübnan hudutlarını aşması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Bu takdirde Mısırın gerisindeki Rusya ne yapacaktır? Üçüncü bir Dünya Harbi olmasa bile büyük bir Kore Harbi imkânsız görünmemektedir,

Maamafih işler bu safhaya gelmeden Önce, Birleşmiş Milletlerin diplomatik harplere sahne olması muhtemeldir. Sulh isteyen insanların gözleri halen Birleşmiş Milletlere çevrilmiştir.

Platonik destek

Vaziyet bu iken çarşamba günü Ankaradan İstanbula gelen İran, Pakistan ve Türkiye Devlet Başkanları Yeşilköyden Umur yatına bindiler ve güzel Boğaziçi sahillerini yalayarak Kilyosa kadar uzanan dinlendirici bir gezinti yastılar. Devlet Başkanları daha Ankaradayken Amerikanın Lübnana müdahalesini tasvip ettiklerini bildirmişlerdir. Fakat toplantılarda alınan karar, bekleme ve müdahele etmeme kararıdır. Bu. son derece akilane bir tutumdur ve Türkiyenin hayrınadır. Her hangi bir yere asker sevketmek bizim için bahis mevzuu değildir. Şimdilik harp yoktur. Bilhassa Pakistan Cumhurbaşkanı, böyle bir yolun tutulmasına taraftarlık etmiştir.

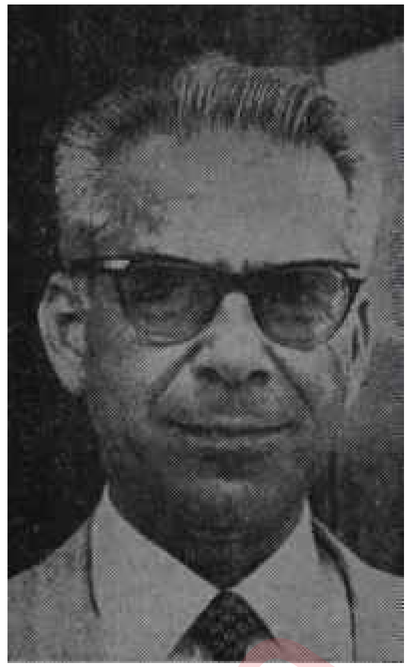
Millet

Açık pencerenin fazileti

Bu hafta pek çok C. H. P. li kendi milletvekillerinden bir kısmının Avrupaya gitmiş olması hadisesi karşısında adeta sevinç duyuyordu. Mesele, C. H. P. içindeki şahsi rekabet endişesinin malûm bazı şampiyonları tarafından da pişirilip kotarılmış, umumî efkâra sunulmuş ve umumi efkârda, kolaylıkla tahmin olunacağı veçhile son derece haklı, aynı derecede de sert tepkilere yol açmıştı. Bilhassa C. H. P. teşkilâtı Seçen hafta hakikaten üzgündü, hakikaten kızgındı. Tarafsız vatandaşlar da, 'ümitlerini C. H. P. ye bağlı tuttuklarından sukutu hayale uğramış kimselerin ruh haleti içindeydiler. Yarın iktidarı aldığında memleketi sıkıntılarından kurtarması beklenilen Muhalefet partisi bugün böyle mi hareket etmeliydi? Fakat üzüntü bir hafta sürdü ve bu hafta, hadise C. H. P. nin gittikçe artan itibarına bir yeni fasıl ekledi. Genel Başkan İnönü, hiç çekinmeden, Avrupaya fuzuli olarak gitmiş kendi milletvekillerini alenen takbih etti ve meseleyi Gruba getireceğini söyledi.

Başka liderler gibi İnönü de tenkitlere karşı kulaklarım tıkayabilirdi, bu tenkitlere aldırmayabilirdi, hattâ tenkitçilere hücum edip kendi milletvekillerinin münasebetsiz hareketlerini örtbas etmeye çalışabilirdi. Ama, hayır. Genel Başkan apaçık şekilde "Bugün umumi efkârın murakabesi altında bulunan ve yarın bu mürakabe altında yaşıyacak olan C. H. P. kendi hakkındaki tenkitleri tabii bir hâdise olarak karşılamaktadır" dedi. Bu sözler sayıları mübalağalı şekilde akseden C H. P. milletvekillerinin g a f ı n ı telâfiyle kalmadı, Muhalefet partisinin hiç olmazsa en yüksek kademesinde artık umumi efkârın tepkilerinin nasıl karşılandığını da belirtmek suretiyle propagandaların en iyisi yerine geçti. -Zira İnönü bunu söylerken D.P. Genel Başkam kendi partisi milletvekillerinden Avrupaya gitmiş olanlarının bu hareketleri karşısında ne düşündüğünü açıklamaya bile lüzum görmedi.

Ama Muhalefet partisinin en Yüksek kademesinin zihniyeti, tutumu ve halkın durumunu böylesine iyi dile getirmesi, ona tercüman oluşu, nabzının nasıl attığını bilmesi -kimi şaşırtmış olursa olsun- Heybeliadalı l a r ı hiç şaşırtmadı. Zira Heybeliadalılar geçen haftanın sonunda.,Migros kamyonunun önünde, şeker almak için kendileri gibi sıraya girmiş melek yüzlü bir hanımı birbirlerine gösterdiler. Bu, Mevhibe İnönüydü. İnönüler artık bütün pencerelerim açık tutuyorlar ve halkın içinde yaşıyorlardı.

Sebati Ataman

Server Somuncuoğlu

Transfer kıymetler!

D. P.

Talihsiz bir hafta

Hafta, bu hafta. Günlerden salı. Saat, öğleden sonra bir, Irakta ihtilâl çıkmış. Bir gün evvel Türkiyeye gelen haber kulaktan kulağa yayılmış. Sabah gazeteleri hâdiselerin karışık hikayesiyle dolu. Herkes Irakla ve Irakın talihsiz, başlarıyla meşgul. İran Şahı, Pakistan Cumhurbaşkanı Ankaraya gelmişler. Gece Çankayada, geç vakitlere kadar süren toplantılar yanılmış. İşte böyle bir hava içinde Ankara radyosunu, haber bültenini dinlemek için açanlar karşılarında mukni bir sesle Devlet Bakanı Muzaffer Kurbanoğlunun son C. H. P. tebliğine cevap veren demecini okuyan spikeri buldular. Spiker ilk havadis olarak, usun uzun Muzaffer Kurbanoğlunun bir takım rakkamları sayıp döken ve kendisinden evvel aynı işi yapan üç Bakanın sözlerinden -Yırcalı, Polatkan, Kalafat- zerrece daha tatmin edici olmayan sözlerini tam yedi dakika müddetle tekrarlayıp durdu. Tabii, Kurbanoğlunun da derdi İnönüydü. İsmet Paşa şöyle dedi, İsmet Paşa böyle dedi, İsmet Paşa bu memlekete zerrece hizmet etmedi dedi, İsmet Paşa hiç bir şeyden anlamaz dedi, İsmet Paşanın aklı hiçbir şeye ermez dedi, sonra bir de büyük müjde verdi, "Yarın da, öbür gün de cevaplara devam edeceğiz, ta ki cevapsız hiç bir husus kalmasın" diye bitirdi.

Eğer Muhalefet, şu karışık günlerde dahi D. P. nin aklının fikrinin Muhalefet ile uğraşmaktan ibaret olduğu yolunda şüphesiz son derece tesirli bir propaganda yapmak isteseydi Ankara radyosunun yaptığından daha iyisini yapamazdı.

Grubun heyecanı

Üstelik, mukni sesli spiker Muzaffer Kurbanoğlunun ağzından C. H. P. devrini topyekûn kötülerken Başbakan Adnan Menderes geçen haftanın sonunda memleketi idare için kabinesine iki yeni C. H. P. mensubu daha aldı. Tabii bu C. H. P. liler, kabinedeki üçüncü C. H P. li Dr. Lütfi Kırdar gibi "sabık C. H. P. li" idiler. Partilerinden ayrılmışlar, D. P. ye girmişler, bakanlık koltuğuna oturmuşlardı. Bu transfer muamelesi, D. P. iktidarı devrinde vuku bulmuştu. Server Somuncuoğlu 1950'den 1954'ün Muhalefet için son derece çetin yaz aylarına kadar C. H. P. etiketiyle Sinobu Büyük Mecliste temsil etmiş, sonra, hele Rum ortağı o sırada bir vergi hikâyesinden dolayı hudut dışı edilince, her halde "işleri Muhalefet yapamıyacak kadar başından askın okluğundan" D. P. saflarına katılmak üzere C. H. P. den ayrılmıştı. Sebati Atamanın talihsizliği ise daha evvel başlamış, 1950'de Zonguldakın C. H. P. etiketli temsilcisi olarak Büyük Meclise gelmiş, fakat İstanbuldaki polis müdürlüğü dolayısıyla Demokratlara şirin görünmediğinden mazbatası reddedilmiş, bunun üzerine Ataman "fikri takip" sahibi bir kimse sıfatıyla etiketini değiştirip Büyük Meclisteki yerini D. P. milletvekilleri arasında almıştı. Adnan Menderes bu

iki kıymetten birini Basınla D. P. nin münasebetlerini düzeltmek maksadıyla Basın-Yayın Ve Turizm Bakanlığına, ötekini de D. P. nin iktisadî dağınıklığına çare bulsun diye yeni ihdas ettiği Koordinasyon Bakanlığına getirdi.

Ancak bu haftanın başında bir Çok Demokrat, Muzaffer Kurbanoğlunun en mühim iş oymuş gibi İsmet İnönüyü ve C. H. P. yi dile dolayan meşhur beyanatını radyoda dinlerken şöyle düşünüyordu:

"- Allah, Allah!. C. H. P. nin 1946 seçimlerini yapan İstanbul Valisi Dr. Kırdar bizim kabinede Bakan, C. H. P. nin o devirdeki polis müdürü Sebati Ataman bizim kabinede Bakan, C. H. P. nin memlekete hıyanetle itham edildiği 1954 yazında Meclis Grubunu idare eden Server Somuncuoğlu bizim kabinede Bakan!.. Biz mi İktidarı aldık, yoksa C. H. P. liler mi D. P. yi aldılar?"

Sıra bekliyenler

İki eski C. H. P. linin daha, hem de Meclis tatilken, sıra bekleyen etmek şartsa, başkaları da bu şartı yerine getirmişlerdi.

Her halde tâyinler bu hafta, zaten memnun olmayan D. P. milletvekillerinden çoğunu kırdı, üzdü.

Kasımda fırtına

Hakikaten, bilhassa İstanbulda bulunan bir çok Demokrat milletvekili Kasımda Meclis açıldığında milletin bambaşka ruh haleti içinde bir D. P. Grubu bulacağını bu hafta içinde yakınlarına söylemekten çekinmiyorlardı. Gerçi haftanın başında cereyan eden dış politika hâdiseleri bütün dikkatleri o istikamete çevirmişti. Orta Doğuda olup bitenler alâkayı çekiyordu. İç meseleler süratle ikinci plâna düşmüştü. Ama bu, daha ziyade yüksek çevrelerdeydi. D. P. nin daha aşağı kademelerinde dış politika dâvası dahi parti dahilindeki vaziyete bağlanıyor ve liderlerin tutumu o zaviyeden de tenkide uğruyordu. Bilhassa memleketin siyâsî havasında bir huzur sağlama yolundan D. P. büyüklerinin mütemadiyen kaçması, en tabii tenkitlere Yaman, Rüknettin Nasuhioğlu, Fahrettin Ulaş, Şemi Ergin, İzzet Akçal, Kemal Özçoban, Kemal Zeytinoğlu, Muammer Çavuşoğlu, Turhan Akarca, Zeyyat Mandalinci gibi bir kısmının birbiriyle hiç, ama hiç alâkası olmayan, fakat gidişin hatalı olduğunu görmekte ittifak eden milletvekillerinin bazı hareketleri D. P. yi içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmak için gayretler sarfedildiğinin delilidir. Bu milletvekilleri ve daha bazı başkaları, nerede olurlarsa olsunlar, Kasım ayının hazırlıkları içindedirler. Fakat gayretler dahi dağınıktır ve asıl bir koordinasyon bakanlığı bu, D. P. li muhalif karargâha lâzımdır. Zira Grupta aynı fikirde bulunanlar ve gözleri aynı hakikatleri görenler dahi henüz bir araya gelmiş değillerdir. İstişareler daha ziyade küçük ve mahdut gruplar arasında yapılmaktadır.

Fakat bu hafta, Adnan Menderesin kabinesine Server Somuncuoğluyu ve Sebati Atamanı alması bir çok Demokrat için, parti zaviyesinden

S. Çağlar N. Kirişçioğlu K. Biberoğlu M. Ali Ülgen H. Ölçmen V. Asena

Hakları yenenler

bir çok Demokratı atlayarak Bakan olması bu, hafta D. P. çevrelerinde son derece kötü karşılandı ve dudaklarda acı tebessümlere yol açtı. Demek ki, D. P. içinde yükselmek için mutlaka karşı taraftan gelmek lâzımdı. Öyle ya, gerçi Server Somuncuoğlu da -kuyrukların bir mesut hâdise olduğunu söyleyen iktisatçı-, Sebati Ataman da -beyazın siyah olduğunu mantık yoluyla ispat mütehassısı- Büyük Mecliste D. P, nin en sıkı müdafileri arasındaydı. Bilhassa Sebati Atamandan İktidar parti si, başı her sıkıştığında medet umuyor, Sebati Ataman da mevzii başarılar kazanıyordu. Ama aynı gayretleri senelerdir gösteren bir Murad Ali Ülgen, bir Himmet Ölçmen, bir Selâmi Dinçer, bir Vacit Asena, bir Hamdi Sancar, bir Nusret Kirişçioğlu, bir Osman Kavrakoğlu, bir Kemal Biberoğlu vaktiyle C. H. P. saflarında D. P. ye karşı savaşmadıkları için mi unutuluyorlar, hiç hatırlanmıyorlardı? Eğer D. P. Grubunda yükselmek için Muhalefete salvo karşı bile sert tepki gösterilmesi, hele müsamahanın Parti kapısından dahi içeri sokulmaması Genel Başkandan Meclis tatile girerken Grupça istenilenlerle taban tabana zıttı. Bunun Kasımda bir aksülamel yapmasını beklemek gerekiyordu.

Başsız Grup

Fakat tutumun muhalifleri, büyük dertlerini şu ana kadar halledememişlerdir. Liderleri yoktur. Etrafında toplanılacak, bir ekip çalışması yapmak için başa geçirilecek, ondan sonra da kendisine güvenilecek bir şahsiyet henüz bulup ortaya çıkarılamamıştır. Gerçi iktisadi vaziyet sıkıştırdıkça ve dış politikada hatalar gözler önüne serildikçe "aramızda kura çekelim, kim çıkarsa o bile ekip çalışmasına daha uygundur" tezi -hak'ı bir tez- gittikçe D. P. çevrelerinde kuvvet, taraftar kazanmaktadır. Ama Grupta evvelâ verilecek bir iç savaşta muhalif milletvekillerinin dağınık hareket etmemeleri hâlâ başlıca şarttır.

Son haftalarda Dr. Sarol, Hüsnü **bardağı taşıran damla oldu.**

Başarı şansı

Aynı bardağı teşkilât için taşıran bir başka damla, kongrelerden çoğunun gene "bir başka bahar"a kalması oldu. Gerçi Zafer gazetesi büyük başlıklarla Ankarada ocak kongrelerine hemen başlanması için karar alındığını geçen hafta içinde ilân etti ama, ocak kongreleri başlamadı. Nazillide yapılan bir D. P. kongresinden basına akseden haber ise, parti idarecilerini hiç memnun etmedi. Halkın şikâyetleri, bütün karşı koyma gayretlerine rağmen D. P. kongrelerine kadar gelip dayanmakta ve oralarda akis bulmaktadır. İdarecilerin ise D. P. yi bir M. S. P. ==Mürakabeyi Sevmeyenler Partisi haline getirdiği hiç kimsenin meçhulü değildir. Her halde,. ocak kongrelerine başlansa da başlanmasa da D. P. nin Büyük Kongresi, şartlar ani olarak değişmediği takdirde bu sonbaharda yapılmayacaktır. Büyük Kongrenin yapılmaması demek ise, elbette ki idareci kadro-

Yeni merhaleyi bekliyoruz

Aşağıdaki yazı Server Somuncuoğlu tarafından bundan sadece dört sene evvel, kendisi C.H.P. nin Meclis Grubu Başkan Vekili ve Sinop (C. H. P.) milletvekiliyken AKİS için hususi surette yazılmıştır. Yazı, mecmuanın 22 Mayıs 1954 tarihini taşıyan 8. sayısında neşredilmiştir. Dört senenin sonunda bir defa daha ehemmiyet -ve ibret hüviyeti- kazanan bu yazıyı hafıza-i beşerin pek de nisyan ile malul olmadığını göstermek maksadıyla yeniden sütunlarına atmakla AKİS hem büyük bir zevk, hem de büyük bir şeref duyar.

1954 seçimleriyle, seçmen çoğunluğu D. P. nin iktidarda kalmasına karar verdi,

2 Mayıs seçimlerinden daha başka mânalar çıkarabilmek için, partilerin aldıkları oy miktarlarının kesin rakkamlar halinde amme efkârına arzedilmesini bekliyeceğiz.

Fikrimizce; bir takım siyasî neticeler çıkarmak halkın meyli hakkında fikir edinmek için oy yekûnlarına ihtiyaç olmakla beraber, politik hayatin bugünü ve yarını bakımından daha ehemmiyetli noktalar üzerinde durmak o rakkamlar olmasa da kabildir.

İçinde yaşadığımız günler, sadece D. P. nin yeni bir dört yıllık iktidarının başladığı ve C. H. P. nin ikinci bir muhalefet devresine girişinin mebdei değil, siyasi hayatımızın yakın veya uzak geleceğinde beklenen gelişmelere istikamet verecek günlerdir..

Çok partili hayatın, demokrasi rejiminin özlenen, fakat henüz elde edilemeyen gelenekleri için yeni bir olgunlaşma ve tecrübe devli başlıyor demektir.

Okumuş, yazmışı çok olan memleketlerin rejimi diye adlandırılan demokrasi, Türkiyede halk kütlesi içinde şimdilik selim aklı mesnet olarak bulmuştur.

Gelecek nesillerin çoğaltacağı aydın seçmenlerin, siyasî kaderi tayin edecekleri güne kadar, bundan başka dayanılacak müspet bir esas bulmağa da imkan yoktur. -

Bu hakikati ortaya koyduktan sonra, muhalif, muvafık günün politikasına girişmiş olanların hal ve ikbal bakımından bir takım mükellefiyetler altında olduğunu söylemek yerinde olur.

Bunların başında politika anlayışı gelir. Filhakika, siyaseti şahsî veya zümre menfaatleri için bir vasıta ve o vasıtaya sahip olmak için de her türlü prensipten külliyen ve kısmen fedakârlık etme telakki eden şark zihniyetini bir tarafa atmak lâzımdır.

Politikayı, müspet ilme dayanan ve ahlâk kanunları içinde icra edilen bir idare sanatı olarak kabul etmeliyiz.

Zira, demokratik hayatımızın beklediği güzel ananeler ancak bu zihniyetle tesis olunabilir.

Geride bıraktığımız tecrübeler aksine misallerle doludur. Şahıs veya ekip menfaatleri uğruna fikir ve kanaatlerini, ondan sonra da saflarını gömlekten daha kolay değiştiren politikacıların revaçta olduğu zamanları yaşadık.

Şahıslar arasındaki itimatsızlıktan ve karşılıklı beslenen kinlerden dolayı siyasî partilerin mütemadiyen çatıştıklarına şahit olduk.

Kanaatimizce, mücadeleyi fikir ve kanaatlere ve onların ışığı altında meselelere hasredip, şahsi hisleri politika sahnesinin dışına atmak zamanı gelmiştir.

Ancak, bu yoldur ki, yoksul bir memleketin binbir derdine süratle çareler bulmayı mümkün kılar. Aksi halde karşılıklı çekişmelerle beyhude yere vakit kaybolur.

Seçmen çoğunluğunun, günlük hayat mücadelesi içinde, meselelerden dahi habersiz yaşadığını ve siyasi kanaatlerini izhar etmeğe davet edildiği zaman çapraşık Ur takım hislerin baskısı altında olduğunu kabul etmelidir.

Bu durum karşısında, politikacı, onu aldatarak oy alacağı yerde, ahlâka sımsıkı bağlı kalarak hakikatleri söyliyerek, yazarak selim aklın tam faaliyet göstermesini temin etmesi gerekir.

Birçok yazarlarımızın ortaya koydukları bir hakikati tekrar etmek yerinde olur; Türkiyede fazilete bağlı kalan, inancını ve prensiplerini müdafaa ederek şahsi menfaatlerini feda edenler, daha çok tahsil görmemiş vatandaşlardır.

Diplomalı aydınlardan ön plâna gelmek şansını bulmuşların çoğu menfaatleri uğruna fikir, kanaat ve taraf değiştiriyorlar. Bu vaziyette kime, kimin ve nasıl rehberlik edeceği de bir mesele olarak karşımızda durmaktadır.

İşte bu kadar mufassal bir manzara arzeden siyasî zihniyet ve hayatımıza iyi bir istikamet vermek başlıca gayemiz olmalıdır.

Kanaatimizee, yeni çalışma devresi bu bakımdan da yeni bir merhale olarak önümüzde durmaktadır.

Tazelenmiş bir iktidar ve tekrar murakebe vazifesinde kalmış bir muhalefet yeniden faaliyete geçmeli üzere bulunuyorlar.

Karşılıklı muameleleri, kullanacakları dil, yazılarındaki üslûp önümüzdeki dört yılın kaderine tesir edecek bir önemi taşımaktadır.

Memleketin menfaati, Meclis çalışmalarını, dejenere olmuş seçim mücadelesi havasından uzak tutmaktadır.

Hakikatleri iktidar ve muhalefet objektif ölçülerle ele almağa ve ifade etmeğe çalışmalıdır.

İktidarın başarısıdır, diye muhalefetin İnkârı, muhalefet tarafından ileri sürülmüştür, diye iktidarın reddi, çalışmaları felce uğratan ve memlekete hayrı dokunmayan iptidaî bir metottur. Siyasî zihniyeti bu yanlış anlayıştan da kurtarmak lâzımdır.

Diğer bir nokta da, iktidarı ve muhalefeti anlayıştaki farklardır. İktidar bütün nimetlerin kaynağı ve vasıtası, muhalefet de bütün mihnetlerin toplandığı hak ve hürriyetlerin tehlikeye girdiği bir yol olarak gösteriliyor. Seçim mücadelesinde adaylar, valiler, partiler bu yanlış kanaati telkin etmek için âzami gayret sarfettiler.

Muhalefete oy vermeği günah, muhalif mebus çıkarmayı bir il için talihsizlik gibi gösterdiler. Böylece siyasî Kanaatler bilvasıta mahkûm edilmek istendi.

İktidara veya muhalefete oy vermek sevap veya günah şeklinde gösterilir ve icraat buna göre ayarlanırsa, kapalı hücre, gizli oy ve alenî tasnif gibi şartların dahi seçim serbestliğini tesis ettiğine inanmak güçtür.

Siyasî hürriyeti, iİktisadî hürriyet ve teminatlarla nasıl takviye bir zaruret ise, İktidar ve muhalefetin de demokrasi için lüzumlu olduğu kanaatini memlekete yaymak icap eder.

Ancak bu manevî iklimdir ki bir memlekette seçmenlerin tamamen serbest olarak oy vermesini sağlayabilir.

Böyle bir iklimin yaratılması imkânları ise, şimdi iktidarın İcraatına bağlıdır.

iktidar, tekrar iş başında kalmış olmasına rağmen yer yer aleyhine oy verilmiş bulunmasını tabii karşılarsa, muhalif parti mehsuplariyle, muhalefete oy vermiş vatandaşları diğerlerinden ayırmak temayülünü göstermezse ve böylece serbest oyun mahkûm edilmediğini fiilen ispat ederse Türkiyede demokratik ananelerin en güzelini kurmak bahtiyarlığına erişir.

Bunun karşısında muhalefet iyi niyet ve müsbet tenkidlerle bu faaliyeti tamamlarsa, dört başı mamur bir başarı elde edilmiş olur.

Demokratik rejimin istikbali, vatandaş hak ve hürriyetlerinin korunması ancak bu suretle teminat altına alınabilecektir.

İşte onun içindir ki, yeni devrenin başlangıcı son derece ehemmiyet taşımakta ve bütün dikkatimizi üzerinde toplamaktadır.

Server SOMUNCUOĞLU

larında, dolayısıyla işlerin tedvirinde bir değişiklik olmayacak demektir.

Bu, iyi hazırlanıldığı takdirde -sadece yüzün biraz üstünde D, P. milletvekili Muhalefetle beraber kırmızı rey kullanmak suretiyle işlere hâkim olabilir- D. P. yi ve dolayısıyla memleketi 1946'dan itibaren tutulan yola tekrar sokma gayretlerinin başarı şansım teşkil edebilir.

C H. P.

Birbirlerini yiyenler

Bu pazar günü, öğleden sonra saat ikide Köprüden Adalara kalkan ekspres vapura İsmet İnönü yorgun, ama memnun bir tavırla girdi. Üzerinde acık gri bir. elbise, koltuğunun altında meşhur, eski püskü kahverengi serviyeti, başında Cumhurbaşkanlığı devrinden kalma olduğu anlaşılan beyaz, şık, panama şapkası vardı. Yanında zayıf, genç bir arkadaşı bulunuyordu. C. H. P, Genel Başkanı:

"—Öf, nihayet bitirdik, dedi. Hiç bitmiyecek gibi geliyordu. Ama, hakikaten yoruldum".

İsmet İnönü herkesin tatil yaptığı o gün, C. H. P. Meclisinin toplantısından geliyordu. Üç günden beri olduğu gibi gene sabah altı buçukta kalkmış, sekiz vapuruyla Adadan şehre inmiş, Parti Meclisinin toplantısına başkanlık etmiş, neşredilecek" tebliğin müsveddesini hasırlayıp bunu, kurulan komisyona havale etmiş, bu arada gazetecilerle görüşmüş, sonra tebliğin kati metnini görüp tasvibini bildirmiş, yemek yemeden vapura binmişti. İlk iki gün ancak 19.30 vapuruna yetişebildiği için 14 ekspresini kaçırmamak hoşuna gitmişe benziyordu. Zira seyahat müddetince etrafındakilerle tatlı tatlı konuştu, şakalaştı. O gün, Heybeli adadaki evinde yemek sofrasına oturduğunda saat Öğleden sonra üçtü.

Eğer Parti Meclisi bir takım parti içi çekişmeler, hırgürle uğraşacak yerde ciddi meselelerin üzerine eğilmiş olsaydı İnönü o kadar yorulmayacak, bilâkis çalışmalardan zevk alacaktı. Ama Parti Meclisinin son toplantısı hiç de zevk verici bir hava içinde geçmedi.

Karşılıklı tenkit

Toplantıya partinin İstanbuldaki il merkezinde başlandı, fakat binanın fazla sıcak olması yüzünden Beşiktaş İlçe merkezinde devam edildi. Avrupada bulunan Kasım Gülek ve diğer bir kaç milletvekiliyle seçim bölgelerine gitmiş olanlar hariç. Parti Meclisinin bütün azaları hazırdılar. Üç gün süren çalışmaların sıklet merkezini parti içi çekişmeler teşkil etti. Bu çekişmelerin bir sayfası olarak "Avrupaya giden C. H. P. milletvekilleri" meselesi uzun ve sert münakaşalara yol açtı. Kemal Satır gibi hasta eşini götüren değil, ama Mehmet Hazer gibi bol dövizle yabancı memleketleri keşfe çıkanları tenkitte bütün azalar ittifak etti. Tenkit edenlerin arasında Grup Başkan vekili Faik Ahmet Barutçu da vardı. Barutçu durumu İ2ah etti. Milletvekillerinin yaz aylarında ne yapacakları hususunda bir hüküm mevcut değildi. Bir çalışma programı hazırlanmış ve bölgeler milletvekilleri arasında taksim edilmişti. Ama oralara hangi tarihlerde gidileceği ve bu tarihlerin dışında milletvekillerinin ne yapacakları, nerede oturacakları, nasıl vakit geçirecekleri herkesin kendi izanına bırakılmıştı. Barutçu ortaya atılmış bulunan 106 rakkamının çok mübalağalı olduğunu, Avrupaya gidenlerin miktarının bu rakkamın üçte birini dahi bulamadığını açıkladı. "İç tüzüğümüzde bir hüküm olmazsa, ne yapabiliriz?" diye sordu. Fakat bu izahat Grup Başkan vekilini çok sert hücumlardan koruyamadı.

İki Perdelik Komedi

Dünya Gazetesi: C. *H. P. Genel Sekreteri Kasım Gülek Beyoğlu ilçe gençlik kolunu ziyareti sırasında demiştir ki: "İngilizlerin ilân edecekleri yeni proje Taksim değildir. Bu biliniyor. Şimdi Ya Taksim, Ya Ölüm diyoruz. Bunun karşısında yapılacak tek şek kalıyor: Bunu söyliyenlerin intihar etmesi".*

Kasım Gülek: *Ben öyle şey söylemedim!*

Dünya Gazetesi: *Kasım Gülek, söylediği iddia edilen sözleri söylemediğini bildirdiği halde hâlâ onların üzerinde durmak ve onlara dayanarak C. H. P. nin bu "en başarılkı eleman"ına hücum etmek siyasi ahlâka sığmaz, insafsızlıktır, kıskançlıktır, hasettir, v.s. v.s.*

II

Dünya Gazetesi: C.H.P. *Meclis Grubu Başkan vekili Faik Ahmet Barutçu Kadıköy ilçe kongresinde demiştir ki "Avruvaya gidecek olan 106 C.H.P. milletvekili demokrasiyi tetkike gidiyorlar".*

F. A. Barutçu: *Ben öyle şey söylemedim!*

Dünya Gazetesi: *Barutçu herkesin önünde, söylediği sözleri inkâr etmekle kimi kandırıyor ? Konuşmayı not eden gazeteci yanılmadı ya.. Barutçuda bu ne hafiflik! Zaten Barutçu itaatkârlığa pek hararetle taraftardır, v. s. v. s.*

Derine giden İhtilâl

Doğrusu istenilirse bazı C. H. P. çevrelerinin de himmetiyle mübalağa edilerek umumi efkâra sunulan "Avrupaya giden milletvekilleri" meselesi Barutçuya hücum için bir bahane oldu. Parti Meclisinde bir çok talihsiz adayın bulunması bu adaylarda seçimleri kazanmış, Meclise girmiş daha talihli arkadaşlarına karşı tamamiyle insani, tamamiyle beşeri bir his doğurmuştur. Onları, elleri değdikçe, hak ettiklerinden de fazla hırpalamaktan, onlar üzerinde -Genel Başkan dahil, hiç kimsenin tasvip etmiyeceği- bir otorite kurmak arzusundan kendilerini alamamaktadırlar. Nitekim ilk çatışma, Grubun dış politika mevzuunda bir tebliğ neşretmesi üzerine çıkmış, fakat İnönü gayet sert şekilde Meclis Grubu üzerinde bir Merkezi Umumi tanımıyacağmı ve Grubun müstakil hareket edeceğim söyleyince yelkenler indirilmiştir. Fakat bu, Parti Meclisinde bir hizbin teşekkülüne mani olamamıştır. Genel Sekreter Kasım Gülek de Meclisteki müdahalelerinin her birinde başarısızlığa uğrayıp kendisinden o vadide bir şeyler bekliyenleri feci şekilde hayal sukutuna uğrattıkça, milletvekili olmasına rağmen hizbin başına geçmiştir. Böylece Parti içinde Meclis Grubuna karşı, tamamiyle haklı ve lüzumlu mürakabenin dışında, mürakabe maskesi altında bir cereyan başgöstermiştir. Ayrıca Barutçunun, memleket çapındaki iyi şöhretini ve üzerine gölge düşmemiş şahsiyetini kendileri için "tehlikeli rakip" sayanlar Gruba tevcih edilen okları Barutçunun üzerine teksif etmişlerdir.

Parti Meclisinde üç gün müddetle Barutçu bir kısmı maksadlı, fakat bir kısmı tamamiyle haklı tenkit ateşinin altında bırakıldı. Hele Kadıköy ilçe kongresinde Grubu savunacağım diye devirdiği çam ve verdiği açık, maksadlı, hattâ plânlı hareket edenlere samimi C. H. P. lileri de müttefik haline getirdi.

İnönünün sabrı

Genel Başkan bu iç çekişmeleri büyük bir satarla ve çekişmelerin zararını gözünde fazla büyütmeksizin takip etti. Fakat, ortada bunca mesele varken havanda su dövülmesi ve şahsi çekememezliklerin, yarın için yer kapma, rakip uzaklaştırma gayretlerinin hizipler halinde ortaya çıkması, ihtilâflara yol açması Genel Başkanı üzdü. Hele bu Muhalefet yıllarında partinin daha mütesabit bir manzara göstermesi lüzumuna inanıyordu. Ama bu tesanüdün yukardan gelen emirle, direktifle değil, parti bünyesinin göstereceği tepkiyle olacağım bildiğinden hiç bir vaziyet almadı. Sonda şöyle bir karar uygun görüldü: Milletvekillerinin Avrupaya gitmesi doğru değildir, gerçi mesele mübalağa edilmiştir ama tenkitler, esasında tamamiyle haklıdır, bu bakımdan işe Grubun ilk fırsatta el koyması ve hâdisenin bir daha tekerrür etmemesinin çaresinin aranması uygundur.

Bu fikir, Parti Meclisinin Grubu idare ettiği yolunda bir yanlış mana doğmasın diye tebliğe konmadı, bizzat Genel Başkan tarafından ayrı Ur beyanat şeklinde ifade olundu. Böylece de mesele, görünüşte halledildi.

Ortadaki ana mesele

Fakat davanın esası, parti bünyesinin tepkisini bekler vaziyette ortada kaldı. Zira normalin üstündeki "parti içi çekişme" halledilmedi. Herşey göstermektedir ki bu, Kurultaya kadar devam edecektir. Tabii kaybedilen zaman C. EL P. için "kaybedilmiş zaman" olacaktır.. Ancak şimdilik başka bir çare görünmemektedir. Kurultay, muhtemelen kışa doğru toplanacaktır.. Toplantı şuurlu, G. H. P. nin memlekette aldığı reylere ve gördüğü itibara layık seviyede cereyan ederse şahsî gayretler orada kolaylıkla bertaraf edilebilir ve gerekirse tüzük değişikliği yapılarak, gerekirse reyler o istikamette teksif edilerek bir "ekip çalışmasının temeli atılır. Ama Muhalefet partisi buna şiddetle muhtaçtır. Gerçi İnönünün şahsiyeti zaman zaman handikapları bile avantaj haline getirmektedir. Ama partinin millete daha fazla emniyet vermesi şarttır. Bunun yolu da ikinci adam olma savaşına kati şekilde son verecek bir ekibin, selâhiyetle iş başına getirilmesi, hislerle değil mantıkla, akılla hareket edilmesidir.

Yaz aylarında C. H. P. teşkilatı, şahsi gayret ve propagandalara, maksadlı kampanyalara, "kıymetli şahsiyet yeme" gibi değersiz adamların silâhlarına kulaklarım tıkayarak Genel Başkan İnönüyü bu lüzumsuz çekişmelerle uğraşmaktan alıkoymalıdır. İnönünün böyle meselelere sarfedeceği her dakika yalnız C. H. P. için değil, memleket için de ziyandır, israftır.

Münakaşalı tebliğ

Parti Meclisinin tebliği sinirli İktidar üzerinde şiddetli tesir bıraktığı halde Ur çok C. H. P. çevresinde yumuşak bulundu. İnönü memleketin dış politika bakımından içinde bulunduğu şartları bir devlet adamı olgunluğu içinde göz önünde tutmuş ve Millî Birlik kurulması yolundaki gayretlerin -D. P. büyüklerinden iltifat görmeyen gayretler- sekteye uğratılmamasına, kapının açık tutulmasına çalışmıştır. Fakat karşı taraf, ilk mukabelesinde bunu anlamışa, takdir etmişe benzememektedir. Bu bakımdan haftanın sonunda pazar günü İnönü, partisinin Eyüp ilçe konuşmasında başka bir dil kullanırsa ve ikazlarını daha sert yaparsa hiç kimse bunu sürpriz saymamalıdır.

Kemal Satır
Kurunun yanında yaş da yanar

İstanbul

Üzülenler ve sevinenler

Bu hafta içinde Türkiyede bir adam, ama belki de bir tek adam hayatın hiç de pahalı bulunmadığına samimiyetle kanidir. Bu adam Ankaranın sabık Vali ve Belediye Başkanı, İstanbulun bugünkü Belediye Başkanı Kemal Aygündür. Kemal Aygün bütün bir hafta yemek parası olarak cebinden kırk para sarfetmedi. Başkentte şerefine verilen ziyafetler -hususi ve resmi, günde iki defadan haftayı doldurdu da, arttı bile.. Ama her yemekte, muntazaman bir husus belirtildi: Ankaralıların Kemal Aygünün İstanbu'a gitmesi karşısında duydukları üzüntü. Bu haftanın ortasında D. P. nin Ankaradaki ileri gelenlerinden bîr Belediye Meclisi âzası "Ankara seçimlerini gelecek defa kazanabileceğimiz yolunda Ur küçük ümidimiz vardı, onu da elimizden aldılar" dedi. Hakikaten Kemal Aygün, Ankaranın acil ihtiyaçlarını tam karşılama ve halletme yoluna girmişken -ısmarladığı otobüsler gelmek üzeredir ve açılan yolların büyük kısmı örtülmeye hazır vaziyettedir- apar topar, tepeden inme emirle ve bilhassa Başbakanın yanında gözü dönmüş partizanlardan başkasının -yani kendilerinden başkasının- bulunmamasını isteyenlerin himmetiyle İstanbula sevkedilmiştir!

Halbuki İstanbul Belediye Meclisi azaları da, yeni Belediye Başkanını son derece soğuk karşıladılar. Gerçi Kemal Aygün samimi ve acık konuşmak suretiyle ilk buzları eritmeye muvaffak oldu ama, başkan seçildiği gün cereyan eden bir hadise eski Ankara Valisinin İstanbulda nelerden başka kimlerle de uğraşmak zorunda kalacağım ortaya koydu.

Neticesi belli seçim

O gün amfi şeklindeki salona hakim kürsüde oturan üç şahıstan en genci ve kısa boylusu, sekiz imzalı bir takriri okuduğu zaman İstanbul Belediye Meclisi âzalarının değil ama, dinleyici locasında oturanların ve bilhassa gazetecilerin ağzı açık kaldı. Sekiz imzalı tak-

Faik Ahmet Barutçu **ve Nüvit** Yetkin
Nereye ?

rirde, Bakanlar Kurulu karamamesİ üzerinde istanbula seçilecek Belediye Başkanına "münasip bir lojman temin ve teftişi için" İstanbul Belediyesi bütçesinden 150 bin liralık bir tahsisat ayrılmasının müstaceliyetle karar altına alınması isteniyordu. Arka sıralarda oturan, hal ve tavırları ile o günkü toplantıya muhalefet ediyor tavrı takınan bir takım Belediye Meclisi üyeleri kaşları, gözleri ve hatta elleriyle dinleyici localarının hemen en önünde yer tutmuş gazetecilere "duyun, duyun da yazın" kabilinden bir takım işaretler yapmaktan kendilerini alamadılar. Genç ve kısa boylu kâtip -D. P. Beşiktaş İlçe Başkanı Dr. Nuri Bayar yanlış takriri okuduğunu "farkederek" sözü değiştirdi.

Ayetin İstanbul Belediye Meclisine hitap ediyor

Buzları çözecek sözleri buldu

Başka bir takrir vardı: Belediye Başkanlığına Kemal Aygünün seçilmesini teklif eden takrir. Evvelâ o reye konacak, sonra sıra ötekine gelecekti.

Gerçi hâdiseler dakik ve hassas bir saat sadakatiyle kurulduğu ve ayarlandığı şekilde, gelişti. Hepsi de D. P. li 71 üyeden müteşekkil Belediye Meclisi, mevcudun -58 üye- ittifakıyla Hükümet Adayı sabık Ankara Vali ve Belediye Başkan Vekili -o zaman sabık değildi- Kemal Aygünü İstanbul Belediye Başkanlığına getirdi. Fakat yeni Belediye Başkanına bundan iyi oyun oynanamazdı.

Aygüne duyulan hiddetin sebebi. Ankara Valisinin "Beyfendinin adayı" olarak Belediye Meclisi karşısına çıkarılmasıydı. Halbuki Aygün İstanbula talip olmamıştı, bilâkis vazifeyi kabule zorlanmıştı. O kadar ki önünde iki şık kalıyordu: Ya memuriyet hayatından çekilmek, ya İstanbul Belediye Başkanlığını kabul etmek. Aygün, ikinciye boyun eğdi. Buna rağmen Belediye Meclisinin, kendilerini Belediye Başkanlığına lâyık gören bir çok üyesinin hıncını çekmekten kendisini kurtaramadı.

Nitekim, laçka hale gelmiş 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediyeler Kanunu gereğince sözüm ona gizli oyla yapılması gereken Belediye, Başkanlığı seçimi büyük bir lâubalilik içinde cereyan etti. Bir çok üye "al. benimkini de sen yaz" diyerek dağıtılan oy pusulalarını yekdiğerine ikram ettiler. Bir ihtiyar âza da, ismini yanlış bildiği Aygünü, oy pusulasına "Algün" olarak kaydetti. Hiç kimse seçimi ciddiye almak istemiyordu.

Uykuları kaçanlar

Mevcudun ittifakıyla başkanlığa getirildikten sonra, saat 15.20 de Belediye Başkan Vekilliği sıfatını kaybeden Yetkiner tarafından Belediye Meclisi salonuna, başka bir odada beklemekteyken davet olunan Aygün, içeri girdiği zaman tek bir üye tarafından dahi alkışlanmadı. Aygünü alkışlayan eller, kapıda toplanmış olan birkaç Belediye memuruna aitti. Bir sene içinde tam beş amir değiştiren İstanbul Belediyesi Başkan muavinleri, şube müdürleri daire müdürleri ve memurları had seviyeye ulaşan bir huzursuzluk içinde, gidene ağam, gelene paşam demekten gına getirmişlerdi. Daha birinin huyunu suyunu kavramadan. bir başka Belediye Başkanı karşılarında beliriyordu. Hele her Belediye Başkanı değişiminde gazetelerde tasfiye dedikoduları çıkmaz mıydı, adamcağızların içine düşen kurt yenileni içileni zehir ederdi. En büyük arzuları istikrardan başka bir şey değildi. Çekiç ile örs arasında kalmaktan bitap düşmüşlerdi. Hele biçare hususi kalem müdürleri ve yardımcıları!

Fakat en yaşlı âza -75 yaşında- Hamdi Aksoydan kürsüyü devir alan Aygün, ilk dakikaların heyecanını atlatıp kendini toparladıktan sonra zayıf bir hatip olarak bilinmesine rağmen, gayet güzel bir konuşma yaptı. Tesiri altına aldığı âzaların dikkatini çekti. Alkışlamayan elleri donduran buz yavaş yavaş çözüldü. Aygün konuşmasının bir yerinde aynen şöyle dedi: "Hizmete başlarken kuvvetiniz kuvvetimdir. Muvaffakiyete and içmiş bir insan olarak vazifeye başlıyorum. Bundan nükul ettiğim ve hizmetim aksadığa zaman bana verilmiş emaneti lâyık olan başka arkadaşa büyük bir hürmetle tevdi etmek de benim için bahtiyarlık olacaktır."

Emniyet

Cana tak deyince

Esmer, uzun boylu ve genç sayılabilecek çağdaki yakışıklı adam, yazılmasını itina ile tamamladığı kâğıdın altına imzasını attığı zaman, sandalyesinin içinde gerindi, bir taraftan saçım kaşırken, öte yandan derin bir "Oohhh..." çekti. Onaltı yıldanberi emek vererek ömür torpillediği ve çok zaman hayatım tehlikeye koyduğu meslek yılları içinde hassaten son ikisi, onu çok yıpratmıştı. Çeşitli tesirler, zorla aka kara demesi için yapılan tazyikler, temiz vicdanı ile başbaşa kaldığı zaman, esmer, uzun boylu ve genç sayılabilecek yakışıklı adamı çok düşündürmüş, üzmüştü. Artık canına tak demişti. Havsalası almıyordu. Bu insanlar muhalifseler, sanki Türk vatandaşı değiller miydi? Kimse yatak odalarına kadar onları takip ettiremezdi. Başkalarına reva görülmüyen muameleleri, onlara yapması için neden zorlanıyordu? Sonra daha garibi, böyle işleri yapmağa mecbur muydu ?

İstanbulun sabık Birinci Şube Müdürü Nevzat Emrealp, "Anadolunun herhangi bir vilâyetine naklini" rica eden dilekçesini kaleme alıp Emniyet Genel Müdürlüğüne göndermeden önce zihninden bir sinema kordelası halinde böyle düşünceleri geçiriyordu. Mülkiyeyi bitirdikten sonra Millî Emniyet Teşkilatına girmişti. Seneler lehinde çalışmış, çalışkanlığı, zekâsı, cesareti ve mesleki kabiliyeti sayesinde kısa bir zamanda en mesuliyetli mevkilere kadar yükselmişti. Hattâ 1953 se-

nesinde, mükemmel surette yetişmiş olan Emreaip, Cumhurbaşkanı Celal Bayarın Birleşik Amerika seyahatinde şahsi muhafızı olarak kendisine refakat etmek mazhariyetine ve şerefine nail olmuştu. Fransızca ve İngilizceyi, ona dili kadar güzel konuşurdu. İkinci Cihan Harbi sırasında, Türk Casusluk ve Haber Alma Teşkilâtının en güvenilir elemanlarından biliydi. Talihsizlik halen İçişleri Bakanlığındaki bir hizip mücadelesi neticesinde Bor Pazarım kaçırdığından Niğdede Vali Vekilliği yapmakta olan her nemden rutubet kapan Hayrettin Nakipoğlunun zamanında, İstanbul Birinci Şube Müdürlüğüne tâyin edilmesi ile kendisini göstermişti. Fakat Emrealp, ondört sene Milli Emniyet Teşkilâtında çalıştıktan sonra, yeni vazifesini ileri sürdüğü bazı şartlara itiraz edilmemesi üzerine kabullenmişti. Hocalarının öğrettiği, kitaplardan okuduğu veya kendi idrakince vazifesi, memleketin milli güvenliğine zarar verecek fırsatçı unsurlarla mücadele etmekti. Onları takibe koyulmaktı. Yoksa, birtakım küçük beylere, maç, tiyatro, sinema, taşıt vasıtası v.s... bileti bulmak, ba-ı küçük hanımlara resmi otomobil yetiştirmek değil! Nakipoğlu, Emrealpı çok beğenir ve itimat ederdi. Prensibi hilafına, Şube Müdürlerinden sırf Emrealpın işlerine karışmamış ve müstakil çalışmasına müsaade etmişti.

Fakat Emrealp, mesleğe atıldığı günden itibaren en çok korkup çekindiği şeylerin Birinci Şubenin müdürlük masasına oturduğu zaman başına geldiğini anladı. Evhamlı ve vesveseli bir adam olan Nakipoğlu, kendisinden öyle olur olmaz raporlar istiyordu ki... Meselâ piyasadan beyaz peynir yok mu olmuştu, darlığı muhakkak muhalif tüccar yaratıyordu! Takibi gerekti! Meselâ, C. H. P. İstanbul İl Teşkilâtı, birtakım karanlık işler peşindeydi; memleketi kardeş kavgasına boğmak istiyordu! Birinci Şubenin, menfur hareketin elebaşılarını meydana çıkarması lâzımdı!Aslında bütün bunlar, bazı şüphe kırıntılarının gece yatıp sabah kalktığı zaman Nakipoğlunun geniş muhayyelesinde şişerek 50 kuruşluk balonlar kadar büyümesinden ibaretti. Sabık Emniyet Müdürü, adeta gece rüyasında gördüklerinden, ertesi gün birer tahkikat mevzuu çıkarıyordu. Fakat Emrealpın da, Nakipoğlunun şişkin 50 kuruşluk balonlarından uykusu kaçıyordu. Böyle şeyler yoktu. Fakat Dr, Gedikin "asık çehre" politikasının 1 numaralı sadık tatbikatçılarından Nakipoğlunu buna inandırmak ne kadar güçtü.

Olmıyacak talepler

Günler ilerlemiş, 1957 umumî seçimleri gelip çatmıştı. Propaganda kampanyasının açılışı ile başlıyan açık hava toplantıları, Nakipoğlunun evham ve vesveselerini büsbütün arttırmıştı, Nakipoğlunun kaçan huzuru, kendisi kadar mesai arkadaşlarını da rahatsız ediyordu. Hele C. H. P. lideri İsmet İnönünün muhteşem Taksim Mitingine kanuni müddetin dolmasından 15 dakika önce gelmesi, Nakipoğlunu müthiş telâşlandırmıştı. Ya İnönü saat 17 den sonra konuşmasına devam ederse? Nakipoğlu İnönüyü zorla kürsüden indirmesini ve 200.000 C. H. P. liyi dağıtmasını Emrealpe emretmişti. Emrealpin Muavinleri telâş içinde idiler. Ama Emrealp soğukkanlılığını bozmadı. Zira, kafası biraz çalışan bir insanın İnönünün mevzuata -tasvip etmediğine dahine kadar itaatkar ve hürmetkar olduğunu çoktan anlaması lâzımdı. Emrealp, tahmininde yanılmadı. Fakat D. P. açık hava mitinglerine ne demeliydi? Hava karardıktan sonra dahi devam ediyordu. İşte ideal polis Emrealpi kahredenler böyle şeylerdi. Bu minval üzere, umumi seçimler yapıldı ve İstanbulda D. P. kazandı. Müteakiben neticeden çok memnun kalan Nakipoğlunun muhayyilesinde, C. H. P. Nuruosmaniye Ocağı ve meşhur 9 subay vakıaları, 50 şer kuruşluk iki balon halinde şişiverdi. Emrealp "Önce direndi: "Olamaz Efendim" dedi. Ama neylesin ki karşısındaki Emniyet Müdürüydü ve dediğinden şaşmıyordu. Zaman, Nakipoğlunun değil, Emrealpın ne kadar haklı olduğunu gösterdi.

Muğla milletvekili Dilâver Argunun damadı Nakipoğlu biraz da vesvese ve evhamının kurbanı olarak Niğde Vali Vekilliğine tayin edilince

Cemal Tarlan
Gelen gideni aratmadı

de, Emrealpin aldığı derin nefes fazla sürmedi. Gelen gideni aratmadı. Saftık Çanakkale Valisi Cemal Tarlan, halefi kadar vesveseli ve evhamlı değilse de, onun da olmıyacak talepleri en az Nakipoğlununkiler kadar muziçti. Emrealp, bunları mizacı ile bağdaştıramıyordu. Tarlandan ilk kötü notu, C. H. P. Eminönü İlçe Kongresinde aldı. Verilen emre rağmen, İlçe Kongresini dağıtmadı. İnönü konuştu, ama bu sefer derhal neşir yasağı tedbirine başvuruldu. Ertesi gün İnönü, Cağaloğlundâki İl Merkezinde bir basın toplantısı yapacaktı. Mani olmak gerekti. Fakat mevzuatımızda basın toplantılarının menini gerektiren bir madde yoktu. Emrealp mevzuatı ve kanunsuz hareketlerin neticelerini çok iyi biliyordu. Bunun üzerine, böyle kritik bir vazifeyi o zamanki Vali ve Belediye Başkan Vekili Ethem Yetkiner ile Emniyet Müdürü Cemal Tarlan bizzat üzerlerine aldılar. Kendilerini bol keseden yıprattılar ve harcadılar. Neticede ne oldu? İnönü basın toplantısını yaptı ve çok sert konuştu. Sonra da hadiseler birbirini takip etti. Vicdanının sesine kulak veren ve mesleğinin kudsiyetinin gerektirdiği şekilde hareketi ihtiyar eden Emrealp, artık İstanbul Emniyet Müdürlüğü camiasında "personna non grata" damgasını yedi, yani istenmiyen adam oldu. Anadolu vilâyetlerinden birinin Emniyet Müdürlüğüne naklini istiyen dilekçesini imzaladığı zaman, kendini harcamamağa' muvaffak olmuş bir insanın huzuru ve ferahlığı içindeydi. Birkaç yabancı firmadan, halen kazandığının 3-4 misli aylık teklifi alan, fakat Devlet Babaya kul olmayı kula kul olmaya tercih eden Emrealpin, Sivas Emniyet Müdürlüğüne tayini çıktı. Böylece Emrealp, belki de daha fena neticeler doğurabilecek karakuşi bir şark tayinine de tekaddüm etmiş oluyordu. . Üstelik adım da, "Nakipoğlunun adamı" na çıkarmışlardı.

Bu haftanın başında Emrealp, idealleri uğruna mahrumiyetine katlanacağı Sivasa, İstanbuldan ailesi efradı ile birlikte gitmek için hazırlıklara başladı. Ne garip tecellidir ki, -Nevzat Emrealpin Siyasa gitmek için hazırlandığı günlerde- 6/7 Eylül hadiselerinde merkez emrine alınan selefi eski İstanbul Birinci Şube Müdürü Yaşar Yiğit, tekrar eski vazifesine iade edilmiştir.

Kıbrıs

İç harp

Bu haftanın başında Bağdattan gelen haberler, Kıbrıs hâdiselerini unutturur gibi olmasına rağmen, Yeşiladadaki durum gittikçe vehamet kaybetmektedir: EOKA Ada Türklerine karşı amansız bir harbe girişmiştir. Pazar ve Pazartesi günü 8 Türk öldürülmüş ve yaralanmıştır. Daha evvel bir Türk köyünden Lefkoşeye giden bir otobüs pusuya

Okuyucu mektupları

Kıbrıs ***hakkında***

Foot Planı, Üçlü görüşme gibi lâflar arasında Kıbrıs davası nereye gidiyor? Bizim öğrenmek istediğimiz şu: Kibrisin hiç değilse yarısını alacak mıyız, almayacak mıyız? Bunu bize açıkça izah edebilir misiniz?

Gürcan Keykan - Konya

Pahalılık hakkında

Dededen, babadan kalma bir iki tarla vardı. Tutup sattık. Kendimize iki gözlü bir ev yapalım da, bari şu kira derdinden kurtulalım dedik. Tam bir arsa bulduk. Hesap ettik, kitap ettik paramızı denkleştirdik, temelleri açtırdık çimentoya zam yapıldı. Öyle ki borç harç denkleştirdiğimiz para bu zamdan sonra yetmiyecek. Başka para bulamayız. İnşaata başlamış, elimizdekini avucumuzdakini dökmüşüz, zam geliyor. Şimdi ben ne yapayım yani ? Hükümetin bu zamları yaparken biraz da bizim durumumuzda olanları düşünmesi lâzım değil miydi?

Memik Sarı - Kayaş

Hatırladığımıza göre sayın Menderes bir Meclis konuşmasında, galiba kahve lâfı edilirken tehevvüre kapılmış ve "kopsun bu kuyruklar artık" demişti. Ancak İktidarın Başının o lafı ettiğinden buyana kopasıca kuyruklar kopacağına uzadıkça uzadı! Nerdeyse memleket sınırlarından dışarı çıkacak. Aradıklarımızın yüzde ellisini "yok" la cevaplandıran satıcılar olanlar için de kuyrukları gösteriyorlar. Kuyruğa giriyorsunuz. Sıra size gelinceye kadar kuyruk başındakiler de yok oluyor, hava alıyorsunuz. Anlaşılıyor ki palavra ile peynir gemisi yürümüyor. Şu kuyrukları gerçekten kopartacak birini bulsak da -daha doğrusu D. P. Grubu bulsa da- başa geçirse. Biz de kuyrukistan ve yokistandan kurtulsak.

Cenap Korkut - Adana

Ulus gazetesinin 5 Temmuz 1958 tarihli nüshasında pabuç kadar harflerle hem de manşette bir haberi: "P. T. T. Ücretlerine de zamlar yapılıyor" Nedir Bu muhalif gazetelerin bizlerle zoru anlamı yorum? Ne istiyorlar yani, günün birinde ona da zam, buna da zam diye diye kalp sektesinden ölelim mi? Hiç Zaferle Havadis bu haberlere yer veriyor mu? Ne diye vatandasın yüreğine indirecek haberleri öyle baş köşelerde müjdeymiş gibi versinler ? Vermeyiverirler olur biter. Değil mi ama?

Kâmil Nuri Üçok - Erzurum

düşürülmüştür. Beş ölü ve bir çok yaralı vardır. Baf şehrinde iki Türkün cesedi yol üzerinde bulunmuştur. Lefkoşe ve diğer yerlerdeki Türk evleri ve ticarethaneleri yakılmaktadır. Türk polisleri sistematik bir şekilde hücumlara maruz kalmaktadır. Hiç şüphe yok. bütün bu hâdiseler bizim Volkan gibi bu işin daha ziyade edebiyatıyla meşgul olmayan, yani çetecilik ve terörizmde pişmiş organize bir kuvvetin eseridir. Adada İngiliz plânının ilânından evvel iki cemaat arasında vuku bulan az çok "spontane" hâdiselerden sonra, çarpışmalar, profesyonellerin idaresine geçmiştir. İlk günlerde kilise çanlarında aksisedasını bulan, Türkler geliyor korkusuna kapılan Ada Rumları, EOKA'nın işe karışmasıyla sistemli bir tecavüz hareketine girişmişlerdir.

Rauf Denktaş
Zorun sonu gelmez

Kıbrısta 37 bin İngiliz askeri bulunmasına rağmen, bu şiddet hareketlerini önlemek bir türlü mümkün olmamaktadır. İnsanların aklına ve mantığına hitap etmekten ümidini kesmeyen Vali Foot'un şiddete son vermek gayesiyle Kıbrıs radyosundan yaptığı devamlı konuşmalar neticeyi değiştirmemektedir. Her iki cemaat da Valiye olan itimatlarını kaybetmiştir. Sir Hugh, Türkler için, yeni plânı kabul ettirmek maksadıyla Rumları onlara karşı kışkırtan adamdır. Rumlar, Valinin Türklerle işbirliği yaptığını düşünmektedirler. Bu görüşün İngiliz Avam Kamarasında da tekrarlanması ve İşçi Partisinin organı olan Daily Herald'de aksiseda bulması hakikaten acıdır. Şimdiye kadar Türklerle değil, İngilizlerle uğraşan EOKA'nın tethiş hareketlerini Türklere yYöneltmesi, gözü kapalı bir takım prensiplerden konuşanları, herhalde derin uykularından uyandıracaktır. Dâvanın şiddette kazanılacağını düşünenlerin ve siyasetlerini ona göre ayarlayanların da bu son hâdiselerden ders almaları lazımdır.

Nitekim, Adadaki liderler, gitikçe sayıları kabaran kurbanların listesini gördükten sonra ayar gibi olmuşlardır. Ankaraya danıştıktan sonra Rauf Denktaş, halkın şiddet hareketine son vermesi için, Vali Foot'un yaptığı teklifi kabul etmiştir. Rum liderlerden Lefkoşe Belediye Başkam Derviş'in de müsbet karşıladığı bu davet üzerine Vali Foot'un da imzasını taşıyan üçlü bir tebliğ, halktan kan dökülmesinin durdurulmasını istemiştir. Fakat gemi azıya alan EOKA lâf anlamamaktadır. Bu haftanın başında Vali Foot'un bütün Adada, 48 saat için sokağa çıkma yasağı ilân etmesine rağmen EOKA'nın cinayetleri devam etmektedir.

Diplomatik Faaliyetler

Hafta içinde ard arda gelen ve vahşicesine işlenen cinayetler Ankarada büyük bir heyecan uyandırdı. Türk Dışişleri Bakanlığı, tedhişçilerin artan tecavüz hareketleri dolayısıyla İngiltereye iki nota verdi. Notalarda İngilterenin müessir ve ciddi tedbirler alması istenmektedir. İngiltere notalara, 16 yaşın üstünde her Adalıya bir İngiliz askerinin isabet ettiği Kıbrsta âsâyişi tesis için mümkün olanın azamisini yaptığını söyleyerek cevap vermektedir. Öyle görünüyor ki, Adadaki kanlı hâdiseler, diplomatik çıkmaz devam ettiği müddetçe son bulmayacaktır.

Gelgelelim diplomasi yolları da hâlen kapalı görünmektedir. Türk Hükümeti, İngiltere plânının açıklanmasından evvel geçirdiği ufak bir tereddüt devresinden sonra, masa başına oturmayı kabul ettiyse de, aklıselimden çok sokağın ve Makarios'un gürültüsüne kulak veren Atinaya lâf anlatmak mümkün değildir. Gecen hafta Cenevrede, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında üçlü konuşmalara razı olduğunu söyliyen Karamanlis, derhal tekzip edilmiştir. Hele bir ara Vali Foot'la flört eden ve makul gözükmeğe çalışan Makarios, eski müfrit günlerine dönmüştür. Siyasî papaz geçen haftanın son günü, Atinada verdiği bir beyanatta "Adada canlı tek bir Rum kaldığı müddetçe, İngiliz plânı tatbik edilmiyecektir" demektedir. Bu durumda, Ada Rumları da Vali Foot'la müzakerelere yanaşmamaktadır.

Diplomatik çıkmazdan kurtulmak için şimdilik tek çare olarak İngilterenin Türkiye ve Yunanistanla ikili konuşmalara başlaması görülmektedir. Maamafih Yunanlılar, İngiltereyle ciddi olarak görüşmeğe yanaşmaktan çok. Birleşmiş, Milletlere hazırlanmaktadırlar. (Bak: DÜNYADA OLUP BİTENLER)

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin İktisadî Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır?" - II-

Turhan ŞİMŞİR

İktisadi kalkınma fertlerin yaşama seviyelerinin yükselmesi, dolayısiyle reel gelirlerinin artmasiyle kendini hissettirir. Bir memlekette fertler ihtiyaçlarını ne kadar mükemmel vasıtalarla giderebiliyorsa o memleket iktisaden o kadar kalkınmıştır. Bilfarz tarlasını kara sapanla sürmek sorunda kalan çiftçinin yaşadığı memleketle traktörle süren çiftçinin yaşadığı memleketin iktisadi seviyeleri arasında bariz bir fark vardır. Binaenaleyh antidemokratik memleketlerde milli gelir topyekûn olarak artmakta olsa bile gelirin inkısamında görülen aksaklıklar dolayısıyla çoğunluk teşkil eden fertlerin yaşama seviyeleri yükselmez. Netice itibariyle o memleket iktisaden kalkınmış sayılamaz. Zira iktisadi kalkınma bir kişinin veya bir zümrenin kalkınması demek değildir. Daha sonra bu memleketlerde bazı ihtiyaç vasıtalarının ancak belirli zümrelere gerek hukuken ve gerekse fiilen tahsisi de fertlerin yaşama seviyeleri arasında farklılık yarattığından cemiyet heyeti mecmuası ile iktisaden gelişmemiş sayılır.

İktisadi kalkınma ancak hürriyet içinde gerçekleşir ve inkişaf eder. Bu bakımdan kalkınma faaliyetlerini yetiştirilen bir çocuğa benzetirsek antidemokratik memleketlerde girişilen kalkınma hamlelerinin fertlerden gelen ve mühim olan kısmı hareket serbestisi kaldırılmış çocuklar gibi ürkek ve cesaretsiz olurlar, gelişip büyüyemezler. Çocuklarını korkutma sistemiyle terbiye eden ailenin çocuklarında görecekleri teşebbüs kabiliyetiyle makul ve mutedil bir terbiye tarzı ile yetiştiren ailelerin çocuklarında görecekleri teşebbüs kabiliyetleri arasında muazzam farklar mevcutlar. Aynı şekilde antidemokratik rejim içersinde girişilen bir kalkınma faaliyeti hareket serbestisi alıkonulmuş çocuk gibi hürriyet unsurlarından mahrum edildiği için verimsiz kalır. Zira hürriyet iktisadi kalkınmanın force - motrice'idir. Onsuz beslenemez.

Antidemokratik memleketlerde iktisadi kalkınmanın mahsullerinden yukarıda da bir nebze temas ettiğimiz gibi milleti teşkil eden bütün sosyal sınıflar aynı derecede istifade edemezler. İdare organı tarafından desteklenen imtiyazlı sınıflar diğer sınıfların aleyhine olarak Derleme kaydederler. Milli gelirin tevziinde aksaklıklar olur. Bir taraftan iktisadi kalkınma dolayısiyle bu kalkınmanın bir miyarı olan millî gelir çoğalırken diğer taraftan milli gelirin inkisamında idare organının taraflı hareketinden dolayı imtiyazlı ve imtiyazsız sınıf - ların ve bu sınıfları teşkil eden fertlerin gelirleri arasında gittikçe çoğalan bir fark zuhur etmiş olacaktır. Neticede bu rejimde, iki sosyal sınıf türeyecektir:

1 — En son sıradaki lüks ihtiyaçlarını dahi giderdikten sonra yine büyük bir servete sahip sınıf.

2 — En ön plânda gelen mübrem ihtiyaçlarını dahi giderecek kudrette olmayan sınıf.

Bir memleket için en mahzurlu şey de böyle bir vaziyetin meydana gelmesidir. Halbuki demokratik rejimli memleketlerde böyle bir vaziyet tahassül etmez ve edemez de. Tahassül etmez, çünkü, memleketi idare mevkiinde bulunanlar şunu iyice bilirler ki demokrasi halkın kendi kendini idare etmesi sistemidir ve böyle bir yola sapmayı düşündükleri takdirde idare selâhiyetini kaybedeceklerdir. Bu itibarla sınıf gözetmeyi akıllarından dahi geçirmezler. Tahassül edemez, çünkü sınıf gözetmeye başladıkları andan itibaren basın hürriyeti, söz ve fikir hürriyeti, toplanma hürriyeti v.s. gibi demokrasinin halka bahşettiği müdafaa vasıtalarıyla kargı karşıya gelirler. Neticede bu vasıtalar gelip gelerek idare organlarını adil bir iktisadi politika takip etmeye doğru sevk ve icbar ederler. Antidemokratik memleketlerde fertler bu vasıtalardan mahrum oldukları için kalkınmanın yükünü kendileri çeker fakat meyvalarını bir kısmı toplar. Bu vaziyet ilelebet devam etmez, bir gün gelir ki sıkıntılar had safhaya girer bu safhada antidemokratik rejim kendisini demokratik rejime teslim eder. Bu itibarla ancak hürriyet rejiminde girişilen kalkınma faaliyetleri devamlı huzur ve semere verebilir. Zira orada hürriyet unsurları terazi ve muvazene vazifesini görmektedirler. Bugün bütün insanların arzu ettikleri şudur: Hep beraber çalışalım, hep beraber kalkınalım ve semerelerinden de hep beraber İstifade edelim. Demokratik rejimde arzu edilen gaye de budur. Tek bir zümrenin bütün memleketin çalışmasından istifade ettiği devir çoktan geçmiştir. Bugün böyle bir rejim mevcut olsa dahi bu rejim devamlı yaşamaya namzet gösterilemez.

Antidemokratik rejimin fertlerine çalışma gücü üzerinde psikolojik menfi bir tesiri de vardır. Öyle ya herhangi bir ferdin bir gayeye hizmet edebilmesi için herşeyden evvel o gayenin ne olduğunu bilmesi ve anlaması iktiza eder. Ancak ondan sonra gayenin tahakkuku için çalışacaktır. Şayet bu gayeyi bilmezse veya bilmesine imkan yoksa veya başkaları için çalıştığını öğrenirse o zaman isteksiz ve şevksiz faaliyet icra edecektir. Bu çalışmanın rantablitesi ise gayet düşüktür. Nitekim antidemokratik memleketlerde yani hürriyetin geçer akça olmadığı cemiyetlerde idare organı icraat ve programını halka açıklıyacak basın ve fikir hürriyetleri mevcut olmıyacağı için fertler hangi gayeye alamet ettiklerini bilemeyeceklerdir. Demokraside yaşayanlar bu bakımdan avantaja sahip oldukları gibi rejimin bir icabı olarak idare organı daima milletin temsilcilerine icraat programlarını açıklamak mecburiyetinde bulunmaktadırlar.

Şu halde bir millet devamlı olarak yaşamak, çalışma gücünü ayakta tutmak, sosyal sınıflar arasında farklar yaratmamak istiyorsa iktisadi kalkınmasını hürriyet ve demokrasi rejimi içinde yapmalıdır ve bugünkü telakkiye göre de bu şekilde hareket etmeye mecburdur.

İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA

Kalkınma

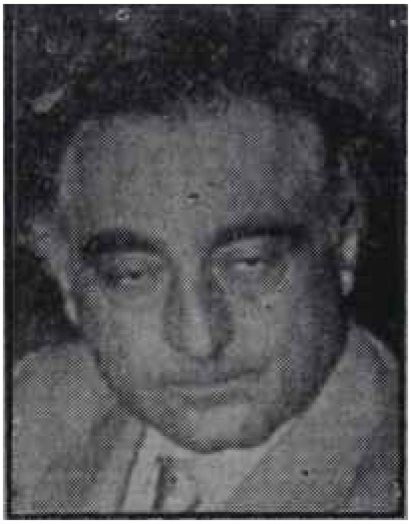
İnönü bombası

İnönünün iki hafta kadar önce, Kadıköy de patlattığı siyasî Sputnikin gürültüleri, bu hafta içinde de devam, edip gitti. Edebi kabiliyetleri ve muhayyileleri hemen hemen denk üç bakanın, sadece kullandıkları teşbihlerde ayrılan üç cevabı bile, iktidar bataryalarının hızını almasına kâfi gelmedi. Yıllardır işitilen malûm rakkam edebiyatı, tekrar tekrar sahneye kondu. Anlaşılan eski bir topçu subayı olan C. H. P. Genel Başkanı tam isabet kaydetmişti!

Hakikaten, bütün bu gürültüden sonra vatandaşın hafızasında unutamıyacağı bir. şekilde yer eden şeyler, Düyunu Umumiye ve hesabı verilmiyen 280 milyon Osmanlı altını oldu. Artık herkes 2 küsur milyar dolara sahip olan en beceriksiz idarelerin bile, vatan sathına bir sürü tesis serpiştirebileceğini bilmektedir! Mazi de göstermektedir ki bu zor bir iş değildir.

Osmanlı Padişahlarının ve D. P. İktidarının temin ettiği dış yardım miktarlarının altalta sıralanması, yeni dış kredilerin müzakeresiyle meşgul bulunanları, pek kızdırmışa benzemektedir. Ariyerelerin ödenmesi ve bazı kredili ithalâtın temini için gelecek yılların ihracatını rehin etmek zorunda kalanlar, bu Düyunu Umumiye kelimesinden çok kuşkulandılar. İnönü ne demek istiyordu? Bu arada, mevcut olduğuna kendi kendini inandırmak ihtiyacını duyan bir partinin sadece okur yazar bir idarecisi "ben de varım" edasıyla gürültüye karışmak fırsatını kaçırmadı. İnönü verdiği "rakkam kalabalığı" ile neyi anlatmaya ve ispat etmeye çalışıyordu? "İlmî bakımdan ve iktisat tarihi cephesinden bu iki devreyi mukayese mânidar bir netice vermez" di.

Halbuki, satırlar arasından okumaktan vazgeçilirse, İnönünün söylemek istediği gayet açıktır: İnönü, dış krediler sayesinde, israfla suçlandırılan o devirde bile, iyi kötü bazı şeyler başarıldığını ortaya koyarak, kısa bir zamanda eskisinden çok daha fazla dış yardıma mazhar olan D. P. İktidarının şunu yaptık, bunu yaptık edebiyatını tarihî bir perspektif içinde göstermiye çalışmıştır. Böyle bir yakınlaştırma, dış yârdim şöyle dursun, eski devrin borçlarını ödemek zorunda kaldığı halde, iktisadî kalkınmayı gerçekleştirmeye koyulan C. H. P. İktidarının vazifesidir. Hattâ 1923 te yangın yerine dönmüş, teknisyenden ve kalkınma müesseselerinden mahrum bir vatan teslim alanların, 1950 de kalkınmaya her bakımdan hazır bir memleketi D. P. İktidarına teslim ettikleri de hatırlanmalıdır. Rakkamla ifade edilememekle beraber, ilmî bir şekilde her zaman yapılması mümkün olan ve yapılmasında fayda bulunan bu mukayesenin ortaya koyduğu gerçek, meseleye ister teknik eleman, ister dış yardım, ister diğer cihetlerden bakılsın. D. P. İktidarının seleflerine nasip olmıyan son derece müsait şartlarla işbaşına gelmesi keyfiyetidir.

Samet Ağaoğlu
Kendi gitti sayımı kaldı yadigâr

İnönü, meseleyi sadece dış yardımı bakımından incelemiş ve asgarî bir hesapla iki milyar doların üstünde dış ödeme imkanlarına sahip olan bir idareden icraatının hesabını sormuştur. Temel mesele, D. P. İktidarının eline geçen imkânları, isabetli bir şekilde kullanıp kullanmadığıdır? Bu sualin cevabını vermek için, uzun uzun düşünmeye lüzum yoktur. 1953 yılı sonundan beri başgösteren dış ticaret tıkanıklıkları, kapısı kapalı fabrikalar, yoklar, enflâsyon v. s. imkânların nasıl kullanıldığını göstermektedir.

Tabii ki 1958 ten sonra kendini hissettiren bu güçlükler, çok daha evvelden başlayan ve kaynakların israfına müncer olan gelişigüzel bir yatırım siyasetinin neticesidir. Erzurumdaki meşhur şeker fabrikası, astarı yükünden pahalı nadiren çalışan traktör fabrikası, Batı Anadoluda istihsal ettiği enerjiyi kullanacak sanayi kolları mevcut bulunmıyan elektrik santralleri, meşhur imar vs. bu israfçı zihniyetin en masum misalleri arasındadır.

Tabii ki iktidar, 280 milyon Osmanlı altınının ve diğer kaynakların nasıl kullanıldığının açık ve samimî bir muhasebesini yapmaya yanaşmamakta ve millî gelir istatistiklerinin muhalefete hak verdiğini gördükten sonra icat ettiği şu meşhur sânayi sayımının ciddiyetten uzak rakkamlarını sahneye çıkartmaktadır.

Şu Sanayi Sayımı...

Son günlerde, iktisat ilmiyle tutaktan yakından ilgisi olanlar, İktidar bataryalarının İnönünün patlattığı Sputnike 1957 seçimlerine alelacele yetiştirilen sanayi sayımının cephanelerini kullanarak mukabeleye çalıştığını görünce kahkahalarla güldüler. Zira herkes bu sayımın no kadar ciddiyetten uzak bir şekilde, sırf resmî millî gelir hesaplarım tekzip etmek için yapıldığını biliyordu.

Bu sayımda 1951 de yapılan ciddî sanayi sayımının neticelerine ve metoduna İltifat edilmemiştir. Kanunun sarahatine rağmen İstatistik Umum Müdürlüğünün mevcudiyeti unutulmuş ve Ağaoğlunun başında bulunduğu Sanayi Bakanlığı sayımı yürütmüştür. Geçen yaz "çok dinamik" bir ekip, usulen kapı kapı dolaştırılmış, 1949 ve 1957 yuları hakkında malûmat toplanmıştır. Defter bile tutmayan birçok ufak atölye sahipleri, 1949 yılındaki istihsal kıymetleri ve yaptıkları yatırımlar hakkında sekiz M sonra doğru rakkamlar vermişlerdir!..

İşte cankurtaran sanayi sayımı böylece ortaya çıktı ve İktidar bataryaları 1949 da bu kadardı. 1957 de bu kadar diye konuşmaya başladılar. Bu da yetmiyormuş gibi, mevcut istatistiklerin ortaya koyduğu hakikatlerle uzaktan yakından alâkası olmıyan sayım neticeleri, bakanların ağzından farklı şekilde nakledilmektedir.

Seçimlerden evvel Sümerbankın Beyoğlundaki satış müessesesinde yaptığı bir basın toplantısıyla neticeleri ilk defa ilân eden edebiyatçı -esbak Sanayi Bakanı- Ağaoğlu, 1957 de yalnız hususî sektörün yaptığı fiili istihsalin değerinin 14,8 milyar liraya yükseldiğini açıklıyordu. İnönüye cevap veren Maliye Bakanı biraz daha mütevazidir. Polatkan, devlet ve hususî sektör birlikte, 1957 yılında fiilî istihsalin 11,6 milyar liraya ulaştığını söylemektedir. Her yıl ciddi bir şekilde sanayi anketleri yapan İstatistik Umum Müdürlüğü Polatkandan da mütevazidir. Umum Müdürlük, 1956 yılında, sanayi anketine Siren müesseselerin istihsal kıymetlerinin 5,8 milyar tuttuğunu hesaplamıştır. Bu idare, ankete giren müesseselerin umumî istihsalin yüzde 78,8 ini yaptığını tahmin ettiğine göre, 1956 istihsalinin 7,4 milyar lira civarında olması lâzımdır. Görülüyor ki 1966 - 1957 arasında ham madde ve yedek parça sıkıntısına rağmen, sınaî istihsalin 7.4 milyarın, üstünde olduğu kabul edilse bile, Polatkanın verdiği 11,6 milyar rakkamına erişmeye imkân yoktur. Hele Ağaoğlunun sadece hususî sektör için verdiği 14,8 milyar rakkamı, siyasî istatistikler bakımından tarihî bir misal

teşkil etmeye namzettir! Tonla, metreyle v.s. ile değil de parayla ifade edilen kapasite artışları da ayrı istatistik şaheserleridir.

Diğer istatistikler de, rakkam bakımından cömert bakanların ağzında kanatlanmaktadır: D. P. İktidarının belki de en isabetli şekilde yatırım yaptığı tek kol olan çimento sanayii sahasında istihsal, yeni yeni 1 milyon tonu aşarken,, sayın bakanlar 2 milyon ton istihsalden aşağı konuşmamaktadırlar. Hele, "ufak tefek fiyat hareketleri" ni küçümsiyen gönlü büyük Kalafat, 1953 teki rekor 1,1 milyar liralık ihracattan sonra ihracatın düşmeye başladığım unutarak. 1965 yılında. sadece ziraî mahsul ihracının bir milyar dolara, yani 2,8 milyar liraya yükseleceğim müjdelemektedir.

Başbakan Menderes de evvelce böyle çok müjdeler vermişti. 1955 de, "bütün müşküllerin halledileceği" nurlu 1957 veya 1958 yıllarını ballandıra ballandıra anlatmıştı!

Komşu bir memlekete has bu iyimserliği paylaşarak, bir milyar dolar tutarında zirai mahsul ihracatı yapılacağı günleri, büyük gönüllü Kalafatın bugünkü koltuğundan seyretmesini temenni edelim...

İdare

Koordinasyon Bakanlığı

Bütçe müzakerelerinin meşhur siması Sebatî Atamanın, geçen hafta bakanlar arasına karışması kimseyi şaşırtmadı. Böyle bir haber çoktan beri bekleniyordu. Fakat transfer kıymetlerden Atamanın, bakanlıklararası işleri tanzimle vazifeli Koordinasyon Bakanlığına getirilmesi hakikaten bir sürpriz oldu. Zira Eski Yunan devrindeki bir cins filozofları hatırlatan mantık oyunlarında büyük bir maharet gösteren Koordinasyon Bakam, koordinasyon, plân, program mefhumlarının amansız bir düşmanı ve gelişi güzel iktisadî kalkınmanın hararetli bir şampiyonudur. Atamam, büyük bir iman ve samimiyetle, plânlı bir iktisadi kalkınmanın imkânsızlığı hakkında, muhalif milletvekillerine dahi konferanslar verirken görmek mümkündür. Tabii ki bu zihniyetle yapılacak bir koordinasyon faaliyetinin neticeleri üzerinde hiçbir hayale kapılmamak lâzımdır. Maamafih sonbaharda herhangi bir kabine değişikliği vuku bulmazsa. Ataman bütçe müzakerelerinde, Başbakan için kıymetli bir yardımcı olacaktır.

Geçen yılki müzakerelerde, iktidarı müşkül duruma sokan en mühim mesele, 1953 ten itibaren milli gelir rakkamlarında görülen gerilettik olmuştu. İktidar ancak resmi istatistikleri yalanlıyarak ve meşhur sanayi sayımından medet umarak durumu kurtarmaya çalışmıştı. Maamafih İktidar bu sene, milli gelir hesaplarım da sanayi sayımının ışığı altında düzeltmekte kusur etmeyecektir. Millî Gelir hesaplarının dilinden anlıyan nadir bakanlarımızdan olan Ataman şimdiden 1956 ve 1957 yıllan arasında Millî Gelirin yüzde 12 nisbetinde arttığını muvafık muhalif herkese ilan etmektedir!

Piyasa

Liberalizmin örnekleri

Geçen haftanın başında, Devlet Demiryollarının aldığı bir karar, parti programında liberal gözüken D. P. nin, liberalizmle uzaktan yakından bir akrabalığı olmıyan icraatına artık alışan tüccarı pek fazla şaşırtmadı. Demiryolları, hususî şahıslara ait zahirenin nakliyatını durdurmuştu! Zahire tüccarlarına mübayaalarını, yüksek fiyatla kamyonlarla -o da eğer bulabilirlerse.' taşıtmaktan başka çare kalmıyordu.

Kamyonla taşınan buğday

Astarı yüzünden pahalı

Fındık ticaretine dahi başladığı halde vagonlarının sayısını bir türlü arttıramıyan Demiryolları idaresine bu karar, Ofis mübayaalarını hızlandırmak maksadıyla aldırtılmıştı. Hem tüccarın, hem Ofisin mallarım nakledemiyen idare, münhasıran Ofisin hububatını taşıyacaktı. Görülmemiş kalkınma diyarında böyle ufak tefek aksaklıklar ve hesapsızlıklar olağan şeylerdi. Ne var ki bazı kötü diller, teknik imkânsızlıklar neticesinde yapılan bu imtiyazlı muamelenin gerisinde bazı gizli niyetlerin bulunduğunu söylemeden edemiyorlardı. Bunlara göre kararı alanların güttükleri gaye açıktır. Maksat, hububat piyasasında Ofisin tekelini tesis 'etmekten ibarettir. Bu sayede **Ofis** zahire tüccarlarının rekabetini önliyecek ve yeni mahsulü asgarî fiyatlarla toplayabilecektir. Demiryolları tarifelerine yapılan yüzde 75 zam dolayısiyle, fiyatlardaki artığı önlemek için, bazı şehirlerin ekmeğin gramajım düşürmeye başladığı şu günlerde, buğday fiyatlarının yükselmesini önlemek için İktidarın bulduğu yegâne çare budur: Tüccarın rekabeti önlenecek ve **zahire** müstahsilden, geçen yılki fiyatlar üzerinden alınacaktır.

Gelgelelim devltetçiliğin en kötü örneklerinden birini teşkil eden kararın ümit edilen neticeyi vereceği şüphelidir. Meselâ Ofis Baremine göre 40 kuruş olan bir kuruş primli Floransa cinsi yumuşak buğday, hâlen 42 - 43 kuruş üzerinden **alıcı** bulabilmektedir. Maamafih nakliye imkânlarının ve Millî Korunma Kanununun tehdidinin, tüccarın bu arzusunu frenlemesi mümkündür. Bu durumda mahsulünü normal fiyatların altında satmak zorunda kalacak olan ve D. P. nin hâmiliğini kimseye vermediği köylüler acaba ne düşüneceklerdir? Fakat başvurduğu usul ne kadar acaip olursa olsun, D. P. nin buğday fiyatlarını sabit tutmaya çalışması tasviple karşılanmalıdır, tabii son günlerde azgınlığını arttıran fiyatlara da meram anlatmaya çalışırsa..

Dış Ticaret

Demirperde Kredileri

Ankara milletvekili Bülent Ecevitin Sovyetler Birliğinin kredi ve teknik yardımıyla kurulacak te-

Bülent Ecevit
Bir taş attı...

sisler hakkında kış ortasında verdiği yazılı sorular, dört aylık bir rötarla -İçtüzük yazılı soruların en geç bir ay zarfında cevaplandırılması gerektiğini söyler- geçenlerde Başbakan adına Dışişleri Bakanı Zorlu tarafından cevaplandırıldı.

Ecevit suallerini. Başbakanın Bursa nutkunda "Açık söylesinler, Rusyadan yardım gören memleketler arasına mı girmemizi istiyorlar" diye C. H. P. yi kestirme yoldan itham etmesi üzerine sormuştu. Halbuki o sıralarda ortalıkta, Rusyaya giden İş Bankası ve Sümerbank heyetlerinin bazı kredi anlaşmaları imzalamak üzere bulunduğu şayiaları dolaşıyordu...

(Hakikaten Dışişleri Bakanının verdiği cevap, bu şayiaların doğru olduğunu göstermektedir. İş Bankası 37.500 ton kapasiteli bir cam fabrikası kurulması için anlaşmaya varmıştır. Sümerbank 1.018.525 dolarlık dokuma tezgâhı malzemesi sipariş etmiştir. Velhasıl Moskova yolu açılmıştır, milletlerarası konjonktürün müsait gözüktüğü bir günde yeni anlaşmaların yapılmasına mâni kalmamıştır.

Tabii ki Dışişleri Bakanı, hukuki İnceliklere sığınarak, Rusyaya hiçbir resmi Türk heyetinin gitmediğini söyliyebilmektedir. Sadece Sümerbank ve İş Bankasının hususi heyetleri gitmiştir. Rusyayla hiçbir kredi anlaşması imzalanmamıştır. Bu tarz tek anlaşma 1934 tarihli 3 milyon dolarlık protokoldür. İş Bankasının 37.500 ton istihsal kapasiteli cam fabrikası anlaşması için Sovyet Rusyadan yapacağı mübayaat 1937 tarihli Türk - Rus kliring anlaşması çerçevesinde hususi bir mukavele mevzuudur. Yani normal ticari mübadelelerin dışına çıkmamaktadır. Ne var ki Dışişleri Bakanı, bu hususî mukavelenin şartlarını, kolayca tahmin edileceği gibi açıklamamaktadır. Gelgelelim 1934 teki tekstil fabrikalarının ve 1958 deki cam fabrikasının kurulması için Rusyayla yapılan anlaşmaların İktisadî bakımdan aynı mahiyette olmasına rağmen, Aliyi Veli yapmaya muktedir hukuk, Dışişleri Bakanının Ruslarla aktedilen tek kredi anlaşmasının 1934 tarihini taşıdığını söyleyebilmesini mümkün kılmaktadır. Bu durumda, "yaşasın hukuk" demekten başka çare yoktur...

Dışişleri Bakanı bu vesileyle Demir Perde memleketleriyle olan ticaretimizin, umumî ticaretimiz içindeki yerinin azaldığını söylemek fırsatını kaçırmamaktadır. Filhakika 1955 ten itibaren Demir Perde gerisiyle olan ticaretimiz nisbî olarak azalmıştır. Dışişleri Bakanının verdiği tablo bunu göstermektedir:

İ H R A C A T

	1955	1956	1957
Dolar ve E.P. U. Bölgesi	% 66.3	% 72	%76
(Dolar Bölgesi)	(17)	(21.6)	(28.4)
(E.P.U.)	(49.3)	(50.4)	(47.6)
Demir Perde	21.9	19.6	18.3
Anlaşmalı memleketler	11.8	8.4	7

İ T H A L A T

	1955	1956	1957
Dolar ve E. P. U. Bölgesi	% 72.6	% 76.2	% 76.9
(Dolar bölgesi)	(29.2)	(24.5)	(36.5)
(E.P.U.)	(43.4)	(51.7)	(40.4)
Demir Perde	15.7	14.6	16.8
Anlaşmalı memleketler	11.7	9.2	6.3

Bu tabloya göre 1955 - 1957 arasında Dolar bölgesine ve Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilatına dahil olan memleketlere yaptığımız İhracat % 66,3'ten % 76'ya yükselmiş, buna mukabil Demir Perdeye ihracat % 21,9'dan % 18,3'e düşmüştür. Fakat ithalâtta aynı temayül görülmemektedir. Dolar ve E.P.U. gölgesinden yaptığımız ithalat %72,6 dan % 76,9'a geçerken, Demir Perdeden ithalat da % 15,7'den %16.8'e yükselmektedir.

Acaba bu tabloda Dışişleri Bakanının sevincim haklı gösterecek ne vardır? Bu rakkamlar, ticaretimizi Demir Perdeden E.P.U. ve Dolar bölgesine kaydırmak için sahneye konan şuurlu bir siyasetin neticelerini mi ifade etmektedir? Dış ticaretimizin bugünkü durumu hakkında ufak bir fikri olanlar, Dışişleri Bakanının sevincini paylaşamıyacaklar ve bu suallere hayır cevabını vereceklerdir. Zira şu meşhur ariyere anlaşmalarına, yani ihracatın bir kısmının eski borçları ödemek için E.P.U. memleketlerine tahsis edilmesine rağmen, bu memleketlerle olan ticaretimizin umumi ticaret içindeki nisbeti azalmaktadır. Dolar bölgesinden, olan ithalâtımızdaki artışın sebebi açıktır: Amerikadan ziraat memleketine gelen ve dövizsiz ödenen buğday, et v.s. bu artışı kolayca izah etmektedir. İhracattaki yükselme fevkalâde tütün satışlarından ileri gelmektedir.

Demir Perde memleketlerine gelince, bu bölgeden ithalâtımız artmakta, ihracatımız azalmaktadır. İhracatın azalmasının sebebi aşikârdır. Ariyerelerin ödenmesi mecburiyeti ve dolar bölgesine yapılan tütün ve krom ihracatı, Demir Perdeye sevk için elde fazla bir şey bırakmamaktadır. İhracat imkânlarının mahdut olduğu, Demir Perdeden yapılacak ithalâtı frenlemektedir. Buna rağmen bu bölgeden gelen ithalât artmaktadır!

Velhasıl, Demir Perdeyle olan ticaretimizin büyük ölçüde artmayışı, satacak mala sahip olmayışımızın neticesidir. Bu sebeple Dışişleri Bakanının sevincini paylaşmadan evvel, ihracat yapamamanın faziletleri üzerinde düşünmek lâzımdır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Birleşmiş Milletler

Geç del olsa..

Cezayir meselesinin bu yıl da Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda görüşülmesini temin için Asya ve Afrika memleketleri grubuna mensup 18 Devletin, geçen haftama sonuna doğru yaptıkları müracaatta Türkiyenin imzasını görmek büyük bir sürpriz oldu. Hakikaten Cumhuriyet Hükümeti, şimdiye kadar NATO tesanüdünü herşeyin üstünde tutarak Fransanın hoşuna gitmiyecek bir jest yapmaktan kaçınmıştı. Cezayirli milliyetçilerin dâvasına bizden çok daha az sempati göstermesi lâzım gelen diğer NATO üyesi Yunanistan, Fransaya karşı cephe almakta mahzur görmediği halde, Türkiye bu yola gitmemişti. Halbuki hâlen Fransa, ilk defa olarak ciddî bir şekilde Cezayir meselesine bir bal şekli bulmak için gayret sarfediyordu. Ama buna rağmen Cumhuriyet Hükümeti bu sefer NATO müttefikini umursamıyordu. Bu değişikliğin sebebi acaba neydi? Aynı gün, Birleşmiş Milletlerdeki 28 Asya ve Afrika memleketi delegelerine Türkiyenin Kıbrıs tezini izah eden 2800 kelimelik bir memorandum tevzi ettiğini görenler, Cumhuriyet Hükümetinin niçin Cezayir meselesiyle ilgilendiğinin sebebini anladılar.

Yunanlılar, hiç şüphesiz bu yıl da Kıbrıs meselesini Birleşmiş Milletlere getireceklerdir. Atina Hükümeti hatta, İngiliz plânına karşı teklif olarak, Kıbrısın muvakkaten Birleşmiş Milletlerin idaresi altına verilmesi gibi Komünist Blokunun ve Asya ve Afrika grubunun pek hoşuna gidecek bir teklifle ortaya çıkmıştır. Bu memleketler zaten şimdiye kadar Birleşmiş Milletlerde, Cezayir meselesini umursamıyan Türkiyenin aleyhinde ve Yunanistanın lehinde oy kullanmışlardı. Bu aleyhte havayı değiştirmek lazımdır. İşte bunun için Cumhuriyet Hükümeti, Asya ve Afrika Grubuna bir taviz vermek lüzumunu duyuyor ve Cezayir müracaatına imzasını koyuyordu. Ama çok geç kalan bu jest beklenen neticeyi verecek midir? Bu husus çok şüphelidir. Gerçi Bağdat Paktının üç üyesi, bu sefer Birleşmiş Milletlerde Türkiyenin tezini kayıtsız şartsız destekliyeceklerdir. Irakın geçen seneki gafını tekrarlaması imkânsızdır. Hattâ ömrü vefa ederse Ghamoun'un Lübnanı da bu sefer Türkiye lehinde oy kullanacaktır. Fakat diğer Asya ve Afrika memleketlerinin aynı yolu takip edecekleri çok şüphelidir. Bu grubun bu yıl da Yunanlıları tutması hemen hemen muhakkak gibidir. Nitekim Arap Birliği Genel Sekreteri Abdülhalik Hasuneh geçen haftanın sonunda yayınladığı bir tebliğde Kıbrıs meselesinin yegâne hal şeklinin Adanın Yunanistana ilhakı olduğunu söylüyordu! Iraktaki hükümet darbesinden bir gün evvel de vasıtalı dost Ürdün Hükümetine mensup bir sözcü, memleketinin Self-Determination prensibini destekliyeceğini açıklıyordu. Maamafih, her ihtimale karşı Yunan Dışişleri Bakanı Averoff, geçen hafta, bu memleketler üzerinde büyük nüfuzu olan Nasır ve Titoyu ziyaret etmekte kusur etmemiştir. Yunanistanın nötralizme kayması şeklinde tefsir edilen, Averoff'un Yugoslavya ziyareti, bu perspektif içinde düşünülmelidir. Atina Hükümetinin, hâlen nötralizme kaymaya veya İngiltere ve Amerikaya karşı bunu bir şantaj vesilesi olarak kullanmaya niyeti yoktur. İç politika sebepleriyle, NATO'dan çok Türkiyeye karşı bazı münasebetsiz jestler yapan Yunanistan, Türkiye gibi NATO ittifakına sadıktır. Atina Hükümeti, sadece Türkiyeye karşı dostlar aramaktadır. Averoff bunun için Yugoslavyaya gitmiş, Nasır ve Titodan Türkiyeye karşı Yunanistanı desteklemelerini istemiştir. Bu bakımdan Yugoslavyadaki Üçlü Konferans, Bağdat Paktının müslüman devletlerinin İstanbul toplantısına bir cevaptır.

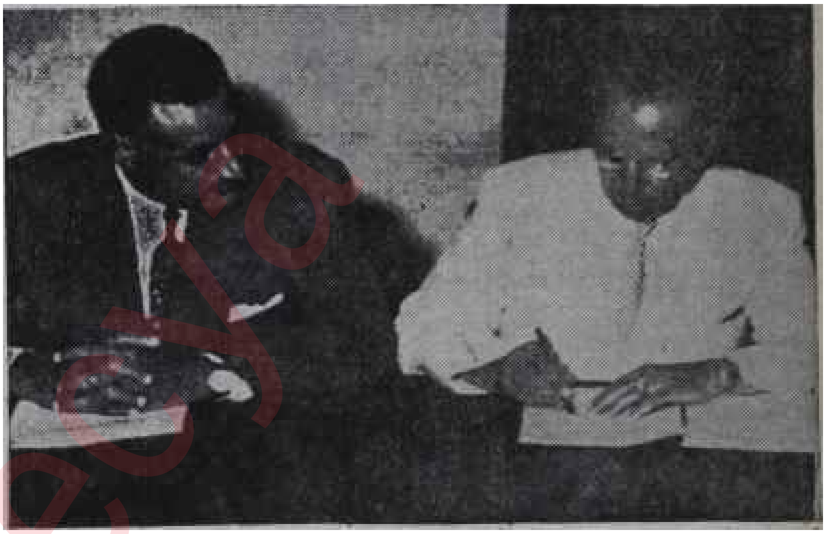
Konuşmaların sonunda neşredilen tebliğ, Yunanistanın Nasır ve Titodan istediği teminatı elde ettiğini göstermektedir. Asya ve Afrikanın diğer nötralist memleketlerinin de Tito ve Nasır gibi hareket edeceklerinde şüphe yoktur.

Netice itibariyle, Türkiyenin yerinde olmakla beraber, çok geç kalan Cezayir jestinin Birleşmiş Milletlerdeki reylere tesir etmesi çok zayıf bir ihtimaldir.

Yugoslavya

İsa ile Musa arasında

Geçen haftanın sonuna doğru, nötralizmin iki şampiyonu Nasır ve Titonun yayınladıkları tebliğ, ne İsayı, ne Musayı fazla kızdırmamaya çalışan klâsik bir "aktif nötralizm" örneğidir. Söylendiğine göre nötralizmin üçüncü şampiyonu Nehru da bu toplantıya davet edilmişse de, ikinci beş yıllık plânını yürütmek için hem İsadan hem Musadan yardım istemek zorunda bulunan Nehru, Yugoslavya konuşmalarına katılmayı uygun bulmamıştır.

Nasır ve Tito
Akla kara

Tebliğ, bir zirve konferansında birbirine zıt iki blokun ihtilaflı meselelerini halletmesi, atom denemelerine son verilmesi gibi klâsik nötralist temleri ihtiva etmektedir. Bazı memleketlerin içişlerine yapılan müdahalelerin tenkidi de unutulmamıştır. Tebliğ, Lübnan ve Endonezya hadiselerini açıkça zikretmektedir. Bu hadiseler tabii ki Amerikanın pasifine kaydedilmektedir. "Dünyanın muhtelif yerlerindeki dış tazyikler" tabiriyle de, Titoya karşı soğuk harbi tazeliyen Sovyet Rusyanın kastedildiği muhakkaktır.

Maamafih aktif nötralizmin şampiyonları şimdilik daha ileri gitmekten çekinmektedirler. Mareşal Tito, Rusyayla arası açıldıktan sonra Nasırı memleketine getirerek dünyada yalnız kalmadığım göster-

meyi bir diplomatik zafer saymaktadır. Diğer taraftan Rusyada hafiften sukutu hayale uğrıyan ve az çok Batıya kaymaya çalışan Nasırın ve Kremlindekileri kızdırdıktan sonra Batılıları da sinirlendirmeye niyetli görünmiyen Titonun, Batılıların canım sıkacak bir adım atmaktan kaçınacakları şüphesizdi. Nitekim gerek Nasır, gerek Tito Batı temsilcilerine nötralist üçüncü bir blok teşkil etmeyi asla düşünmedikleri hususunda tekrar tekrar teminat vermişlerdir. Ama herkes aktif nötralizm şampiyonlarının böyle bir üçüncü blokun rüyasını gördüğünü bilmektedir.

Doğu - Batı

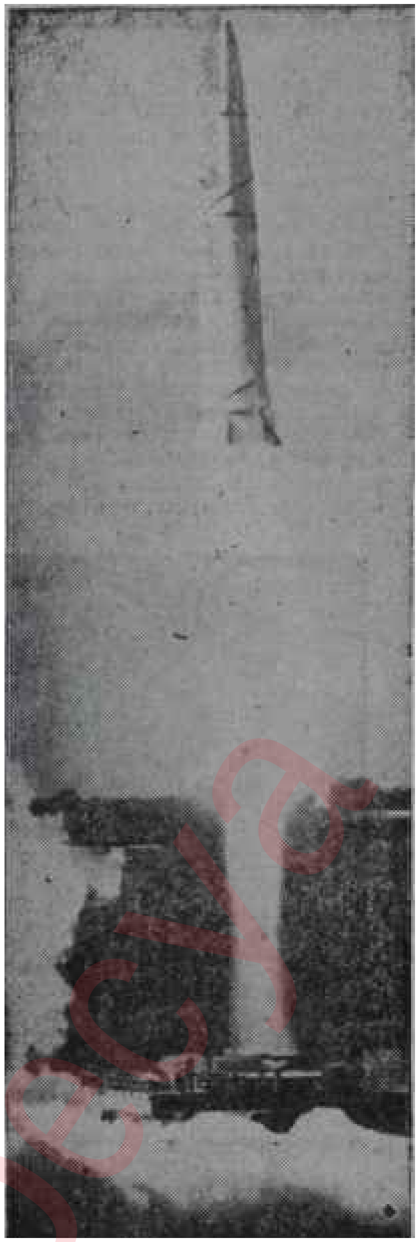
Fareli köyün kavalcısı

Geçen haftanın sonuna doğru, ufak bir farenin refakatinde fezaya doğru havalanan Amerikan Thor - Able füzesi Londradaki Kraliyet Hayvanları Koruma Cemiyetinin malûm protestolarıyla karşılaştı. Zavallı "Mickey Mouse" a reva görülen bu zalim muamele, Cemiyet tarafından, Londradaki Amerikan Sefareti nezdinde şiddetle protesto edildi. Basında sert yazılar yayınlandı. Feza yolculuğuna bir köpek gönderen Ruslara yapıldığı gibi, zavallı fareye zulmeden Amerikalılar hakkında da şiddetli lâflar söylen* di.

Maamafih bu günlerde Londralılar, Amerikan faresinin yürekler paralayıcı akıbetinden çok, Sovyet Sefaretinin neşrettiği mektuplarla ilgileniyorlardı. Sovyet Sefareti, "W" ve "A" diye imza atan ve İngiltere semalarında 24 saatte 24 saat uçan atom bombalarıyla yüklü bombardıman uçaklarının pilotlarından mektuplar almışlardı. "W" imzalı mektupta, pilot Batılıların Doğaya karşı takip ettikleri mütecaviz politikayı protesto için hidrojen bombalarını Şimal Denizine boşaltmayı ve sonra Rusyaya sığınmayı teklif ediyordu. "W" nin ikinci mektubu, geçen Çarşamba gecesi bombayı fırlatacağını, fakat bazı sebepler dolayısiyle kararım tehir etmesinin mümkün olduğunu yazıyordu. Çok şükür Çarşamba gecesi Avrupayı yerle bir edecek kudretteki bombalar patlamadı. Bomba yerine aynı uçağın personelinden olduğunu söyliyen "A" otoritelerin aldığı sıkı emniyet tedbirleri dolayısıyla, bombaların atılmasından şimdilik vazgeçtiklerini, ama teşebbüslerini pek yakında gerçekleştireceklerini bildiriyordu.

Londralılar, tepeleri üzerinde dolaşan bu muazzam tehlike haberlerini, İngilizlere has soğukkanlılık ve mizah havası içinde takip etmektedirler. Londralılara yem bir eğlence mevzuu çıkmıştır..

Hadiseye bir ara, eski bir havacı olan bir İngiliz köylüsü karıştı. Bu adam mektupların müellifi olduğunu

Thor - Able
Gürültüsü büyük oldu

söylüyordu. Hava-Kuvvetlerine kızıp böyle mektuplar yazmıştı. Fakat eski havacı sözlerini çabucak geri aldı. Hâlen Amerikalılara has birçok tabirler kullanan, kötü bir İngilizceyle yazılmış mektupların kimin eseri olduğu bilinmemektedir. Yazı mütehassısları mektuplar üzerinde inceden inceye tetkiklere başlamışlardır. Siyasî tefsirciler, Rusların hangi maksatlarla bu cins mektuplar neşrettiklerinin sebeplerim aramakla meşguldürler. Umum! kanaat, bu mektup hikâyesinin Rusların Batı halk efkârım telâşa düşürmek için açtığı kampanyanın acaip tezahürlerinden biri olduğu merkezindedir. Bu suretle atom bombalarıyla yüklü Amerikan bombardıman uçaklarının semalarında tur atmasını sevmiyen İngilizlere, hayatlarının bir Amerikan pilotunun aklî muvazenesine bağlı olduğu hatırlatılarak, onların silâhsızlanma yolunda, hükûmet üzerindeki tazyiklerini arttıracakları umulmaktadır. Maamafih, bu mektup hikâyesi beklenen neticeyi vermemiştir. Londralılar başları üzerinde asılı - modern Damokles kılıcına aldırış bile etmemektedirler.

Bulutlarla kaplı zirve

Ruslar, Batı halk efkârını telâşlandırma kampanyalarının yanı sıra, atom denemelerinin durdurulması için giriştikleri diplomatik taarruza devam etmektedirler. Moskova Doğu Almanyada ve Kafkasyada ele geçirilen Amerikan pilotlarının hikâyesini, unutup, denemelerin durdurulması için geçen haftanın ortasında Batılılara yeni notalar vermiştir. Notada gizli atom denemelerinin kolayca keşfedilebileceği ileri sürülmekte ve Amerikanın Cenevredeki âlimlerin konuşmalarının devamının, denemelerin durdurulmasına bağlanması hususundaki Rus teklifine cevap vermemesinden şikâyet edilmektedir. Bununla beraber Ruslar, Cenevre Konferansına son vermeye niyetli görünmemektedirler. Bu konferans, Doğu - Batı arasındaki gürültü devam ederken, ufak da olsa müsbet bir neticeye ulaşmıştır. Gündeminin birinci maddesini teşkil eden, nükleer denemelerin akustik metodla ortaya çıkarılması hususunda Doğu ve Batı âlimleri görüş biriliğine varmışlar ve gündemin ikinci maddesine geçmişlerdir.

Bir sürü sulhperver lâflara rağmen, aralarında en ufak bîr anlaşma zemini bulunmıyan Doğu ve Batı blokunun, teknik bakımdan ufak bir anlaşmaya varmaları pek küçümsenmemelidir. Filhakika âlimlerin anlaşmasına rağmen, sulhperver niyetlerine toz kondurmıyan Doğu ve Batı siyaset adamları arasında mücadele bütün şiddetiyle sürüp gitmektedir. Kruçef, Almanyanın birleştirilmesi için Dörtlü bir komite kurulması hususunda Bati Almanya Parlâmentosunun yaptığı teklifi sert bir dille reddetmiş ve Almanyanın birleşmesinin, ancak iki Alman Hükümetinin anlaşmasıyla mümkün olacağı tezim tekrarlamıştır. Bundan başka Rusya Amerikanın Orta Doğu siyasetini şiddetle tenkit etmektedir. Moskovaya göre, İstanbul Konferansı, Bağdat Paktının müslüman üyelerini Lübnana saldırtmak için, Amerikanın hazırlattığı bir senaryodan ibarettir. Velhasıl, Doğu ve Batı arasındaki hava fırtınalıdır. Bu fırtınalı hava, ilkbahara doğru çok lâfı edilen Zirve konuşmalarının tarihim çok gerilere atmaktadır. Maamafih, Fransız Millî Meclisi Dışişleri Komisyonu Başkanı Maurice Schumann'a

sorarsanız. Ruslar, iki ufak büyükleri bertaraf edip, Amerikayla başbaşa anlaşmanın yollarını aramaktadırlar.

İsrail

"Harp ve Sulh"

Ne Nasıra ne Nuri Saide yâr olamayan ve hergün yeni bir harp başlıyacakmış gibi tetikte duran, fakat sulhu de unutmıyan İsrail geçenlerde, Rehovot'ta Nükleer Fizik Lâboratuvarını tesis etti. Dünya çapında âlimleri toplıyan lâboratuvar, Atomun sulhçu gayeler uğrunda kullanılması imkânlarım araştıracaktır. Lâboratuvarda 3 milyon voltluk Van Der Graff nükleer reaktörü mevcuttur.

Enerji bakımından fakir olan İsrail, bu fakirliği atom enerjisi imal ederek telâfiye çalışmaktadır. Fakat bunun için büyük yatırımlara ve atom reaktörlerine ihtiyaç vardır. Bu sebeple Orta 'Doğuya modern tekniği götüren genç memleket, atom reaktörünün yerine, Helium, Hidrojen ve güneş enerjisinden faydalanarak, kuvveti hidrojen bombası imalinde kullanılan "Zeta" nınkine eşit olan Fusion Nükleerini icad etmiştir. Çalışmalar müsbet netice verirse, sadece İsrail değil, bütün Orta Doğu çölü yepyeni bir manzara kazanabilecektir, tabii aklıselim hislerin yerini alırsa..

Lâboratuvarın açılması dolayısıyla İsraile gelen , dünya atom âlimleri, modern tesislerin ve bilhassa bilgili ve kabiliyetli genç fizik âlimlerinin karşısında duydukları takdir hissini saklıyamadılar. On yıldır harp içinde yaşıyan bir memleketin sulhu unutmaması, dünya âlimleri için büyük sürpriz oldu. Merasim esnasında âlimlerden biri aniden, Rehovot'ta düşman bombardımanlarından ne kadar uzakta bulunduklarını sordu. Genç bir fizik âliminin bu suale verdiği cevap şudur: "Düşman uçaklarından 6 dakikalık bir mesafedeyiz. Fakat buna benzer ikinci bir lâboratuvar bulmak için 20 bin kilometre uzağa gitmek lâzımdır!"

A. B. D.

Uçak safaları

Beyaz Evin beyazlığına son derece düşkün olan Amerikan halk efkârı, Sherman Adams hadisesinin gürültülerinin hâlâ son bulmadığı bu hafta yeni bir skandalin dedikodu-uyla meşguldü. Hadise bir Senatörün, Eisenhower'ın kardeşi Dr. Milton'un, devlet uçaklarını şahsî seyahatleri için kullanmasını Senatoda tenkit etmesiyle başladı. Dr. Milton Eisenhower, 19 yaşındaki kızıyla birlikte Wisconsin'de yaptığı balık avından dönerken askeri uçaklardan istifade etmişti.

Askeri uçakların balık avı gezintilerinde kullanılması Amerikada büyük bir heyecan uyandırdı. Amerikan halk efkârının bu meseleler üzerinde ne kadar hassasiyetle durduğunu bilen Beyaz Saraya, bu durum karşısında tevil yollarım aramaktan başka çare kalmamıştı. Bir sözcü, hükümet işlerinin icabına göre kullanması için, uçakların Eisenhower'ın emrine verildiğini açıkladı. Cumhurbaşkanının kardeşi Orta Amerikada bir iyi niyet seyahatine çıkmak üzereydi. Seyahatten evvel Washington'a gelip Eisenhower ile istişarelerde bulunması zaruriydi. Bunun için Başkanın emrindeki askerî uçaklardan faydalanmıştı. Demek ki askerî uçaklar keyif için değil, hükümet işleri için kullanılmıştı!

Bu izah tabii ki Amerikan halk efkârını tatmin etmedi. Amerikalılar çok sevdikleri Eisenhower ailesinin, devlet uçaklariyle balık avına çıkmasını öfkeyle karşıladılar. Bu öfkenin tesirleri, Sherman Adams hadisesiyle birleşince, önümüzdeki senatör seçimleri Cumhuriyetçi Parti için çok çetin bir imtihan olacaktır.

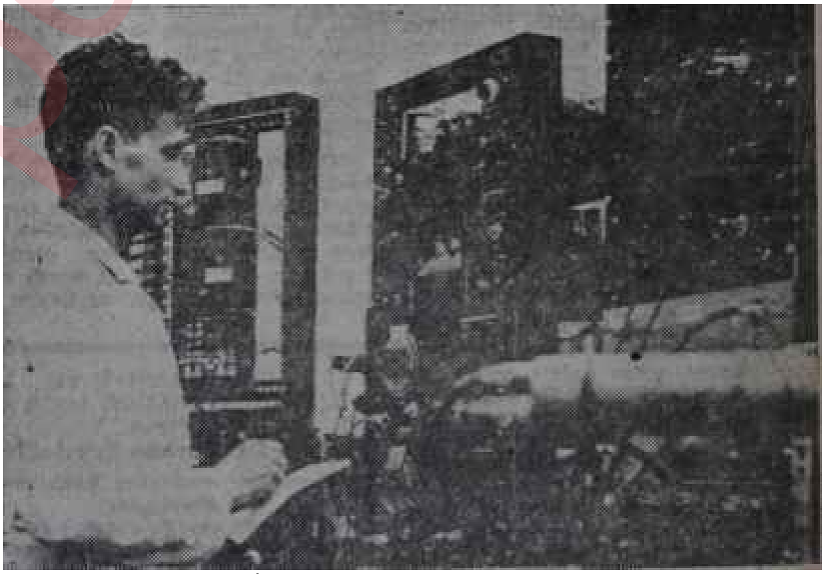
Bereket, araba sevdasının tedavisi mümkün olmıyan bir hastalık hâline geldiği memleketimizde, kırmızı plâkalı arabaların yolcularının hüviyet tahkikini kendine iş edinen milletvekilleri yoktur... Onlar kendi pasaportlarının peşindedirler..

İngiltere

Bizimkiler duymasın!

Geçen haftanın ortasında Avara Kamarasının, meşhur Parlâmento üyelerinin (M. P.) dokunulmazlıklarının genişletilmesini reddetmesi büyük bir sürpriz oldu. Avam Kamarası, M. P. lerin Bakanlara yazdığı mektupların, milletvekillerinin vazifeleri içinde sayılıp sayılamıyacağı hususunda karar vermiye çağrılmıştı, İşçilerin eski Çalışma Bakanlarından George Strauss'un Donatım Bakanına yazdığı mektubun yarattığı hadise üzerine böyle bir kararın alınmasına lüzum nasıl olmuştu. Londra Elektrik İşletmesinin bazı ticarî usullerine çatan Strauss, mektubunda bakan işin ağır ve tahkirâmiz kelimeler kullanmıştı. Bunun üzerine Donatım Bakanı, Strauss'u mahkemeye vermekle tehdit etmişti. Acaba bakanın bir M. P. yi bu sıfatla yazdığı bir mektup için mahkemeye vermeye hakkı var mıydı? İşçi ve Muhafazakâr Partileri liderlerine ve Avam Kamarasının Teşriî Masuniyet Komitesine sorarsanız, bakanın böyle bir şeye hakkı yoktu. Mektuplarda kullanılan tabirler ne kadar ağır olursa olsun, M P. ler bu şekilde sadece vazifelerini yapıyorlardı. Fakat Avam Kamarasının üyeleri aynı f ikirde değildiler. Parlâmento, İşçilerden Morrison'un fikrini paylaşıyordu.. Morrison'a göre, basit vatandaşlara reddedilen bir hakkı, milletvekillerine tanıyarak, Teşriî Masuniyet Komitesi, İngiliz vatandaşlarının eşitliği ve hürriyeti prensibini çiğnemişti. Parlâmento üyelerinin, basit vatandaşlardan, hiç değilse bu mevzuda farklı imtiyazlara sahip olmaya hakkı yoktu. İşte bu sebeple milletvekilleri, seçmenlerinin sahip olmadığı bir imtiyazı reddettiler.

Bu hadisenin Batıda demokrasi tetkikiyle meşgul bulunan milletvekillerimizin gözünden kaçması için dua etmek lâzımdır. Aksi hakle vatandaşlar gibi kolayca mahkeme kapısına götürülebilen milletvekillerinin, dut - yemiş bülbüllere döndüklerini görmek mukadder olacaktır!

İsrailde bir atom reaktörü
Sulh için biriktirilen, enerji

K İ T A P L A R

Havada bulut yok

(Cevdet Kudretin romanı, Düşün yayınevi, Düşün servisi 4, İstanbul 1958, Baha Matbaası, 251 sayfa 400 kuruş)

Cevdet Kudret romanına "Havada bulut yok, bu ne dumandır? Mahlede ölü yok, bu ne figandır?" diye başlayan bir halk türküsünün ilk iki mısraını alarak başlamış. Romanda bir öğretmenin, -muhtemelen bizzat kendisinin- hayatını anlatıyor. Yıl 1935 İstanbullu fakir bir ailenin çocuğu olan Süleyman okuldan mezun olmasının hemen ardından Kayseri Lisesine edebiyat öğretmeni olarak tayin ediliyor. Süleyman köy olarak Kadıköyünü, Anadolu olarak da İstanbulun Üsküdar kıyısını bilen genç bir adam. Sonradan aldırmak düşüncesiyle hayattaki tek tutanağı annesini İstanbulda bırakan Süleyman Kayseriye gider. İlk defa trenle Anadolu içlerine doğru girmekte, tren penceresinden Anadolu gerçeğini, Kompartıman arkadaşlarından Anadolulularını anlamağa uğraşmaktadır. Gide gide günün birinde Kayseriye varır. Artık önünde yeni bir ufuk, yeni bir hayat vardır...

Kayserideki ilk günler muhite, mektebe, arkadaşlarına alışmakla geçer. Kayseri durgun, sönük, içine kapalı, yeknesak, sıkıcı bir Anadolu şehridir. Vilâyetliği sadece adındadır. Memurlar bitmez tükenmez bir bezginlik ve vurdumduymazlık içinde boğulmuştur. Daire, kahve, lokanta, uyku. Bu kırılmaz bir çemberdir. Hiç kimse bu çemberi kırmağa, eshab-ı keyf uykusunu bozmağa çalışmaz. Bir gün sonraki ile bir ay, bir yıl sonraki günler tıpı tıpına aynı şekilde geçecektir. Değişen biç bir şey olmayacaktır. Okulda da değişen bir şey yoktur. Talebeler gelip talebeler geçmekte, öğretmenler, Müdür ve muavinleri hep ayni kalmaktadır. Süleyman, mektep dahilinde bir takım bakar arkadaşları ile birlikte yatıp kalkmakta, onların havasına ayak uydurmağa çalışmaktadır. Ama her doğan gün Kayseriye yeni hiç bir şey getirmemektedir. Ta ki İkinci Dünya Savaşı arifesine kadar.

Süleyman bir kuru yaprak misali, kendisi kapıp koyuvermiştir. Günler günleri, aylar ayları, yıllar yılları kovalamaktadır. Derken İkinci Dünya Savasının malûm ve maruf sıkıntıları başlar. Yoklar, kıtlıklar, açlık sefalet. Süleyman bu arada Halk Evinin Sosyal Yardım Koluna üye yazılmıştır. Şehirdeki fakir semtler dolaşılacak, geçinmekten aciz insanlar tesbit edilecek bunlara yardım yapılacaktır. Süleyman bu işin baş heveslisidir. Canla başla çalışır. Fakirin çeşitlisini, sefaletin türlüsünü görür. Bu arada okul içinde de bir kaç teşebbüste bulunur. Meselâ taşradan gelen ve leyli olamadıkları için bekar hayatı yasayan, perişan olan işi serseriliğe, avareliğe döken talebeler için bir yurt tesisine çalışır. Ama mevzuat alakalı mamurların, müdürlerin tembelliği, cesaretsizliği Süleymanı bu işte muvaffakiyetsizliğe götürür. Ancak Sosyal Yardım Kolundaki çalışmaları semereli olmakta, Süleyman da bu sayede kendi kendini tatmin etmektedir. Savaşın son yıllarına doğru Türkiyede demokrasi yolunda bir takım adımlar atılmağa, pek nadir de olsa, pek sudan da olsa iktidarı tenkit eden yazılar yazılmağa, bu tip yazıları neşreden gazeteler, mecmualar neşredilmeğe başlamıştır. Ancak bu tip yazılar Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde tutunmakta, Kayseri gibi yerlerde tehlikeli bir madde imişcesine ele bile alınmamak tadır. Süleyman, Sosyal Yardım Kolundaki çalışmaları sırasında yakından tanımak imkânını bulduğu Kayseri ve Kayserililer hakkında bir seri röportaj yazar. Bunlar tamamiyle suya sabuna dokunmaz yazılardır ama, mademki menfi tavırlı bir mecmuada yayınlanmıştır,' derhal dikkati çeker. Bakanlık hakkında tahkikat açtırır. Bir müfettiş gönderilir. Soruşturma başlar. İmam Hatip Okulundan mezun olduğu halde felsefe hocalığına tayin edilen bir hafız peşine takılır. Kitapları karıştırılır, hareketleri, sözleri kontrol ettirilir.

Süleyman hakkında tahkikat açıldığı haberi hemen bütün arkadaşlarını kendisinden uzaklaştırır. Müdür haşin muamele eder, Halk Evindeki vazifesine yeniden seçimi yapılacak bahanesi ile son verilir. Nihayet Süleyman vazifeşinas ve ukalâ müfettişin de gayreti ile Bakanlık emrine alınır. Onbeş yıllık bir öğretmenlikten sonra da arkasında kendisim hayırla yad edecek bir kişi bile bırakamadan Kayseriden ayrılır.

Cevdet Kudretin Romanının kısa hikâyesi bu. Ancak bu kısa hikâyenin Cevdet Kudret tarafından roman haline getirilmiş şeklini sıkılmadan, hele bıkkınlık getirmeden okumak hayli zor. Sağlam bir dil, esaslı müşahadeler ve daha bunlara benzer bir takım avantajlara rağmen "Havada Bulut Yok" roman tekniği bakımından son derece zayıf. Kitaptaki fasıllar -sayıları kırktır- adeta birbirine pamuk ipliği ile bağlanmış, Hatta o kadar ki, çok zaman böyle!' bir iplikle bile - bağlanmamış fasılların muallâkta kaldığı söylenebilir. Sonra birbirine son derece benzeyen bir takım fasıllar var. Meselâ Süleymanın Yardım Kolunda çalışırken gezdiği fakir mahallelerinde karşılaştığı insanlar ve bunların hayat şartları. Bu fasılda roman lüzumsuz yere sayfalar ve sayfalarca uzatılmış. Bir misal yerine sürüyle misal verilmiş. Ayni şekilde bir de Kayserili zenginlerin tasvirleri faslı var. Orada da öyle, belki on tane zengin tipi çizilmiş. Hepsi de birbirine benzer bir takım adamlar. Ama Cevdet Kudret nedense bu misalleri çoğaltmakta fayda ummuş. Fayda umunca da romanın havasına bir ağırlık, bir çekilmezlik gelmiş dökmüş.

Cevdet Kudretin romanında, okuyucu kandırmayan bir nokta daha var. Cevdet Kudret Edebiyat öğretmeni Süleymanı öylesine hayat ve hakikatlerden uzak bir şahıs olarak çizmiş ki insan çok kere onun hareketleri, davranışları karşısında isyan ediyor. O kadar pısırık, çekingen Ve içine kapalı, gittiği yere değil kendi havasını vermek, ordaki havayı bile tam manasıyla kabullenemeyip, kabullenmiş edası takınan bir insan. Mücadelelerinde dahi korkak, sünepe. Sonra muhiti de bir acayip, Cevdet Kudretin çizdiği lise öğretmenleri muhiti mumla gündüz dahi aransa bulunmayacak kadar taaffün etmiş bir muhit. Bilhassa öğretmen -hele lise öğretmeni- muhitlerinde bu derece içine kapanıp kalmış muhit olamaz. Otuz kişiden, yirmi kişiden hiç olmazsa bir iki tanesi etrafındaki çemberi kırmaya çalışan insanlar olarak göze çarpar. Ama Süleymanın etrafındaki çevrede böyle bir insana rastlamak mümkün değil. Romanındaki bu zaafı Cevdet Kudret de anlamış olacak ki bir ara ortaya bir Basri Bulut çıkarıyor. Resim okutan ama felsefeye ve bilhassa Rouseau'ya çok düşkün, cemiyet kaidelerine aldırmaz bir resim öğretmeni. Gelgelelim Cevdet Kudret bu yapma bebeğini de çok yaşatamıyor. Romanındaki bir başka zaafı, kadın yokluğunu örtebilmek için Basri Bulutu öldürüyor. Ortaya Basri Bulutun karısını, genç güzel ve Süleymanı arzulayan kadım çıkarıyor ama bu da uzun müddet ortalarda görünemiyor. Çekip gidiyor.

Kısaca söylemek gerekirse, bir zamanların iyi bir şairi, -Yedi Meşalecilerden- günümüzün ise dikkatli, itinalı ve son derece kültürlü bir edebiyat tarihçisi olan Cevdet Kudret ne kadar yazıktır ki, günümüzün dört başı mamur eserler vermeğe başlamış romancıları yanında, yazdığı "Havada bulut yok" la pek sönük ve çelimsiz kalıyor.

K A D I N

Gina Loilobrigida

Humphrey Bogart

Cazibe denilen muammayı çözdüler

Güzelik

Önünde durulmaz silâh

Eski zamanın meşhur güzellerinin resimleri bugün bize 'pek az şey ifade etmekte, çoğu zaman ise hayal kırıklığına sürüklemektedir. Bugün artık eski güzelle değil eski zaman insanlarına, hattâ eski telâkkileri muhafaza etmiş birçok yaşlılara-dahi çirkin gözükmektedir. Çünkü telâkkiler değişmiştir! Bugün mühim olan şey hatların güzelliğinden ziyade insanı çeken bir cazibedir. Ama bu cazibe denilen şey nedir, nasıl elde edilir? İşte bu bir çok kadınların merak ettikleri güç bir sualdir.

Bu suale cazip artist, Gina Loilobrigida cevap vermeye çalışmaktadır, gene meşhur bir artist Humphrey Bogart ölümünden az evvel cazibe denilen muammayı çözmeğe çalışmıştı Çünkü cazibe yalnızca beyaz perdede, yalnızca sahnede artistlere veyahut meşhur kimselere lüzumlu olan birşey değildir. Cazibe hayata atılan, mesut yaşamak isteyen her kadın için elzemdir. Evde, büroda, mutfakta, sokakta cazibe bir kadının muvaffakiyet ve saadet şansını yüzde yüz kuvvetlendirir. Cazip olmak bir kadın için artık bir vazife olmuştur.

Vaktiyle şu kadar çeşit reçel yapmak bir kadının vazifeleri arasında sayılırdı, bugün kocasını bağlıyabilmek ve hattâ Çocuklarının takdirini kazanabilmek için bir kadının güzel, hoş, cazibeli olması en mühim vazifelerinden biri addedilmekte bakımsız kadını cemiyet affetmemektedir. Ama cazibeli kadın olmak, çeşitli reçeller yapmaya mani değildir. Meşhurların cazibeyi, hattâ cinsi cazibeyi tarif ederken kullandıkları cümleler meşhur olmıyanları çok şaşırtacaktır. Çünkü göze çarpan bir görünüşü bir iç güzelliğine çalışkanlığa ve samimiyete bağlıyan ve bu görünüş sayesinde insanın iç âleminin meydana çıkıp etrafı büyülediğini ileri süren bir zihniyet cazibeyi her kadının ulaşabileceği bir yolun ucuna yerleştirmektedir. Mesele yolu katetmekten ibarettir ama doğrusu bunun içinde zekâya, bilgiye, enerjiye ihtiyaç Vardır.

Gina diyor ki...

«Cazibenin, hattâ cinsî cazibenin dış görünüşle bir ilgisi yoktur". Bu sözleri söyleyen Gina Lollobrigida'dır. Cazibe, meşhur artiste göre içten gelen birşeydir. Cazip olmak için herşeyden evvel, tabii olmak lâzımdır. Olduğu gibi görünen ihsan etrafını cezbeder, olduğundan başka türlü görünmeğe çalışan insan ise etrafını daima iter. Bu, dış görünüş için de, iç durum için de böyledir. Çok güzel olmak, hele "en güzel" olmak imkânsızdır. Herkes ne ise o» dur. Ama olduğundan azami derecede istifade etmek herkesin elindedir.

Kısa boylu bir kadın uzun boylu bir kadına hayran olup imrenmekle hiçbir şey kazanmıyacaktır. Yapacağı şey resimlerdeki kadınları düşünüp onlar gibi olmaya çalışmak değil, aynanın karşısına geçip kendi kendisini tetkik etmektir. Evet boyu çok kısadır. Ama ya gözleri? Ya bakışları? Boyunu unutup derhal gözleri ile meşgul olması, onları göstermesini öğrenmesi lâzımdır. Bu gözler yalnız uzun kirpiklerle yalnız güzel çekilmiş bir kuyrukla gösterilmez. Bu gözleri gösterecek olan bakışlardır. Çapkın bakışlar, uysal ve düşündürücü bakışlar, zeki bakışlar hayat dolu bakışlar, iyi bakışlar

Maureen Ollara

Marifet cazip olmasını bilmekte

Miting Havası

Jale CANDAN

Milliyet hissi muhakkak ki, insanın benliğini kuvvetle saran ve insanı en yüksek ideallere yönelten en köklü, en güzel hislerden biridir. Gene milliyet hissi en çabuk istismar edilmeye müsait bir histir. Kör bir taassup bazı kimselerin millî hislerine yanlış istikametler verebilir. Dünya görüşünden ayrılan kör bir milliyetçilik ise hiçbir şekilde faydalı değildir.

Bugün bizim millî bir dâvamız var: Kıbrıs dâvası. Her Türk, Kıbrıs için bugün kalbinde ve kafasında aynı şeyleri duyuyorsa, bu doğrudan doğruya dâvamızın haklı bir dâva oluşundan ileri gelmektedir. Türk Kıbrısa yalnızca tarihi ile, yalnız orada bugün ekalliyette kalmış olan kardeşleriyle bağlı değildir. Kıbrıs, topraklarımıza yakınlığı itibariyle emniyet sahamız içindedir. Kıbrıs bugünkü gidişe terkedildiği takdirde komünist dünyasının yeni- bir ocağı olmak tehdidi altındadır. Kıbrıs, komşumuz Yunanistanın biz Türklerce pek malûm gülünç megalo-idea'sının bir ilk adımıdır ve bu hayalperest komşuyu hakikate davet etmek, dünya sulhu için, bize düşen bir vazifedir.

Haklı dâvamızı Türk siyaset adamları bütün dünyaya anlatmaya çalışırken bir taraftan, memleketin her kösesinde mitingler tertip edilmektedir. Miting heryerde olduğu gibi bizde de halkın hissiyatını ifade edecek, mitinglerde her memlekette olduğu gibi bizde de elbet ileri geri konuşmalar yapılacaktır. Bunlar fikir sahasında kaldıkça da kimseye zararı dokunmıyacaktır. Ancak mitinglerde sık sık tekrar edilen tekerlemelerden halkı coşturan basmakalıp sözlerden ziyade dâvanın esası üzerinde durmalıyız. Maalesef bugün bizim Kıbrıs dâvamızı lâyıkı ile anlamamış gibi duran dostlarımız var. Din ayrılığını ileri sürerek, bunları daima hüsnüniyetsizlikle itham etmekte acaba isabet var mıdır T Dâvamızı anlamamış olanlara belki henüz dâvamızı iyi anlatamamış olduğumuzu düşünüp ona güre hareket edemez miyiz? Bir millî dâvaya, -işin kolay tarafına kaçarak- bir din dâvası, havası vermek ne derece doğrudur ve bugünkü dünya görüşüne ne derece uygundur? Hele memleketimizde bir Bum ekalliyetinin de mevcut olduğunu düşünecek olursak bugünkü Türk-Yunan anlaşmazlığını bir Türk-Rum düşmanlığı şeklinde göstermek istiyecek düşmanların gayelerini daha kolaylıkla anlıyabiliriz. Elbette ki mitinglerde halk galeyana gelecek, gençlik coşacak hatipler bağıracaktır ama, halkın ve basının bu miting havasına lüzumundan fazla kapılmamaları lâzımdır. Eski kinlerin canlanmasına meydan vermekte ve dünyaya karşı kör* bir milliyetçilik güdüyormuşcasına "fikir" den ziyade "hisler" üzerinde durmakta bir fayda yoktur. Kıbrıs dâvasını yalnızca Kıbrıs dâvası olarak ele almak lâzımdır. Bu yalnız Türkün değil, sulhu korumak üzere birleşmiş olan bir blokun müşterek menfaatidir. Bunu anlatabilmek için ise azim kadar soğukkanlılık ta şarttır.

aynı derecede cazip olabilir. Yeter ki bakan gözler içlerini aksettirerek samimiyetle bakmasını bilsinler, suni şeylere özenmesinler.

Bazen gösterilecek olan, yalnızca güzel, sıhhatli, sağlam dişlerdir. Bazen güzel saçlar, pürüzsüz bir cilt Kadın en güzel yerini meydana çıkaracak şekilde giyinip süslenmesini bilmelidir. Meselâ fazla boya ile örtünmüş, kapanmış şeffaf güzel bir cilde yazık değil midir? Bir kadının yüzünde heryer aynı derecede boyanmış olursa daha ziyade mânâsız bir bebeğe benzer. Vücutta olsun, yüzde olsun güzel yerin meydana çıkarılması şarttır Ancak bu karşıdaki insanlara, seçilen erkeğe bir kadının mevcudiyetini göstermek için lâzım olan bir ilk silâhtır.

Dış görünüş görünmek, bakışları çekmek, kendimizi tanıtmak için bize lâzımdır ama bundan sonra cazibe yalnızca iç hasletler, samimiyet, sıcaklık, şahsiyetin yaşaması ile devam ettirilebilir.

Demek ki cazi'be, erkeğe hissettirilecek bir ruh sıcaklığıdır. Güzel bacakları olmıyan kadınlar bunu bazen esprili güzel konuşmaları, bazen neşeleri, bazen zekâları hattâ el maharetleri ile hissettirmeyebilirler.. Mesele insanın iyi ve cazip tarafını keşfedip meydana çıkarmasından ibarettir.

Bogart ilâve ediyor...

Humphrey Bogart, çok Uzun zaman cazibe denilen şeyin sırrını keşfetmeğe çalıştığını söylemiştir. Garbo, Marlene Dietri eh ve Bergman gibi kadınların etraflarında yarattıkları heyecan ve taktir havlin bu sahne kurduna uzun zaman esrarengiz görünmüş ve bunu bir "Allah" vergisi" olarak kabul etmişti. Fakat iyi bir tetkikten sonra bu kadınların kuvvetti şahsiyetlerini meydana çıkarmasını bilen, ruh zenginliklerini **dış görünüşleri ile aksettirmesini bilen kadınlar olduklarım anlamıştı. Bundan sonra Humphrey Bogart için cazibe "etüd ile ve düşünerek" elde edilebilen birşey ölmüştür. Bu meşhur artist bu konuda nikbinliği o dereceye götürmüştür ki, "Herhangi bir kimse kendi kendisini tanımak zahmetine katlanır ve meziyetlerini inkişaf ettirirse cazip olabilir** diyordu. Ardından şunu ilâve ediyordu: "Bir kadın yalnızca sahnede nefis tualetler içinde değil, mutfağında yemek pişirirken, bir erkeği kuvvetle cezbedebilir" Hakikaten Holywood'da dahi güzelliklerinden başka meziyetleriyle parlamış pek çok meşhur artist vardık. Bette Davis bunlardan bir tanesidir. Zekâsı ile birçok erkekleri hayran bırakmıştır. Cinsi cazibesi ile bütün erkekleri peşinden koşturan Maureen O'Hara'ya gelince, güzelliği' kabili münakaşa değildir ama onun asıl süksesini yapan şey çalışkanlığı ve canlılığıdır. Bu çok güzel vücutlu, güzel gözlü artist nefis yemekler pişirir, dikiş diker. evinde temizlik yapar, mektuplarım makine ile yazar, danseder, yüzer, çalışkan bir sanatkârdır. Onu kimse bedbaht, bedbin görmemiştir. Sabahın altısında sıhhatli, neşeli ve güzel işbaşı yapar. Yaşamasını sevdiği içindir ki etrafını adeta kamçılar ve cezbeder.**

Moda

Sokağa, dökülen çuvallar

Dünyanın her tarafında çuval modasına karşı bir reaksiyon

Şık bir çuval
Sokağa düştü!

Küçük mankenlerin teşhir ettiği üç model
Zamane çocukları

belirmektedir. Radyolarda, tanınmış kadın ve moda mecmualarında söz hakkı isteyen erkekler, kadınları "cazip hatlarını gizliyerek kadınlığı öldürmekle" itham etmektedirler. Bu reaksiyonu anlamak gayet kolaydır. Hakikaten bugüne kadar birçok memleketlerde, ancak güzel moda mecmualarında ve nefis mankenler üzerinde görülen çuval biçimi elbiseler bugün artık dünyanın heryerinde sokağa dökülmüş vasiyettedir. Bir moda sokağa döküldükten sonra ölmeye başlamış demektir. Çünkü modayı çıkaranlar ve bunların 1 numaralı yardımcısı olan meşhur şık kadınlar sokağa dökülmüş bir modayı muhakkak değiştirmek istiyeceklerdir. Demek ki bir moda sokağa, döküldükten az zaman sonra ölmeğe mahkumdur. Üstelik çuval modasının sokağa dökülmesi diğer modaların sokağa dökülmesinden çok daha fena bir tesir bırakmıştır. Çuvalın kolay dikileceğini düşünen birçok kadın, gelişigüzel dikilmiş çirkin elbiseleri çuval diye, moda diye giyinmeğe başlamıştır. Halbuki çuvalın bazı kaideleri vardır: Bel oturmıyacak fakat elbise muhakkak kalçaya dayanacak ve göğüsler hissettirilecektir. Bunlara riayet etmeyen çuval elbiseler cidden sakil olmaktadır. Şüphesiz ki daha şimdiden Sonbahar kreosyonlarını hazırlayan Parisli büyük terziler bütünbunları nazarı itibara alacaklardır ama tam bir geri dönüş ümit etmek te hata olur. Bu bakımdan yeni elbise yaptıran kadınların bazı yeniliklere rağbet göstererek, vücudu fazla sarmayan hatlara sadık kalarak etek ölçüsüne dikkat ederek yeni havayı taşıyan fakat pek te çuval olmayan biçimler seçmeleri pek âlâ mümkündür. Meselâ çuval gibi düm-düz inen bir elbisenin beline gevşek bir kuşak bağlamak, hattâ şık bir kemer takmak vaziyeti kurtarabilir. Böylece bel gösterilmiş olur. Fakat dar elbiselerde kesik beller, pensle oturtularak gösterilmiş beller tamamile demodedir. Gene böyle çuval biçimi düz elbiseleri yalnız önden veya arkadan yarım kemerlerle de toplamak mümkündür. Bol etekli elbiseler, kısa olmak şartiyle belden kesikli yapılmaktadır. Hattâ, bu tip yaz elbiselerinin bellerinin geniş kuşaklarla sıkıldığı da çok defa görülmektedir. Bugün elbiselere yeni havayı veren şey -herşeyden evvel- boyun kısa oluşudur ve yerden 40 santim yüksekteki etek normal addedilmektedir. Elbiselere yeni hava veren en mühim bir teferruat ta. arka dekoltelerin- çok açık oluşudur. Bazı yeni modellerin sırt kısımları bele kadar açıktır. Sokak elbiselerinde dahi açık sırtlı elbiseler vardır. Basmalara, plaj elbiselerine, kokteyl elbiselerine bir nisbet dahilinde bunu tatbik etmek mümkündür. Abiye bluzlar bilhassa bu şekilde yapılmaktadır.

Büyükler gibi..

Anneler çocukları taklit eden modeller peşinde koşarken, çocuklar da büyükler gibi giyinmek merakına kapılmış bulunmaktadır. Bunun için çocuklar da, tıpkı anneleri gibi yüksek bel veyahut da aksine düşük bel modasına itibar etmektedirler. Yazlık çocuk pardösüleri, bilhassa on yaşından küçük çocuklarda, daima yüksek bir belle karşımıza çıkmaktadır. Küçüklerde bu dikiş arkada bağlanan bir fiyonkla bilhassa gösterilmiştir, daha büyüklerde yalnızca bir dikiş halinde gözükmekte bundan sonra pardösü trapez şeklinde, eteğe doğru genişliyerek inmektedir. Gene böyle robadan itibaren büzgü veya plise şeklinde dökülerek inen birçok süslü elbise modelleri vardır. Spor kıyafetler için çocuklarda daha ziyade düşük belli kıyafetler tutunmuştur. Pliseli bir etekliğin üzerine giyilen bol ve uzun bir bluz, eteğin çok az bir kısmını göstermektedir. Gene düşük bir bel üzerine takılan az büzgülü etekler, düşük kollar bu seneki çocuk modellerinde pek çok görünecektir.

Fakat tıpkı büyüklerde olduğu gibi, çocuklarda da düşük ve yüksek bel arasında bir üçüncü tip model istisna olarak kabul edilmiştir. Bu yerinde bir bel üzerine takılan bol büzgülü, sarkık kurdeleli romantik elbiselerdir. Bu elbiselerin etekleri geniştir, normal jüponlar üzerine giyilmektedir.

Ekseriya beyaz renkler' tercih" edilen bu romantik elbiseler "fisto" dan, işlemeli ipeklilerden ince yeni kumaşlardan yapılmaktadır. Bu tip elbiselerin belinde daima renkli kurdeleler yardır.

R A D Y O

Programlar

İdeal nişanlılar

İdeal Nişanlılar", İstanbul radyosunun yeni "ticarî" programının adıdır. Dinleyiciye usanç veren kupkuru ilân saatlerinin aksine, "İdeal Nişanlılar" ticari ilâncılığı, çekici bir radyo programı sunma gayesiyle birleştirme hedefini gözetmektedir. Ne var ki, geçenlerde yapılan ilk yayınında "İdeal Nişanlılar", bilgi yarışı programının verdiği ilgi çekiciliği ve sürükleyiciliği sağlıyamamıştır.

Eczacıbaşı İlâç Fabrikasının, İpana diş macununun reklâmını yapmak için finanse ettiği bilgi yarışı yayını gibi, Laitgoz çocuk mamalarının reklâmını yapan "İdeal Nişanlılar" yayını da, bir "para dağıtma" programıdır. Şu farkla ki, bilgi yarışı programına katılanlar, bilgileri, fakat daha çok talihleri varsa stüdyodan ceplerine para girmiş olarak çıkabilecekleri halde, "Nişanlılar" programına katılanların ceplerine para girmeden, yani yayına katılan herbir nişanlı çiftin 100 ile 500 lira arasında değişen bir meblâğ kazanmadan dışarı çıkmalarına imkân yoktur.

Bu program da bir sual - cevap programıdır. Fakat sorulan sualler bilgi suali değil, zevk sualidir. Örnek: "Tel kadayıfını mı, baklavayı mı, sarığı burmayı mı seversiniz" yahut "Kışın Maçkada mı, Nişantaşında mı, Şişlide mi oturmak istersiniz?""Görülüyor ki bu suallerin cevapsız kalması ancak, programa katılan şahıs cevap vermek istemediği takdirde mümkün olabilir. Gerçi, zevk sualleri bittikten sonra nişanlı çiftlere bilgi sualleri de sorulmaktadır. Fakat bunların cevaplandırılıp cevaplandırılmaması neticeye pek az tesir etmektedir.

Heyecan yok

Bilgi Yarışı programıyla yapılacak bir kıyasta, Nişanlılar programının fazla ilgi çekici ve sürükleyici olmamasının sebeplerinden biri bu noktadadır. Birincisinde dinleyici, "Bakalım yarışmacı bu suali cevaplandırabilecek mi?" diye bir heyecan, bir merak duyduğu halde, bu programda nişanlı çiftlere sorulan "Tavukgöğsünü mü seversiniz, sütlacı mı?" gibi suallerin nasıl olsa cevaplandırılacağım bildiğinden heyecanlanmamakta, verilen cevaplar karşısında ancak yarı kayıtsız kalmakta ve pek üstünkörü olarak eğlenebilmektedir.

Programın gidişi şöyle olmaktadır: Programlara nişanlı dört çift katılmaktadır. Bunlar önce halka takdim edilmekte, sonra hepsi stüdyo dışında bir bekleme odasına götürülmektedir. Bunu takiben ilk çiftin kadını stüdyoya alınmakta ve kendisine yukarda sözü edilen tipte altı sual sorulmakta, verdiği cevaplar bir kara tahtaya kaydedilmektedir. Sonra aynı çiftin erkeği içeri alınmakta, kara tahtadaki cevapları göremiyeceği bir yere yerleştirilmekte ve aynı sualler ona da "sorulmaktadır, Herbir çift, altı cevaptan birbirinin aynı olanların sayısınca, müsbet puan kazanmış olmaktadır. Aynı muamele, öteki çiftler için de farklı suallerle tekrarlanmaktadır. Böylece çiftlerin zevk uyuşma derecesi ölçülmüş olmaktadır Sonra çiftler beraberce seçtikleri bir konuda -sinema, edebiyat, musiki v.s.- üç tane bilgi sualine cevap vermekte ve doğru verdikleri her cevap için de bir puan kazanmaktadırlar. Oyun sonunda herbir çiftin aldığı puanlar toplanmakta, en fazla puan dolduran çift haftanın ideal nişanlısı seçilmekte ve 500 lira almakta, ikinciye 300, üçüncüye 200 ve dördüncüye de 100 lira ödenmektedir. Yani bu program bir "boş yok" oyunudur. Programa giren her çift muhakkak para alarak dışarı çıkacaktır. Program tertipçileri bu paranın, "nişanlıların müstakbel yuvasına bir yardım olmak üzere ödendiğini" belirtmektedirler. Gelgelelim bu programın, nişanlı çiftin o ana kadar farkına varmamış olabileceği zevk ayrılıklarına (birinin pirzoladan, ötekinin se şiş kebabından hoşlanmaları gibi zevk ayrılıklarına), hem de elâlemin önünde, parmak basması yüzünden müstakbel yuvayı tehlike karşısında bırakmış olup olmayacağı da akla gelebilir hani!

Diğer taraftan, ideal nişanlıya ödenen 500 lirayı cebe indirmek için çeşitli kurnazlıklar düşünerek programa katılmak istiyecekler çıkabilir. Nişanlılık bir kanunî muameleye ve nüfus kâğıdı kaydına ihtiyaç göstermediğine göre herhangi bir kızla anlaşan bir erkek veya tersi "biz nişanlıyız" diye bu programa girebilir. Sorulan suallerdeki üç ihtimâl üstünde önceden uyuşmayı sağlıyacak bir formül bulmak için de deha sahibi olmıya lüzum yoktur. Bununla beraber programı yaptıran firma, her yayında nişanlılara ödenecek 1100 lirayı -ve program masraflarıyla ilân ücretlerini- gözden çıkarmış olduğuna göre, bu parayı "nişanlıların" kurnazlık yoluyla mı, yoksa haklı olarak mı kazandıklarına aldırmazlık etmesi, asıl, programın sunuluşundaki ilgi çekicilik sayesinde reklâm gayelerinin tahakkukuna önem vermesi tabiidir. Fakat acaba program, bu gayenin tahakkukunu sağlıyacak cazibeye sahip midir?

Batı çevresi içinde alaturkalık

Onbeş günde bir salı akşamları saat 21.40'da yayınlanacak olan "İdeal Nişanlılar" programının geçen hafta yapılan ilk yayım, radyolarımızda seviyeli bir programın galiba bir tesadüf neticesinde meydana çıkabileceğini dÜşündürüyordu."21 Puan Bilgi Yarışı" birçok bakımdan Batı ölçüsünde sayılabilecek bir programdı. Böyle bir programı mikrofona çıkartabilen bir radyo idaresinin, aynı kalitede daha birkaç program daha yapabilmesi beklenirdi. Oysa "İdeal Nişanlılar" yayım baştan başa, batıdan gelen bir fikrin -nişanlı çiftlerin zevklerini ölçme fikri, batı radyolarından alınmıştır- tamamen alaturka esaslar ve davranışlar içinde sunuluşunu temsil ediyordu.

Başlıca kusur, programı takdim eden Tarık Gürcan ile Attın Terime yüklenebilirdi. Terimin stüdyoda, programın mahiyetini dinleyicilere anlatışı, vuzuhtan uzak, karmakarışık ve can sıkıcıydı. Öyle ki, dinleyiciye hiçbir fikir vermiyen uzun ve karışık bir izah sırasında sıkıntıdan bunalan dinleyicilerin "artık yeter, programa başlıyalım" diye seslendikleri bile duyuldu. Programın mikrofona çıkışında, montaj hünerleri, bu tatsızlığı pek az giderebildi.

Programın esas kısmını takdim eden Târik Gürcan ise -sesi radyoya uygun olmakla beraber- konuşması son derece yavaştı; öyle ki. herbir kelime arasında sanki dakikalar geçiyordu.- Bundan başka, söyledikleri de ilgi çekici olmaktan çok uzâk, bayat, hatta bayati şeylerdi. Programa "ilk evvelâ..." diye başlaması da, ayrıca bir Türkçe gafıydı.

Kontrol altındaki inekler

Programın montajı ise, hazin bir hadiseydi. Bunun başlıca sebebi stüdyoda, gerekli mikrofon liyakatine sahip olmadan ve üstelik gerektiği gibi de hazırlanmadan halk önüne çıkan program takdimcilerinin sayısız falsolarının, şerit kesip biçmekle izalesinin imkânsız derecede güç oluşuydu. Bunun neticesinde halkın alkış seslerinin ve fon uğultusunun birdenbire kesilmesi veya başlaması, cümlelerin mantıklı olarak birbirine bağlanamaması, nihayet, Laitgoz'un reklâm dövizlerinin programın normal akışı içinde "er alamaması, durup dururken "kontrol altındaki ineklerin memesinden" gibi kelimelerle başlıyan ilân sözlerinin dinleyiciyi güldüren ve irkilten bir tesir yapması gibi nahoş durum - lar husule geliyordu. Herhalde bundan, sonraki "İdeal Nişanlılar" ya yınlarının beceriklilikle yapılması temenni olunmalıydı.

Acaba bundan sonra radyo programcılarımız, reklâm yayınları için, Batı radyolarından hangi fikri aktarmak istiyeceklerdir? Meselâ geçen yıl, bir konserve fabrikasının reklâmım yapan "Bilen Kazanıyor" programı, Amerikan CBS televizyonunun 64.000 dolarlık sual programının taklidiydi. Programa katılanların genel kültür sorularını değil de, seçtikleri bilgi dalına ait soruları cevaplandırdıkları bu programın mikrofona çıkarılması temenni olunur. Fakat bunun dışında aşırılıp bize uygulanabilecek fikirler kalmamış gibi görünmektedir.

Bu sıralarda Amer ikada büyük rağbet gören bir televizyon yayınının verdiği örnekten, NBC'nin "Fiyat Doğrudur" adlı programından faydalanılabilir. Bu programda, iştirak edenlere, para değil, mal dağıtılmaktadır. Buz dolabı, deniz motoru, ses alma cihazı gibi mallar sahneye konmakta ve bunların fiyatım aslına en yakın olarak tayin edenler o malı alıp gitmektedir. Ama bu program, yokluklar diyarı Türkiyeye uygulanabilir mi? Gerçi, İpana olsun, Laitgoz olsun, programa katılanlara para ile birlikte bedava olarak çocuk maması veya diş macunu veriyorlar. Ama buz dolabı, yahut çamaşır makinası, veya radyo neredede ki reklâmını yapacak firma olsun. Olsa bile hangi nuhayyel imalâtçı veya ithalâtçı, astronomik rakamlarla satılan ve kapanın elinde kalan bu malları bedava vermiye, hatta reklâmını yapmıya yanaşsın!

S İ N E M A

Yıldızlar

Yılın kadını

Beyaz perde âleminin dört büyük şehri Hollywood, Cine Citta, Paris ve Münih, 1967/1958 sinema sezonunun en başarılı film ve sanatkârlarını ilân ederek, parlak törenlerle onları mükâfatlandırdı. Hollywood'un "Oscar" ını, Cine Citta'nın "Gümüş kordelâ" sını Parisin "Zafer Heykeli" ni ve Münihin "Altın midye" sini kazanan isimler arasında aşağı yukarı bir mutabakat mevcuttur. Fakat bunlardan bir tanesinin üzerinde bilhassa tam bir ittifak olduğu görülmektedir. Üzerinde ittifakla durulan bu yıldız, "Oscar",

Giulietta Masina
Mükâfat Kolleksiyoncusu

"Zafer Heykeli" ve "Altın midye" nin "En iyi yabancı kadın yıldız" mükâfatlarını alırken, kendi memleketi olan İtalya da onu "Yılın en iyi kadın artisti" olarak "Gümüş kordelâ" ile taltif etmiştir. İtalyan filmciliğinin bu gözde sanatkârı böylelikle sanat kudretim dünyanın dört bir tarafında kabul ettirmiştir. Bir yıl içinde sinema dünyasının en büyük dört mükâfatını birden toplamak, bugüne kadar hemen hiçbir kula nasip olmayan bir mazhariyettir. "Notti di Cabiria - Cabiria geceleri" filmindeki rolü ile bu büyük başarıya erisen İtalyan kadını, Giulietta Masina'dır. Giulietta Masina, Cine Citta'nın eseri halinde beyaz perdeye sürdüğü Silvana Mangano. Silvana Pampanini, Yvon Sanson, Leonora Ruffo, Elanora Rossi Drago, Gina Lollobrigida, Sofia Loren, Marisa Allasio gibi seksapel bombalarından tamamen farklı bir yıldızdır. Ses bakımından bir bomba olmaktan çok uzak bulunan Giulietta Masina, buna karşılık san'at kabiliyeti ve kudreti bakımından muhakkak ki çok büyük bir bombadır. Nitekim bu bomba beyaz perdede ilk tesirini "La Strada" filmi ile yapmıştır. Giulietta Masina'nın Anthony Quinn ile çevirdiği "La Strada" filmi bütün dünyada ayni büyük başarıyı kazanmış ve bu filmin muvaffak yıldızı, kendisine derhal pek büyük bir. şöhret yapmıştır. Bu filmden sonradır ki "La Strada" ve "Giulietta Masina" isimleri beyaz perdede bir yıldız olarak parlamaya, başladı.

Giulietta Masina, 21 Şubat 1922'de İtalyanın Bologna şehrinde dünyaya geldiğine nazaran bugün tam 36 yaşında bulunmaktadır.

Mektepte talebe temsilleri ile sahneye çıkan Giulietta Masina, bilâhare amatör sahnelere intisap etti. Namlı İtalyan film âmili ve rejisörü Frederico Fellini kendisini amatör sahnelerde oynarken keşfederek onu beyaz perdeye çekti.

Gerçi artist beyaz perdedeki ilk rolünü "Roma, Citta aperta - Roma, açık şehir" filminde oynadı. Bunu "Paisa" kordelâsı takip etti. Daha sonra meşhur kadın yıldız Anna Magnani ile beraber "Il miracolo - Mucize" filmini çeviren Giulietta Masina, müteakiben "Europa 51 - Avrupa 1951" kordelâsında İngrid Bergman ile beraber oynadı.

Bu filmlerden sonra Giulietta Masina'nın ismi beyaz perde âleminde süratle yayılmaya başladı. Nihayet "La Strada" onun sanat hayatında büyük bir merhale oldu.

Seyyar bir cambazın anormal yaradılıştaki palyaçosu rolünde sanat hayatının en büyük rolünü oynayan Giulietta Masina bu filmde gösterdiği başarı ile beyaz perdenin en büyük bir sanatkârı olduğunu kabul ettirdi. Anthony Quinn ile beraber oynadıkları bu film bütün dünyada takdir 'toplarken, onun başarılı kadın sanatkârı da "Oscar" ve "Gümüş kordelâ" mükâfatları ile taltif edildi.

"La Strada" nın donuk, garip bakışlı ve anormal yaradılıştaki Gelsomina'sı bundan sonra yine Frederico Fellini'nin idaresinde "İl bidene" filmim çevirdi. Bu yeni filminde de sanat hayatına yeni bir başarı ilâve eden Giulietta Masina nihayet "Notti di Cabiria - Cabiria geceleri" filmi ile dört büyük film merkezinin bütün mükâfatlarını üzerine

tevcih edecek bir muvaffakiyet ve mazhariyete erişti.

Kendisini keşfeden ve muvaffakiyetinde büyük bir rol oynayan Frederico Fellini ile evli bulunan Giulietta Masina'nın bir kız çocuğu vardır. Romadaki apartmanında kocası ve küçük kızı ile asude bir hayat süren kudretli sanatkâr, kazandığı mükâfatlarla kıymetli bir de müzeye sahip bulunmaktadır.

Berlin Beynelmilel Film Festivalinde de büyük bir alâka cezbeden sanatkârın "Notti di Cabiria" filmi, bir aksaklık zuhur etmezse, bu sezon ' sinemalarımızda da gösterilecektir. "Notti di Cabiria" nın memleketimizde de büyük bir alâka cezbedeceğine muhakkak nazarı ile bakılabilir.

Macera yeniden başlıyor!

Geçen haftanın sonunda Roma garında, trenden inen genç ve güzel bir kadının Kont Massimo tarafından hararetle karşılanması hemen hiç kimsenin gözünden kaçmadı. Trenden inen nefis sarışını hemen bütün dünya sinemaseverleri, ama bilhassa İtalyan seyirciler yakından tanıyorlardı. Adı Belinda Lee idi. Garda onu samimiyetle ve hararetle karşılayan Kont Massimo'nun ise Prens Filippo Orsini'nin en yakın arkadaşı olduğunu bilmeyen yoktu. O gün garda olanlar ister istemez içlerini çektiler ve bundan beş altı ay önce cereyan eden bir hadiseyi hatırlayarak, "macera yeniden başlıyor" dediler.

Bundan altı ay kadar önce Romada bir skandal patlak vermiş ve bütün dünya matbuatı aylarca bu hâdisenin dedikodusu ile meşgul olmuştu.

22 yaşındaki sarışın güzeli İngiliz yıldızı Belinda Lee Cenubi Afrikada çevirmekte olduğu "Ay da doğmıyacak" filmine bir müddet ara vererek dinlenmek üzere Romaya gelmişti. O gece şehrin en lüks lokantalarından birinde, Papanın yakınlarından ve en itimad ettiği şahsiyetlerden biri olan Solofra Prensi Filippo Orsini ile birlikte yemek yemişlerdi. Evli bir erkek olan Prens Orsini'nin güzel yıldızla birarada görülmesi bazı fısıltılara sebebiyet vermiş, müteakip günlerde bu çiftin günün her saatinde beraber olmaları dedikoduları alevlendirmişti. Belinda'nın Romaya gelişinin üçüncü gecesinde onları lüks bir gece kulübünde görenler aralarında zaman zaman münakaşa cereyan ettiğini farketmişlerdi. Ertesi sabah geç vakte kadar yıldızın odasından dışarı çıkmadığını gören otel hizmetçisi odaya girdiği zaman Belinda'yı yatağında baygın hâlde bulmuştu. Derhal hastahaneye kaldırılan yıldızın fazla miktarda uyku ilâcı alarak intihara teşebbüs ettiği anlaşılmıştı. Bu haber bir bomba gibi patladıktan üç saat sonra Belinda Lee'nin âşıkı olduğu söylenen Prens Orsini'nin bileklerini keserek intihara teşebbüs ettiği haberi ortalığı kapladı. Bu çifte intihar hâdisesi ortalığı büsbütün karıştırmıştı.

Belinda Lee'nin hâdise günü otelde Prenses Orsini ile konuştukları da gazete sütunlarına aksetmişti. Vatikanı da allak - bullak eden bu skandaller pek büyük akisler uyandırmıştı.

Güzel yıldız İtalyada "Afrodit" filmini çevirirken Solofra Prensi Orsini ile tanışmıştı. Bu filmin çevrilişi daha sona ermeden 22 yaşındaki İngiliz yıldızının kocası Cornel Lukas'dan ayrıldığı haberi etrafa yayılmıştı. Önceleri Belinda'nın "Afrodit" filminde çok dekolte olarak

Belinde Lee
Maceradan maceraya

görülmesi yüzünden Lukas ile boşandıkları rivayeti ortaya çıkmışsa da çok geçmeden bunun hakikî sebebi anlaşılmıştı. Bu çifte intihar hâdisesi de buna hak vermekte idi.

Bu skandali müteakip hastahaneden çıkar çıkmaz Romadan ayrılan Belinda Lee'nin altı aylık bir ayrılıktan sonra yeniden Romaya dönmesi ve hele Orsini'nin çok yakın bir dostu tarafından karşılanışı, garda "macera yeniden başlıyor" diye düşünenleri pek de haksız çıkarmayacağa benzemektedir.

Filmler

Yeşil Çam: Issız sokak

Bugünlerde Beyoğlundaki **Yeşil** Çam sokağında umumî **bir** sessizlik ve durgunluk göze çarpıyor. Bu hâl Yeşil Çam sokağındaki film şirketlerinin faaliyetine alâmettir. Faaliyet ile birlikte Yeşil Çamda sessizlik başlar, kalabalık ile durgunluk gelir. Bizim Hollywood'un tecellisi böyledir!..

Rejisörleri, kameraları, operatörleri, aktörleri, teknisyenleri ve figüranları ile hemen bütün şirketler bugünlerde vakitlerini dağlarda, kıyılarda, ovalarda ve civar vilâyetlerde geçiriyorlar. Bu güzel, günlük güneşlik günleri boşa geçirmek yazık ve günah. Ekseriyeti haricî sahnelere dayanan Türk filmleri için şu günler en büyük nimet. Bunun içindir ki, film şirketleri umumî bir seferberlik hâlinde bulunuyorlar.

İlk tahminler, bu sezon elliye yakın yerli filmin piyasaya çıkarılacağı merkezindedir. Bunların bir kısmı ise daha şimdiden tamamlanıp raflara kaldırılmış vaziyettedir. Maamafih bir filmin bitmesi bir şey ifâde etmiyor. Hemen ikinci, hattâ üçüncü filme başlıyan şirketler de var.

Meselâ Şinasi Özonukun "Ateş Rıza" isimli filmini tamamlayan Kemal Filmin vakit kaybetmeden merhum Reşat Nurinin "Çalı Kuşu" nu çevirmeğe başladığı haber veriliyor.

Bundan böyle her sene yüksek kalitede on film çıkarma tasavvurunda bulunan İpek Film de. ildi film birden çevirmekle meşgul. Bunlardan birisi İhsan Kozanın yazdığı "Zümrüt", diğeri ise Baha Gelenbevi'nin bir filmidir.

"Vatan ve Namık Kemal" "İlk ve Son" ve "Beklenen Şarkı" gibi filmleri ile hayli geniş bir alâkaya mazhar olan "Sonku film"in de bu yıl için -betmutat- cazip bir film hazırlamakta olduğu söyleniyor. Henüz ilk hazırlıkları ile meşgul olunan bu filmin ismi şimdiden açıklanmıyor.

Erman Kardeşler ise, Yusuf Karataylının kaleme aldığı "Alageyik" isimli halk efsanesinin beyaz perdeye nakli ile ilgili son hazırlıklarını yapmakta. Film, rejisör Atıf Yılmazın idaresinde çevrilecek.

Duru filme gelince. Bandırmada çevirdiği "Kumpanya" kordelâsını ikmal etmiş bulunuyor. Bu şirket şimdi Cevat Fehmi, Başkut'un "Bizimkiler"inin son hazırlıklarını yapıyor. Bu filmin çevrilmesine bir aya kadar başlanacağı söyleniyor.

Halk Film şirketi de, Suavi Tedünün idaresinde çevrilen, merhum Reşat Nurinin "Yaprak Dökümü' nü bitirip rafına kaldırmış bulunuyor. Bu şirketin önümüzdeki sezonda biriki ikinci viziyon kordelâ daha piyasaya çıkaracağı söyleniyor.

Bütün 'bunlardan başka Oğuz Özdeşin de bu yıl iki senaryosu beyaz perdede canlandırılacak.

M U S İ K İ

Caz

Dört bucaktan

Aylar yıllar geçtikçe caz musikisi, milletlerarası bir dil olarak dünyanın dört bucağına kendini kabul ettiriyor. Batı Avrupa gibi musikinin ilerlemiş olduğu memleketlerde genç musikişinaslar. Erittikçe Amerikalılarınkine yaklaşan başarılarla, . caz çalıyorlar. Amerikalı cazcılar, bu musikinin en büyük isimleri. Amerikan Dışişleri Bakanlığı tarafından desteklenen turnelerde, cazı çeşitli ülkelerin halklarına tanıtıyorlar, sevdiriyorlar. Pariste bu sıcak yaz günlerinde, bilhassa aydınların çevresi St. Germain - des - Pres'nin, havalandırılmıyan, serinletilmiyen caz kulüplerinde dinleyiciler, adeta dini denebilecek bir vecd içinde caz dinliyorlar. İngilterede Humphrey Lyttelton'un gelenekçi, ya da Johnny Dankworth'un ilerici cazı. "soğuk millet" in kanını kaynatıyor. Klarinetçi Tony Scott'un bir Avrupa turnesinde, Yugoslavyalı cazcılarla birlikte çaldığı bir blues'un plâğı Amerikada büyük rağbet görüyor. Memleketimizde, Türk Ansiklopedisi, geçenlerde yayınlanan 73'üncü fasikülünde, caz maddesine sekiz sayfa ayırmak gibi bir geniş görüşlülük örneği veriyor; ansiklopedinin caz maddesini hazırlıyan İlhan Mimaroğlunun yazdığı "Caz Sanatı" adlı kitap, Türkiyede bu konuda verilen ilk eser olarak. İstanbulda Yenilik Yayınları tarafından basılıyor.

Amerikada, 1954 yılından beri her yıl tekrarlanan Newport Festivaline bu yıl, 17 memleketten cazcıların meydana getirdiği bir Milletlerarası Gençlik Caz Orkestrası da katılıyor. Aynı festivalde, Türk caz bestecisi Arif Mardinin de musikisi çalınıyor. New York'ta, caz plâğı neşreden başlıca kumpanyalardan biri olan Atlantic'in sahibi, artist ve repertuar müdürü bir Türktür: Nasuhi Ertegün. Türk cazcıları henüz. Batılı meslekdaşlarına kıyasla, pek geridirler. Bununla beraber son yıllarla bu alanda büyük ilerlemeler gösterilmiş olduğu aşikârdır. Bu ilerlemeyi temsil etmek üzere, Erol Pekcan orkestrasının kornocusu Melih Gürelin ve kontrabasçısı Selçuk Sunun, geçenlerde memleketimizi ziyaret eden Dave Brubeck ve Paul Des - mond'dan. Amerikada çalışmak için parlak teklifler alacak kadar mevcudiyet gösterdikleri biliniyor.

Mardinin eserleri

Bunların arasında, Arif Mardinin Amerikada kazandığı başarılar bilhassa dikkat çekmektedir. Mardin şimdi, bir başka caz bestecisinin, Quincy Jones'un ismini taşıyan bir burstan faydalanarak, .Bostonda, Berklee caz konservatuarında eğitim görmektedir. Arif Mardin Quincy Jones ile, Jones iki yıl kadar önce Dizzy Gillespie orkestrasıyla birlikte buraya geldiği zaman tanışmıştı.

Geçen hafta Amerikanın Sesi radyosu Türkçe servisinde, Arif Mardinin, profesyonel sahada değilse bile, hiç olmazsa Berklee okulundaki çalışmaları hakkında bir fikir verecek üç parçasını yayınladı. Genç besteci, adı geçen okulun öğrenci orkestrası sayesinde, yazdığı parçaları çaldırabilmek, böylece yanlışlarını daha müşahhas olarak duyabilmek ve bunları düzeltmek imkânını bulmaktadır. Amerikanın Sesi tarafından yayınlanan üc parçadan ikisi, Berklee okulunun Öğrenci orkestrası tarafından çalınmıştır. Konservatuar eğitiminin sağladığı disiplin sayesinde teknik hakimiyetini ve yazış kolaylığını arttıran genç besteci, Türkiyedeyken yazdığı amatörlük çağı eserlerini artık beğenmemektedir. Fakat öte yandan da, Amerikanın Sesinin, öğrenci orkestrası tarafından çalınmış o iki eseri yayınlamasından da memnun değildir.

Arif Mardin
Döndüğünde ne iş yapacak?

Zira bu iki parça, tecrübeli bir caz yaratıcısından çok, konservatuarda gördüğü derslerin ve yaptığı armoni temrinlerinin tesirinde kalmış, gerçi istidatlı, fakat oldukça çekingen bir öğrencinin yazısı olmaktan ileri gidememiştir. Arif Mardin bu parçalarında armoniye ve akor münasebetlerine çok fazla bağlıdır ve caza asıl özelliğini veren melodik, hele ritmik yönlerle pek uğraşmamıştır. İki parçası da, akor dizileri üzerine sıralanmış sololardan ibarettir. Yayın sırasında bir de konuşma yapan genç besteci, ikinci parçası için verdiği izahatta bu parçada tonalite olmadığını, biçim bakımından ise caz geleneklerinden ayrıldığım ve serbest bir biçim içicide yazdığını söyledi. Oysa parçanın kendi, bestecisinin bu iki iddiasını da doğrulamıyordu. Armoni kurallarına sıkı sıkıya bağlı bir parçanın atonal olması imkânsızdır; bu parçada değişen tonaliteler vardır ve bir parçada tonalitenin değişmesi, tonalite olmaması demek değildir. Biçim bakımından ise, gerçi besteci, alışılmış tem kalıplarından ayrılmıştır. Fakat dört ölçülük bir melodi parçasını değişen tonaliteler içinde tekrarlamak gibi basit bir usule saptığı için kayda değer bir biçim yeniliği yapmış, bir serbest biçim denemiş sayılamaz. Mardinin programda yayınlanan Üçüncü parçası, Berklee orkestrası tarafından değil, profesyonel cazcılardan meydana gelmiş 'bir topluluk tarafından çalınmıştır. Radyo, bu parça çalınırken, musikiyi kesip Milli Savunma Bakam Ethem Menderesin Vaşington'a vardığını bildirmeyi tercih ettiğinden parçanın nasıl birşey olduğu bile anlaşılamadı.

Başlıca başarıları

Konservatuardaki çalışmaları dışında Arif Mardin boş durmadı ve genç bestecimize Amerikanın caz çevreleri de lâyık olduğu ilgiyi gösterdiler. Musikisi, Boston Sanatlar Festivalinde çalındı. "Blues" adlı parçasını Herb Pomeroy orkestrası, bariton saksofoncu Gerry Mulligan'ın iştirakiyle, çaldı. Daha sonra Arif Mardin, Pomeroy orkestrası için devamlı olarak besteler yapmıya ve aynı zamanda da trompetçi Maynard Ferguson'un büyük orkestrası için yazmıya başladı. "Chromatically Yours" adlı parçası, CBS televizyonunda bir milletlerarası caz programında yayınlandı. Japon piyanist ToŞIko Akiyoşi, çevireceği bir plâk için, Arif Mardinin bir parçasını çalmak istedi. Besteci,"What Next" adlı parçasını postayla piyaniste yolladı; fakat ne yazık ki postada notalar kaybolduğu için plâk, Mardinin parçası olmadan yayınlandı.

Arif Mardin, Türkiyeye döndüğünde, Haldun Dormenin tiyatrosu için bir operet bestelemek tasavvurundadır. Mardin gibi bir besteci için operet yazmak, işten bile değildir ve genç besteci hu yola saptığı takdirde belki kendini harcamış olacaktır. Fakat, cazı ciddiye alan, devamlı tek bir orkestrası olmıyan bir memlekette -Erol Pekcan orkestrası dağılmıştır ve gelecek kış toplanacağı çok şüphelidir- bir caz bestecisinin kendisini avutması lâzımdır.

S P O R

Futbol

Futbolcu pazarı

Hemen her sene temmuz ayı içinde gazetelerin spor sayfalarını çevirip gözden geçirenler ister istemez eski zamanın esir. pazarlarını hatırlıyorlar. Cariyelerin, lalaların üçünün beşe satıldığı devirler.. Kalın dudaklı, kulakları halkalı, geniş' omuzlu ve iri adaleleri esircilerin kırbaç darbeleri altında haykırışan insanlar.

O devirlerde esir olarak satılığa çıkarılan insanlar şimdi transfer ayında ister fotbolcu, ister atlet, ister başketbolcü, ister yüzücü olsun bu defa profesyonel kulüpler arasında tıpkı birer esir gibi alınıp satılıyorlar. Fenerbahçe, Vefa kalecisi Özcani daha transfer ayı gelmeden bir kaç gün evvel ortadan yokediverdi. Vefalılar telâşlandılar, "olamaz, Özcan bizim malımızdır, onu profesyonel; ilân ederiz" dediler. Fakat bütün bu söylenenler kâr etmedi. Özcan, zamanı gelince Fenerbahçe kulübünün, idarecileri ile birlikte, hem de polis kordonu altında ortaya çıktı ve getirildiği İstanbul Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğü binasında imzaladığı yeni fişlerle muayeneden **Sonra** renklerini değiştirerek Fenerbahçeli oldu. Attığı bu birkaç imzanın karşılığında yeni kulübünden de binlerce lira aldı.

Transferde Özcanın kulüp değiştirmesinin yarattığı heyecan henüz yatışmamıştı ki, ikinci ve daha geniş çapta akisler uyandıran bir aktarma oldu. Galatasaray'ın çalışkan soliçi, yıldız fotbolcusu, birgün kulüp lokaline geldi. Kulübünün verdiği parayı kabul ettiğini bildirdi, "giz bir noter çağırın, hazırlıkları yapadurun ben bir işim var, yarım saat sonra hemen gelirimi" diyerek lokalden ayrıldı. Gidiş' o gidiş. Kadri hâlâ gelecek. Fakat o, Karagümrük kulübü tarafından evvelce yapılan teklifi biranda hatırlamış ve doğruca oraya gitmişti. Kulübünün teklifi ile yenisinin yaptığı teklifi uzun müddet düşünmeye lüzum görmedi ve Karagümrüklülerle noterin yolunu tuttu. 57.500 lira karşılığında attığı bir imza ile o; da renk değiştirmekte tereddüt etmedi.

Lefter, Niyazi, Şirzat Orhan, Tamer ve birçok futbolcuyu peşi sıra sürükleyen bu hava içinde, birçok futbolcu da kulüplerinde kalmayı uygun buldu. Buldu ama, bu buluş kulüplerine de oldukça pahalıya maloldu. Bu atmosfer, içinde devam eden transfer ayının en son olayı, **Beşiktaının** yıldız futbolcusu Recepin kulübüne müracaat ederek kendisinin satış listesine dahil edilmesini istemesidir. Recep, **kulübe** yeni alınan genç arkadaşlarına binlerce **lira** transfer bedeli ödenirken, yıllar yılı emek verdiği, ter döktüğü kulübünden üvey evlat muamelesi görmeşini bu isteğe sebep göstermektedir. Recepin bu isteği kulüp çevrelerinde geniş tepki ve heyecan yaratmış, idarecileri telâşlandırmıştır. Bu telâşın sonunda Recep, istediği transfer bedelini koparacak ve transferin bugünkü havasına ayak uyduracaktır.

Transfer sporumuzda bir düzensizlik 'havasının hâsıl olmasına yardım etmektedir. Gelişigüzel, kendi haline bırakılmış olan transfer konusu, beş yıl evvel hazırlanan ve artık tatbik kabiliyeti kalmayan profesyonellik talimatnamesi çerçevesinden çıkmıştır. Profesyonellik talimatnamesinin, bugünün şartlarına uydurulması gerekmektedir. Bu **konuda** futbolcu da haklıdır, kulüpler de. Fakat ikisi arasında bir düzen kurulması da şarttır.

Ayten Öcal ve Gül Çıray
Rekordan rekora

Atletizm

Stockholm'e doğru

Geçen haftanın **sonunda** eni konu sıcak bir günde, Mithatpaşa Stadının pistinde yeşillikleri ancak yer yer kalmış, kelleşmiş futbol sahası üzerinde kalabalık bir atlet grubu, sağa sola koşuyor, muhtelif hareketler yapıyor, atlıyor Ve atıyordu. Müsabakalardan evvel ısınmak için hummalı bir faaliyet içinde bulunan bu atletlerin göğüslerinde iki isim okunuyordu: Ankara ve İstanbul; Atletizmde bu iki lider şehrin kalburüstü atletleri iki **gün** burada yarışacak, ter dökecek ve bunun sonunda bir barajı aşmaya çalışacaktı: Avrupa şampiyonası barajı.

*

Atletizm Federasyonu, Ağustos ayı içinde Stockholm şehrinde yapılacak olan Avrupa atletizm şampiyonasına katılabilmek için atletlerimize bir baraj tesbit etmişti. Avrupa dereceleri dikkate alınarak tesbit ve ilân edilen bu dereceleri aşabilenler şampiyonaya katılabilecek, aşamıyanlar ise şampiyonaya gidemeyeceklerdir. Stockholm'de yapılacak bu devler yarışma katılabilmek, devleri seyretmek, onlarla yarışmak ve nihayet onlardan birşeyler öğrenmek, bu spora gönül verenler için ne büyük zevkti. İşte Mithatpaşa Stadı pistinde iki **gün** üst üste yapılan mücadele, bu zevke erişebilmek içindi.

Cumartesi ve pazar günleri yapılan mücadelede elde edilen derecelerle bu barajı aşan olmadı. **Fakat** mevsim başından bu yana yapılan derecelerle bu zevke ulaşabilenler sadece dört kişidir: **Bunlar** yüksek atlamada memleketimizde ilk defa iki metreyi aşan Çetin Şahiner, 1500 metrede Cahit Önel ve Ekrem Koçak gibi iki şöhreti geride bırakarak 3.49,5/10 luk barajın altına inen genç kıymet Muharrem Dalkılıç, 100 ve 200 metrelerde Aydın Onur ve bir de kız atletimiz Gül Çıray,

Bu arada bir de baraja çok yaklaşan var: Fahir Özgüder. 48.6/10 luk dereceye 48,7/10 ve 48.8/10 luk iki güzel derece ile sokulmuş bulunmaktadır. Atletizm Federasyonu bu atletin durumunu, Ağustos basında Ankarada yapılacak olan ferdi atletizm Türkiye şampiyonasından sonra tetkik edecek ve bir karara varacaktır. Bakalım Stockholm kafilesi artacak mı; yoksa bu dört atlet çerçevesinde mi kalacak? Bu sporun gönüllüleri, bu sayının **tutmasını candan** temenni ediyorlar.

VATAN
Kıbrısta çarpışmalar oluyor
Herkes
Aynı fikirde:
VATAN
okumak bir ihtiyaçtır

KOMİLİ
BANYO
SABUNLARI
• EMSALSİZDİR
• CAZİBE VE GÜZELLİĞİNİZİ ARTTIRIR
• HUSUSİ KOKULU BOL KÖPÜKLÜ
• KURUDUR. BANYODA
KATİYEN YUMUŞAMAZ
KOMİLİ
NECMİ KOMİLİ Tel.: 27 3110